TRT
Radyo vizyon
3 AYLIK RADYO DERGİSİ / TEMMUZ 2015 / SAYI 19

HİÇ **RADYO** OKUDUNUZ MU?

DOSYA: Radyonun Büyülü Dili Türkçe

Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın: Söz Varlığımızdan Radyoya, Radyodan Söz Varlığımıza

Sabiha Akdemir: Türkçenin Doğru Kullanımı

Doç. Dr. Enderhan Karakoç: Radyo, Dil, Türkçe ve Millî Kültür

Ayla Kutlu: Edebiyat ile Radyonun Dostluğu

Yiğit Yavuz: Radyoda Edebiyat, Edebiyatta Radyo

Mehmet Atay'la söyleşi: Bir Radyo Fenomeni 'Bir Roman Bir Hikâye'

www.trtmemleketimfm.com
www.memleketim.gov.tr

TRT Memleketim fm

Bir tıkla sımsıcak memleket havası...

tasarım_hilal_baysal

facebook: TRT Memleketim FM
twitter: @trtmemleketimfm

Şenol GÖKA TRT Genel Müdürü

"Türkçenin kendi içindeki harmonisi, dili ustalıkla değerlendiren konuşmacılar elinde mükemmel icralara dönüşebilir."

Görünmüyor Olmak

Görünmüyor olmak her şeyden önce bir gizemi barındırır. Bu gizemin bir hayalgücüyle desteklenmesi, görünmemeyi daha çekici hâle getirir. Ses, bu görünmemeye, içeriğe uygun olarak bir büyü katar. Dolayısıyla dinleyen üzerinde büyülü bir etki bırakan ses, içeriğin ritmine göre birçok açıdan değerlendirilebilir. Sesin etkili olduğu, daha doğrusu sesli harf uyumunun yüksek olduğu dillerde, ulaşma biçimi olarak sesi kullanan radyonun etkisi katlanır. Öyle ki, bu etki yerine göre yüz yüze iletişimden ya da hem görselliğin hem işitselliğin birlikte devrede olduğu bir ilişkiden daha duygusal bir boyuta ulaşabilir.

Bu açıdan bakıldığında büyük ve küçük sesli uyumu üst düzeyde olan Türkçe, radyonun büyüsünü artıran en önemli unsurlardan biri olarak değerlendirilebilir.

Türkçenin kendi içindeki harmonisi, dili ustalıkla değerlendiren konuşmacılar elinde mükemmel icralara dönüşebilir. Tıpkı bir müzik eseri gibi değerlendirebileceğimiz konuşmanın bu ses uyumunu Türkçeyle doruğa ulaştıran konuşmacıları, TRT, özel olarak önemser ve bu tutumundan hiç taviz vermez. Boşuna, "Türkçe bizim ses bayrağımızdır" demiyoruz. Bayrağımız gibi varlığımızın önemli bir iradesi olarak dalgalandırdığımız Türkçemizi başta radyo olmak üzere bütün iletişim mecralarında en iyi şekilde konuşmak, TRT çalışanları olarak bizim vazgeçilmezlerimiz arasındadır.

Bu düşüncelerle dosya konusunu "Radyonun Büyülü Dili Türkçe" olarak tercih eden arkadaşlarımı tebrik ediyorum.

10.06.2015

TRT KENT RADYOLARI yayında...

"Türkiye'nin Ortak Sesi"

TRT Kent Radyo Ankara **105.6**

TRT Kent Radyo İstanbul **106.6**

TRT Kent Radyo İzmir **99.1**

Kente dair her şey...

Kentten haberdar olmak için,

Kendinizi *Kent*in akışına bırakın...

Dr. Süleyman ERDAL TRT Dış Yayınlar Dairesi Başkanı

Radyo tek nefesin, önce sese, sonra duygu ve düşünceye dönüştüğü büyülü bir dünyadır.

Dil, Düşünce, Radyo

Ünlü Alman filozofu Martin Heidegger "Dil varlığın evidir" der. Düşünceler dil ile ete kemiğe, anlama bürünür. Dil nefesle sese dönüşür. Her ses harflerden oluşur. Duyarak kulaklarımızdan kalbimize akan şey harfler ve sesler olsa da aslında bir duygudur, düşüncedir. Radyo işte bu iletişimin, bu alışverişin; en yalın, en ucuz, en küçücük elçisidir.

Yaşadığımız çağın hızına yetişmek, hayatın hiçbir ânını ıskalamamak için hepimizin âdeta bir "büyüye" ihtiyacı var. Devamlı hareket hâlindeyiz. Çoğu zaman birkaç işi birlikte yapmak, hızlı karar vermek ve çabuk uygulamak zorundayız.

Düşünmek için bilmeye, bilmek için okumaya ihtiyacımız var. Ama hayatın hızı çoğu zaman bırakın okumayı, dinlemeye bile imkân vermiyor. Geriye hareket hâlindeyken okuyabilmek ya da dinlemek kalıyor. İşte radyo tam da bu yüzden vazgeçilmez, yeri doldurulamaz olarak dün olduğu gibi bugün de bize gülümsüyor…

Evet, radyo el sallıyor, bilgisayarlarımızın klavye tuşlarından, otomobillerimizin müzikçalarlarından ya da bir mobilyamızın üzerinden... "Ben buradayım" diyor! Radyo yaydığı büyülü sesin şemsiyesi altında eğlenmenin, öğrenmenin en önemlisi de hayal etmenin bugün bile tek kaynağı… "İzlemek, düşünmeyi ve takibi; dinlemek, dikkati ve hayal etmeyi kamçılar" der eskiler. Radyo tek nefesin, önce sese, sonra duygu ve düşünceye dönüştüğü büyülü bir dünyadır.

İnsanlar dünyada tam 117 yıldır, ülkemizde ise 88 yıldır bu büyülü kutunun, büyülü tınısına kulak vermekteler. Radyo dünyayı kulağımıza taşırken, bizi berrak Türkçemizle kalbimizden yakalayarak büyüsüne ortak kılıyor.

Türkçenin anayurtlarından Türkiye, kadim düşünce ve kültürlerin merkezidir.

Kültürümüzde vardır. Şifa niyetine, korunma niyetine kadim kitabımızdan âyetler yazılır, bir değerli kılıfa sarılır ve taşınır her daim yanıbaşımızda.

İçinde TRT'nin titiz ve özenli duyuşuyla, su gibi berrak Türkçemiz…

Ve medeniyetimizin bin yıllık birikimi…

İşte radyo bir muska gibi…

Geriye sadece onu göğsümüzde olmasa da, yanımızdan hiç ayırmamak kalıyor…

Editörden

Dilin Sanatı

Radyo, dilin doğru ve zengin kullanımıyla dinleyene hayalindekini canlandırarak içsel bir sanat yaratır. Herkesi kendi sanatını yaratırken de özgür bırakır. Öyle ki radyoda dinlediğimiz aynı şiirin, aynı masalın resmini her birimiz hayalimizde farklı çizeriz. Bu sanatın iki önemli ögesi ses ve dilin birlikte oluşturdukları zihnimizdeki bu uyumlu dansları, radyoyu diğer iletişim mecralarından daha farklı kılar. Ses ve sözün birlikteliğiyle düşgücünü bu kadar etkin kılan radyo, kullandığı dille -bu hangi dünya dili olursa olsun- ait olduğu milletin kültür taşıyıcısı rolünü üstlenir. Zira dil kültürün temelidir.

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, radyo yayınlarıyla Türk kültürünü kuşaktan kuşağa aktarırken anadilimiz Türkçenin doğru kullanımına hizmet vermektedir. Bir toplumun kimliğini oluşturan kültür ile dil arasındaki sıkı bağı ve radyonun bu konudaki etkin rolünü, dergimizin bu sayısında "Radyonun Büyülü Dili Türkçe" olarak belirlediğimiz dosya konumuzla keşfedeceksiniz. Kültür, dil ve edebiyat esasen birbirini tamamlayan üç önemli kavramdır. Bu sebeple, bir dil sanatı olan edebiyatın radyodaki varlığını dosya konumuz içerisinde değerlendirdik. Bunun yanı sıra, radyonun sınır ötesi işlevini, anadilin birleştirici gücünü gözler önüne sermek amacıyla yurt dışında Türkçe yayın yapan yabancı ve Türk radyolarını sayfalarımıza konuk ettik.

Radyo Akademi adlı yeni köşemizde "Bir radyo program metni nasıl hazırlanır?" sorusundan yola çıkarak radyo programcısının yaratım yolculuğuna çıkardık sizleri…

Radyovizyon'un üç aylık bir dergi olması sebebiyle hem geçtiğimiz aylar hem de önümüzdeki aylarda gerçekleşen etkinlikleri de sizlerle paylaşma arzusundayız. Bu bağlamda, "Uluslararası 2-6 Mayıs Radyo Günleri" etkinlikleri çerçevesinde Türkiye'de ilk defa kurulan Radyo Köyü'nü sizlere ayrıntılarıyla aktarmak istedik. 2016 yılının Mayıs ayında tüm radyoseverleri tekrar aramızda görmekten büyük bir memnuniyet duyacağız.

Türkçenin doğru kullanımına ve yaygınlaşmasına etkin olarak katkıda bulunan ve bu yıl 9-12 Eylül günlerinde altıncısı düzenlenecek olan Uluslararası Türkçe Sözlü Müzik Festivali Türkçevizyon'u da dünü ve bugünüyle ele aldık.

Mayıs ayında kaybettiğimiz edebiyatımızın değerli kalemlerinden, TRT dramaturgu Selma Fındıklı'yı rahmetle anıyoruz. Eserlerinin Türk diline ve kültürüne, dolayısıyla radyoya olan katkısını bir kez de dergimiz aracılığıyla dile getirmek istedik.

Radyo esasen kullandığı dil ve kültür taşıyıcılığı rolüyle her toplum için geçmiş ve gelecek arasında köprü görevi görmektedir. Tarih yazan bu süreçte cazibesini yitirmeyişinin nedeni hayallerimizde saklıdır! Radyolu daha nice yıllara, nice güzel hayallere… ■

Eda Kotanoğlu Cardona

TRT 3 AYLIK RADYO DERGİSİ

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Adına Sahibi
TRT Dış Yayınlar Dairesi Başkanı Dr. Süleyman Erdal

Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Süleyman Erdal

Yayın Koordinatörü
Şirin Sümer

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Eda Kotanoğlu Cardona

Editörler
Olgu Tokdemir
Sultan Yanmaz
Aksel Koçak
Didem Güneri Öztaşbaşı
Nurettin Turan
Özlem Yalçın
Abdulhamid Chohan

Danışma Kurulu
Prof. Dr. Edibe Sözen
Doç. Dr. Enderhan Karakoç
Prof. Dr. Ertan Özensel
Doç. Dr. Halûk Bengü

Bölge Temsilcileri
Ankara • Filiz Özdemir Arıcıoğlu • filiz.ozdemir@trt.net.tr
Antalya • Mustafa Cansız • mustafa.cansiz@trt.net.tr
Çukurova • Lütfi Kılınç • lutfi.kilinc@trt.net.tr
Diyarbakır • Fatih Yılmaz • fatih.yilmaz@trt.net.tr
Erzurum • İsmail Bingöl • bingolismail@gmail.com
İstanbul • Osman Nuri Boyacı • osman.boyaci@trt.net.tr
İzmir • Hakan Özalpuk • hakan.ozalpuk@trt.net.tr
Trabzon • Yiğit Yavuz • yigit.yavuz@gmail.com

Hukuk Danışmanı
Recep Durgun

Reklam Sorumlusu
Petek Ulusoy Arıca
T: 0 312. 463 4264/65
petek.ulusoy@trt.net.tr

Web Tasarım
Hilal Baysal
İbrahim Çam

Sosyal Medya Sorumlusu
Esra Özbek

İdari İşler
Murat Baran

Teşekkür
Zekeriya Aydın
Burçin Kutluay

Yönetim Yeri
TRT Genel Müdürlüğü Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı
OR-AN / ANKARA • T: 0 312. 463 2377
www.trtradyovizyondergisi.com
trtradyovizyon@trt.net.tr

ISSN 1309-0895 • **YAYIN TÜRÜ** Yaygın / Süreli

Basım Tarihi 15 Temmuz 2015

Yayına Hazırlık ve Tasarım
Son1Saat Tanıtım Ajansı
Hüseyin Rahmi Sokağı 4/1 06680 Çankaya / ANKARA
T: 0 312. 439 3075 • F: 0 312. 439 3076
www.son1saat.com

Baskı
Fersa Ofset Baskı Tesisleri
Ostim 36. Sokak No. 5/C-D Yenimahalle / ANKARA
T: 0 312. 386 1700 (pbx) • F: 0 312. 386 1704
www.fersaofset.com

"Dil Varlığın Evidir"
(Martin Heidegger)

Dergide yayımlanan yazı ve makalelerdeki görüşler, yazarın sorumluluğundadır, dergi üzerinde hiçbir bağlayıcılığı yoktur.

Bütün TRT Radyo çalışanları, derginin doğal editörleridir.

İÇİNDEKİLER

2-6 Mayıs Radyo Günleri Çoşkuyla Kutlandı 6

Radyoya ve Edebiyata Adanan Bir Yaşam: Selma Fındıklı 9

Sesevi / Antalya Radyosu 10

Dosya / Radyonun Büyülü Dili Türkçe 12

Radyo Yolcuları / Tülay Kutdemir (Yavuz) 36

Radyoda Fransızca 40

"Sad Şükür Gelen Mâh-ı Şerîf-i Razaman'dır" 42

Söyleşi / Halit Kıvanç / Radyo.... Büyük Aşkım! 44

Stüdyodan / Kitaptaki Müzik 48

Söyleşi / İbrahim Sadri / Her Bir Dinleyici Biriciktir 50

Radyo Akademi / Radyo Programcısının Yaratım Yolculuğu 54

Kitaplık 55

Aşk Dağıttıkça Kendinden Parçaları Yeryüzüne 56

Prodüktörün Kaleminden / Kemal Özer'in Çıkışı 58

Beyazperdenin Radyolu Filmleri / Jacob'un Yalanları 60

Haberler 62

Sesnâme 64

Kıvanç Nalça

2-6 MAYIS Radyo Günleri Çoşkuyla Kutlandı

Her şeyin bir görüneni bir de görünmeyeni var…

Görünmeyenin de bir görüneni bir de görünmeyeni…

Biz sesin büyüsüyle geldik

Görülmeden sevdik sevildik

Hayallerle resimler çizdik

Eğer istersen

Bizi beklersen

Bizi dinlersen

Biz sendik…

Ses nedir, ses nefestir

Nefes nedir, nefes bir sestir

Bu sesle dünya tek nefestir*

TRT ailesi olarak bizim için Mayıs ayının çok büyük bir anlamı ve önemi var. Neden derseniz, kurumsal geçmişimiz ve yayıncılık tarihimiz için unutulmaz tarihler hep bu aya rastlar. Biz radyocular her yıl coşkuyla kutladığımız önemli günleri bu yıl bir başka ruhla ve duyguyla yaşama fırsatı bulduk. Çünkü 1 Mayıs 2015'te TRT'nin kuruluşunun 51. Yıldönümü'nde başlayan etkinliklerimiz bu yıl dinleyicilerimiz ve halkımızla iç içe yaşandı.

Türkiye'de radyo yayıncılığının 88. yılı radyo günleri etkinliğinin açılışını TRT Genel Müdürü Şenol Göka gerçekleştirdi. 2 Mayıs gecesi TRT Tepebaşı Stüdyoları'nda radyo tarihimizin dünden bugüne unutulmaz isimlerinin katılımıyla gerçekleştirilen muhteşem gala, TRT Müzik ve TRT Kent Radyo İstanbul tarafından canlı olarak yayımlandı. Beş gün süren Radyo Günleri'nde gerçekten de birçok ilk yaşandı.

Radyocuların radyo sevdalılarıyla buluştuğu etkinlikler bir bayram havasıyla tüm İstanbul'u ve yayınlarımız yoluyla Türkiye'yi sardı.

"2-6 Mayıs Radyo Günleri", İstanbul'da İstanbullularla benzersiz bir buluşma olarak gerçekleşti. Etkinlikler kapsamında Türkiye'de bir ilk olan Radyo Köyü halkımızdan beş gün boyunca büyük bir ilgi gördü.

Beşiktaş İskele Meydanı'ndaki büyük çadırımız, radyonun büyülü dünyasını dinleyicilerimizle buluşturdu. Radyoyla tanışılan o ilk yıllarda, dinleyiciler bu büyülü kutunun içinde yaşayan ve kendileriyle konuşan küçük insanlar olduğunu hayal edermiş. İşte TRT Radyoları bu yılki muhteşem etkinliklerle o büyülü dünyanın kapılarını ilk kez açtı ve dinleyicileri içeri davet etti.

Bu büyülü dünyanın içinde neler yoktu ki? Radyonun klasiği radyo tiyatrosu gerçek bir sahneyle bu çadırdaydı. Gün boyu dinleyicilerimiz o çok sevdikleri radyo oyunu prodüksiyonlarının nasıl gerçekleştirildiğine şahit oldular. Özellikle de çocuk oyunları küçük konuklarımızın büyük ilgisini gördü. Konuklarımız bir radyo programının nasıl yapıldığını her yönüyle görüp izlediler. Hatta 'Kendi programını kendin yap' standında TRT radyolarında yayımlanabilecek bir radyo programını hazırlama fırsatını da buldular. Çadırımızın bir başka bölümünde deneyimli TRT spikerleri etkinlikler boyunca dileyen konuklarımıza doğru, düzgün, temiz Türkçe konuşmanın temel ilkeleri üzerine seminerler verdiler. Konuklarımız, karaoke stüdyosunda kendi şarkılarını seslendirdiler. İlk radyo muhabirlerinden, fotoğraf sanatçısı Ozan Sağdıç'ın fotoğraflarından hazırlanan "Önce Radyo Vardı" sergisi, aslında 88 yıllık radyoculuk tarihimizin resmî geçidiydi. Bu sergiyle 88 yıl radyoculuğa gönül vermiş ustalarımızı da anma fırsatı bulduk.

Etkinlikler yalnızca bunlarla da sınırlı değildi. Radyo köyünde kurulan cam stüdyoda Ankara'dan İzmir'e, İstanbul'dan Türkiye'nin Sesi Radyosu'na kadar bütün bölgelerin radyocuları canlı programlarla dinleyicilerimizle iç içeydiler. Beşiktaş Meydanı'nda halkımız yıllarca beğenerek dinledikleri programları cam bir stüdyodan hem izleme hem de dinleme fırsatı buldular. Bu buluşmayla TRT Radyolarının bütün radyocuları da bir araya gelerek dinleyicilerle buluşmanın güzelliklerini yaşadılar.

TRT'nin kuruluşunun 51. Yıldönümü'nde başlayan etkinliklerimiz bu yıl dinleyicilerimiz ve halkımızla iç içe yaşandı.

Radyo Günleri'nin dünyaya açıldığı ikinci cam stüdyosu, Kadıköy İskele Meydanı'nda kuruldu. Bu cam stüdyoda Irak, Filistin, Fransa, Kıbrıs, Kosova, İspanya, Romanya ve başka ülkelerin radyocuları mikrofona geçti.

Onlar kendi ülkelerine Kadıköy'ün muhteşem manzarasından övgülerle söz ederek seslenirken, Kadıköylüler de dünyanın çeşitli ülkelerinin radyo programlarıyla coştular. Özellikle Türkçe eğlence programları yapan Radio France PİMG, cam stüdyodayken, Kadıköy İskelesi muhteşem halaylara ve horonlara sahne oldu. Radyo Günleri etkinliğiyle buluşan dünya radyocuları da birbirlerinin programlarına konuk oldular. Böylelikle İstanbul'da dünya radyoları ve bütün dünyadaki radyo dinleyicileri arasında sesten bir köprü kuruldu.

İstanbul'un kalbi Taksim'de de radyo coşkusu yaşandı dört gün boyunca... Taksim - Tünel tramvayının ardına eklenen vagon sahnede, TRT Türk Sanat Müziği (TSM) ve Türk Halk Müziği (THM) Gençlik Koroları ile Çoksesli Müzik (ÇSM) müzisyenleri, gündüz ve gece canlı performanslarla halkımızla buluştu. İstiklal Caddesi'ndeki yüzlerce kişi radyo günleri coşkusuna ortak oldu.

Akşamlar da ayrı bir coşkuyla yaşandı Beşiktaş'taki radyo köyümüzde... Her akşam Ankara, İstanbul ve İzmir Radyoları'nın TSM, THM ve ÇSM sanatçıları, kurulan görkemli sahnede konserler verdiler. Beşiktaş'taki etkinliklerin son gününde, TRT İstanbul Radyosu ses ve saz sanatçılarının gerçekleştirdikleri muhteşem konserle veda edildi Radyo Günleri'ne...

Aslında bu bir veda değildi. 2016 yılının Mayıs ayında tekrar buluşmak üzere diyerek meydanlardan ayrıldık. Fakat 88 yıldır olduğu gibi radyonun büyülü sesi her an dinleyicilerimizin yanında olmaya devam edecek.

Nice 88 yıllara...

* Sözleri TRT Genel Müdürü Şenol Göka'ya ait Radyo Marşı, bestelenerek ilk kez Radyo Günleri'nde dinleyiciyle buluştu.

Radyo ve edebiyata adanan bir yaşam

SELMA FINDIKLI

Filiz Arıcıoğlu

TRT dramaturgu ve yazar Selma Fındıklı, 27 Mayıs 2015 günü aramızdan ayrıldı. Ailesi aslen Erzurumlu olan Selma Fındıklı, Eskişehir'de doğdu; ilk, orta ve lise eğitimini Eskişehir'de tamamladı. Hacettepe Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olduktan sonra tesadüfen başladığı radyo oyunu yazarlığı macerası onu hem TRT'ye, hem de ödüllü bir yazar olmaya kadar taşıdı.

İlk oyunu 1983 yılında "Arkası Yarın" olarak yayımlandı. 1986 yılında TRT Ankara Radyosu'nda dramaturg olarak çalışmaya başladı. Sonraki yıllarda öykü ve romana yöneldi. 1996'da "Loş Sokağın Kadınları" adlı öykü kitabıyla Haldun Taner Ödülü'nü, 1998'de "Ankara İstasyonu" adlı öykü kitabıyla İş Bankası Edebiyat Ödülü'nü, 2007'de "İmbatta Karanfil Kokusu" romanıyla Sait Faik Hikâye Ödülü'nü kazandı.

Selma Fındıklı'nın Ankara Radyosu arşivlerinde bulunan özgün oyunları arasında "Dinmeyen Fırtına" ve "Gün Uzun Yollar Uzak" (Arkası Yarın); "Sardunyalı Pencere" (Radyo Tiyatrosu); Fransızca'dan çevirerek uyguladığı oyunlar arasında ise Guy De Maupassant'nın "Geç Gelen Mutluluk", "Jules Amca" ve "Köye Gelen Yabancı", Alfred De Musset'nin "Titiano'nun Oğlu", Hector Malot'un "Küçük Kız Kardeş", Alphonse Daudet'nin "Küçük Şey", Jacques Brenner'in "Paris'in Yabancısı" adlı oyunları sayılabilir. Fındıklı'nın Devlet Tiyatrosu Repertuvarı'nda "Kurtuluş Düğünü" adlı bir de sahnelenmemiş oyunu yer alıyor.

TRT Ankara Radyosu çalışanları olarak arkadaşımızı hep sevgiyle anacağız…

SESEVİ

ANTALYA RADYOSU

Mustafa Cansız

Antalya Radyosu, 27 Haziran 1962 günü yayına başlar. Kent tarihçisi Hüseyin Çimrin, o günleri şöyle anlatıyor.

"Radyonun kurulması o zamanlar bizim üzerimizde ne kadar da büyük bir etki yaratmıştı, tahmin edemezsiniz. Radyonun kurulduğu 1962 Haziran ayının son günlerinde halk, 'Radyo nasıl bir şey?' diyerek Antalya Radyosu'nun kurulduğu Şarampol semtine akın etmişti. Şarampol Caddesi Köprü Sokağı'ndaki üç katlı binanın önündeki meraklı kalabalık günlerce eksilmek bilmedi. Radyo binasının karşısındaki bir evin bahçesinde yükselen o güne kadar hiç görmediğimiz devasa antenler de buraya kadar gelen meraklı seyircilerin ilgisini çekiyordu. Halk antenlerden çıkan radyo dalgalarını görebilme umudu ile çoğunlukla antenlerin bulunduğu yöne bakıyorlardı…"

Antalya'da radyo kurulmasının yöre halkının yaşamında yankısı büyük olur. Halk radyo yayınlarının yapıldığı binaya kısaca 'Sesevi' der. Çevrelerinde gördükleri güzel türkü söyleyenleri, iyi saz çalanları, 'Sen Sesevi'ne git' diye yüreklendirir; böyle nitelikli kişileri övecekleri zaman bazen daha ileri gidip "Onu Sesevi'nden istemişler de gitmemiş" dedikleri dahi olur.

Antalya Radyosu'nun ilk günleriyle ilgili yaşanmış bir öyküyü Serik'ten Emekli Öğretmen Ali Yılmaz anlatıyor:

> O günlerde şoför demek 'üst düzey' adam demek. O ışığı, polis arabasının üstündeki yanıp sönen ışık sanıyorlar. Yolu kesen polisin denetimi bitirip gitmesini bekliyorlar. Dedik ya ehliyet yok.

Verir cezayı geçeriz

"60'lı yıllar… Serik-Antalya arasına Aşağı Kocayatak'ta -şimdi ora Kozağacı oldu ya- radyo verici direklerinin dikiliverdiği sıralar… Biliyorsunuz direklerin üzerinde yanıp sönen kırmızı ışıklar vardır. Kürüş'ten Ata Saygı, Serik - Antalya arasında dolmuşçuluk yapıyor. Yolcu taşıyor ama ehliyeti yok. Eskiden herkeste ehliyet yoktu. Ehliyet almak zordu. Ehliyeti olanlar parmakla gösterilirdi. Ata Saygı, yolcuları doldurmuş, Antalya'ya gidiyor. Giderken Dikmen Sapağı'na varmadan bir yokuş var. Tam o yokuşun dibinde radyo verici direğinin yanıp sönen kırmızı ışığını görüyor. Işık durmadan yanıp sönmekte... Direk o gün ya da birkaç gün önce dikilmiş. Lambaları yenice yanıp sönmeye başlamış. Yokuşun dibinden, aşağıdan bakıldığında direk görünmüyor, sadece ışığı görünüyor. Yokuş o zamanlar daha dikti, şimdiki gibi değildi, sonradan aşağıyı doldurdular, yukarıyı tıraşladılar. Kırmızı ışık yanıp sönmekte... Hava da biraz puslu olsa gerek. Dolmuşçu Ata, bunu ilk kez görüyor. Trafik polisinin yolu kestiğini düşünüyor. Arabayı sağa çekiyor. Başlıyor beklemeye… Yolcular da öyle düşünüyor olacak, bir şey demiyorlar. Diyemezler de zaten. İtiraz edemezler. O günlerde şoför demek 'üst düzey' adam demek. O ışığı, polis arabasının üstündeki yanıp sönen ışık sanıyorlar. Yolu kesen polisin denetimi bitirip gitmesini bekliyorlar. Dedik ya ehliyet yok. Yakalanma riskini göze alarak çıkmış yola... Bekle babam bekle… Bir saat kadar bekliyorlar. Değişen bir şey yok. Işık hâlâ yanıp sönmekte... Bu arada yoldan gelen geçiyor, gelen geçiyor. Bir fevkaladelik yok gibi. Dolmuşçu Ata, işkilleniyor. Yolcular da yüreklendiriyor. 'Verir cezayı geçeriz' diyorlar. Dolmuşçu, istemeye istemeye çalıştırıyor arabayı. Sürüyor Antalya'ya doğru. Yokuşu tırmanırken ışık yükselmeye başlıyor. O da ne? Kocaman iki direk... Ortalıkta polis ne yok. Orası düzlüktür biliyorsunuz. Yol bomboş. Yanıp sönen kırmızı ışık meğer yeni dikilen radyo verici direklerinden geliyormuş. Adam rahatlıyor. Derin bir oh çekiyor. Yolcular başlıyor gülüşmeye. Yola devam. Şoförler arasında epey konuşulmuştu bu olay."

Hey gidi Cemal Ağa'nın radyosu, hey!

Serikli Emekli Öğretmen Ali Yılmaz, bir radyo dostu, ondan bir radyo öyküsü daha:

"Küçük el radyolarının çıkıverdiği günler… Çakallıklı Arap Cemal, 'kesirimci' bir adamdı rahmetli. Köye elektrik gelince ilk işi, kocaman pilli radyosunu cereyanlıya çevirtmek olur. Bir gün gene etrafındaki gençlere, 'Benim radyonun üstüne yok, sesi su gibi pırıl pırıl… Cavır kendine yapmışmış, yanlışlıkla satmış' diye övünüyormuş. Tam o sırada ezan okunur. Evi camiye yakın. 'Çocuklar siz dinleyedurun, ben namazımı kılıp gelivereyim' der çıkar. Gençler, Cemal Amcalarına bir şaka yapmak ister. Radyosunun kapağını açarlar, içine kendilerinin yeni çıkan küçük pilli el radyolarını yerleştiririler. İçtekinin sesini açarlar, dıştakinin kapağını kaparlar. Küçük radyo içte, açık. Cemal Amca namazını kılar gelir. 'Çocuklar Cemal Amcanızın radyosu nasıl, beğendiniz mi, keyfiniz yerinde mi?' diye sorar. Gençler, 'Cemal Amca, senin radyoya diyecek yok da biz bunu kapatamadık yahu!' derler. Cemal Amca düğmeyi çevirir. 'Çıt!' sesi çıkar ama radyo kapanmaz. Evirir çevirir kapanmaz. Fişini çeker gene kapanmaz. Cemal Amca şaşırsa da bundan da bir övünç payı çıkarır. Elini duvara vurur. 'Hey gidi Cemal Ağa'nın radyosu hey! Duvardan bile alıyor mübarek!' der. Gençler güler o da güler. Aramızdan ayrılalı çok oldu. Bu öyküyle kendisini andık. Allah rahmet eylesin."

Türkü hastasıyım

Akseki Çukurköy'den Ahmet Erdoğan anlatıyor:

"Benim çocukluğumda köyde iki radyo vardı. İkisi de iki öğretmende. Birisi daha sağ, Şahin Hoca… Şahin Hoca, askere gidince radyo babasında kaldı. Babası anlamazdı. 'Ne var ne yok dayı haberlerde" deyince, Fazıl Küçük Kıbrıs'tan Türkiye'ye geldi, Fazıl Küçük Kıbrıs'a döndü.' Tek bunu söyleyebilirdi. Bir gün radyo dinlemek için öbür öğretmenin çardağına çıktık. Heves ediyoruz. Biz gelince hemen radyoyu kapattı. Bunu babama anlatınca babam ezildi. 'Sen dört sene davarı güt, ben radyoyu alacağım' dedi. Radyoyu kaç sene içerisinde aldıysa aldı. Aşağıda duruyor hâlâ, Abdullah Hoca'nın müzesinde. Radyonun yönünü çevirir bütün köye dinletirdi babam. Köy memnun kalırdı. 'Oğlum haberlerde ne var ne yok?' diye bana sorardı. İki üç sene sonra babama anlatır oldum. İlk önce anlayamazdım. O devirde radyoya bakmazsan, yüzünü radyoya çevirmezsen hiç anlayamazdın. Köylü de anlayamazdı. Önüne yığılırlardı. Radyoya doğru bakarlar, anlamaya çalışırlardı. Toplanırlardı radyo olan evde. Bizim eve de gelirlerdi, akşam haberlerini dinlemeye. Herkes yönünü radyoya döner, saygı duyardı. On kişinin içinde ne söylediğini anlayan bir iki kişi çıkardı, onlar tekrar anlatırdı geri kalanına. Sonra sonra onlar da anlar oldu, ne dediğini. Eşeğinin sırtında yük var, yukardan gelirken 'Radyoyu açın' derdi babam. Açardık, kulak verir haberleri dinlerdi. Bunları konuşuruz köy olarak. Gelişti yani. Radyodan haber dinleme böyle böyle gelişti. Köye radyonun girişi bu… Radyosuz duramam. İndim mi aşağı çalışmak için, yanımda getiririm. Türküleri dinlerim en çok. Türkü hastasıyım. Dinlemesem olmaz. Günlük muhakkak radyomu açarım. Sazım var, ara sıra tıngırdatırım. Karadır kaşların ferman yazdırır. En sevdiğim türkü bu, çocuklukta ilk duyduğum, ilk öğrendiğim bu türküyü senelerce söyledim. Beni etkiledi. Köyümüz ormanlık, dağlık ya. Belki ondan. Şu karşıki dağlarda bu sesi duymayan tepe kalmamıştır. Yalnız ilginç bir yaşantım oldu. Türküleri en çok bilen, söyleyen, bendim arkadaşlarımın arasında, '46 ya da ona yakın doğumlular içerisinde. Köylü yaylaya çıktı. Biz köylüden önce çıktık. 'Gece' dedim kendi kendime, 'tepeye çıkayım da türkü söyleyeyim, sabahlan obaya geldiğim zaman, çok güzel türkü söyledin' desinler diye. Çıktım. Sabaha kadar türkü söyledim. Bildiğim, radyodan öğrendiğim, bütün türküleri söyledim. Sabahla geldim bana bi şey diyeceklerini bekliyorum. Kimseden ses yok. Buna içerledim. Rüzgâr kuzeyden esiyormuş meğer. Benim türküyü duyan olmamış. Unutamıyorum hiç. Muhalif rüzgârlara mağlup olmuştu bizim türküler."

Dirmilli sanatçılar Sipsici Mehmet Ali Kayabaş ve Bağlamacı Ömer Erkan Antalya Radyosu'nda

DOSYA

RADYONUN BÜYÜLÜ DİLİ TÜRKÇE

Dinlemek, söz varlığımızın gelişmesinde okumak kadar önemli bir yer tutuyor. Dinleyerek anadilimizi ne kadar geliştirebiliriz, söz varlığımızı ne ölçüde zenginleştirebiliriz? Sorumuzu, konusunda uzman değerli yazar ve akademisyenlere sorduk, onlar da deneyimlerini dergimize aktardılar. Ardından yurt dışında Türkçe yayın yapan radyolara uzanıp Türkçenin birleştirici gücüne ışık tuttuk. Radyodaki söz programlarını hem dil, hem edebiyat yönüyle ele aldığımız dosyamızı doyurucu bulacağınızı umuyoruz.

14 SÖZ VARLIĞIMIZDAN RADYOYA, RADYODAN SÖZ VARLIĞIMIZA

15 RADYO YAYINCILIĞINDA TÜRKÇE KULLANIMINA İLİŞKİN YANLIŞLAR

17 TÜRKÇENİN DOĞRU KULLANIMI

18 RADYO, DİL, TÜRKÇE VE MİLLÎ KÜLTÜR

20 EDEBİYAT İLE RADYONUN DOSTLUĞU

22 RADYO TİYATROLARINDA UYARLAMA

23 RADYODA EDEBİYAT, EDEBİYATTA RADYO

25 "GÖREMEDİĞİMİZ TÜM IŞIKLAR" … BİR ROMANDAN YOLA ÇIKARAK RADYO…

26 MEHMET ATAY'LA SÖYLEŞİ: BİR RADYO FENOMENİ "BIR ROMAN BİR HİKÂYE"

28 TÜRKÇENİN ÇAĞLARA SIĞMAYAN ÖYKÜSÜ: TÜRKÇEVİZYON

29 YURT DIŞINDA TÜRKÇE YAYIN YAPAN TÜRK RADYOLARI

33 YURT DIŞINDA TÜRKÇE YAYIN YAPAN YABANCI RADYOLAR

Evdeki veya okuldaki kitaplığımızda bulunmayan yazarlarımızın, şairlerimizin eserlerinden seçmeleri can kulağıyla dinlerdim.

Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN
Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı

Konuşma, nefesle başlar. Doğru nefes almak güzel bir sesin olgunlaşmasına yardımcı olur. Konuşurken nefes alıp verme, konuşmayla uyumlu olmalı.

Füsun ÜNSAL
Spiker
TRT İzmir Radyosu

Profesyonellere yönelik olarak telaffuzunda zorluk çekilen kelimelerden oluşan bir sesli sözlük çalışması yakında hizmete hazır hâle gelecektir.

Sabiha AKDEMİR
TRT Eğitim Dairesi Başkan Yardımcısı

Bu konuda tüm yayıncıların, TRT'nin hassasiyetini paylaşarak, belirli bir sorumluluk bilinci içinde hareket etmeleri ve kullandıkları dile daha fazla özen göstermeleri ise tek hayalimizdir.

Doç. Dr. Enderhan KARAKOÇ
Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü Öğretim Üyesi

Sesin o incelikli dili… Bizi kucaklayabilir, nefret uyandırabilir, meraklandırabilir, rahatlatabilir… Radyo olmasaydı bu duyarlı sınırlara varabilir miydik, kuşkum var.

Ayla KUTLU
Yazar

İyi bir radyo uyarlaması yapabilmek için de hem edebiyatın hem de radyonun dilini bilmek, anlamak ve tanımak gerekir.

Kıvanç NALÇA
Prodüktör
TRT İstanbul Radyosu

"Güzel Türkçemiz" programını Falih Rıfkı Atay, "Şiir Sanatı" programını Ahmet Muhip Dıranas, "Yazı Yazmak Sanatı" programını da Şevket Rado hazırlamıştı.

Yiğit YAVUZ
Prodüktör
TRT Trabzon Radyosu

Anthony Doerr, ülkemizde geçen yıl, Handan Ünlü Haktanır'ın çevirisiyle Koridor Yayıncılık'tan çıkan kitabı "Göremediğimiz Tüm Işıklar"da, 20. Yüzyıl'ın ilk yarısına götürüyor okuru…

Olgu TOKDEMİR
Prodüktör
TRT Radyo Dairesi Başkanlığı

Türkçe gibi dünyanın en köklü dillerinden biri olan bir dilin de diğerlerinden önemli melodik farkları olduğunu söyleyebiliriz.

Mehmet ATAY
Tiyatro Sanatçısı, Yönetmen

Dünyada milyonlarca insanın hislerini ve düşüncelerini üzerine inşa ettiği yaşayan Türkçe, tüm güzellikleri ve çeşitliliği ile Türkçevizyon'da sergileniyor.

Harun CANDAN
Metin Yazarı

SÖZ VARLIĞIMIZDAN RADYOYA RADYODAN SÖZ VARLIĞIMIZA

Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN

İlk kez radyodan duyduğunuz bir sözcüğün anlamını öğrenmek için hiç sözlüğe baktığınız oldu mu?

Bu soru, radyoyu genellikle arabada dinleyen veya çalışırken radyoya kulak kabartan günümüz insanına tuhaf gelebilir. Oysa gözünü radyoyla açan benim kuşağım için bu soru hiç de anlamsız değil… İlkokula başladığım 60'lı yıllarda radyo, evlerin dış dünyaya açılan yegâne penceresiydi. Henüz televizyon yayımı başlamadığı gibi özel radyolar da yoktu, FM bandından yayımlanan radyomuz da... Bulunduğumuz şehirdeki radyo yayımını orta dalgadan dinliyorduk. Uzun dalgadan İstanbul, Ankara radyolarıyla birlikte yurt dışı yayımlar alınabiliyordu. Kısa dalgadan yayım yapan yabancı radyolar da bulunmaktaydı ama bizim dinlediğimiz tek radyo istasyonu vardı; yeni kurulmuş olan TRT'nin radyosu…

Çocuk Saati, ilgiyle dinlediğimiz programdı. Çocuk şarkıları, masallar, günün tarihiyle ilgili konuşmalar, çocuk oyunları gibi bölümlerin yanı sıra edebiyatımızdan öykülerin, şiirlerin yer aldığı köşeler de vardı. Türk edebiyatının tanınmış şair ve yazarlarının, yeni yeni eser vermeye başlayanların öykülerinden, şiirlerinden seçilmiş bölümler okunurdu bu köşede.

Evdeki veya okuldaki kitaplığımızda bulunmayan yazarlarımızın, şairlerimizin eserlerinden seçmeleri can kulağıyla dinlerdim. Anlamını bilmediğim sözcükler duyardım bu bölümlerde. Kimilerini konudan, cümlenin bağlamından çözerdim ama anlamını çıkaramadığım sözler de olurdu. Anneme, babama sorardım, bu ne demek diye… Bildikleri kadarıyla söylerlerdi ama "Sen yine de sözlüğe bak," derlerdi… Sözlük kullanma alışkanlığım işte o günlerde başladı.

Yalnızca çocuk programlarında değil ***Arkası Yarın, Radyo Tiyatrosu, Mikrofonda Tiyatro*** gibi programlarda da edebî eserlerden uyarlamalar yapılır; romanlar, öyküler radyo tiyatrosuna dönüştürülürdü. Çocukluktan gençliğe adım attığımız yıllardaki bu programlarda o zamanlar ulaşamadığımız pek çok eseri radyodan dinleyerek tanımıştık. Kuşkusuz bu radyo oyunlarında konuşmaların yanı sıra ayak sesi, rüzgâr uğultusu, at kişnemesi gibi efektler vardı ama anlatıcının sözleri betimlerdi olayın geçtiği yeri, zamanı, ortamı… Dinleyici yaşananları zihninde canlandırırdı dinlediği sözcüklerle… Kulakta canlanan sözler dinleyicinin hayal dünyasında yeni ufuklar açardı. Radyo dinlemenin böyle bir katkısı vardır işte. Dinleyicinin muhayyilesini harekete geçirir, zihninde mekânı canlandırır, kahramanları ete kemiğe büründürür âdeta.

Televizyon dizileri, filmler böyle değildir. İzleyici her şeyi karşısında hazır bulur. Dekor, ışık, kıyafetler, hemen her şey tasarlanmıştır. İzleyicinin muhayyilesinde bir şey canlandırmasına gerek yoktur. Dahası dizinin, oyunun geçtiği mekânı, ortamı, oyuncuların ruh durumunu anlatmaya, betimlemeye gerek de yoktur. Sözcükler yerine görüntü ifade eder her şeyi.

Söz, radyoda her şeydir

Radyo söze dayalıdır. Söz her şeydir radyoda... Televizyonda görüntü ne kadar önemliyse radyoda da söz o kadar önemlidir. Televizyon ve radyoda yayımlanan programlarda söz varlığı açısından bir sayım yapıldı mı, bu konuda karşılaştırmalı bir araştırma var mı bilemiyorum. Ama sözel ağırlıklı yayım yapan bir radyo istasyonunda bir günlük yayımda kullanılan sözcük sayısının bir televizyon kanalında yine bir günde kullanılan sözcük sayısından fazla çıkacağına eminim.

Dinleyicinin belki de gündelik hayatta hiç kullanmadığı sözcükleri edindiği bir kaynaktır radyo… Edebî bir metin bağlamında duyduğu, anlamını öğrendiği her yeni sözcük dinleyicinin söz varlığının gelişmesine katkıda bulunur.

Peki, nedir söz varlığı?

Söz varlığı, bir dildeki sözlerin bütünüdür. Kişinin doğumundan itibaren anne babasından, çevresinden edindiği sözcüklerle, deyimlerle, terimlerle, hazır söz kalıplarıyla ve atasözleriyle genişler, bu söz varlığı öğretim hayatı süresince gelişir. İş hayatının da kendisine özgü bir söz varlığı, terimleri, hatta özel dili vardır. Ancak kişinin söz varlığı asıl okumakla genişler. Okuduğu her kitap insanoğlunun söz varlığının gelişmesine katkıda bulunur. Radyodaki sözel programlar, edebiyat uyarlamaları da kitap okumak kadar dinleyicinin söz varlığının geliştirmesini sağlar.

Radyonun söz varlığının geliştirilmesinden öte bir başka katkısı daha var… Kitap okurken sözcüklerin yazılışını görebiliriz; anlamını, işlevini, kullanım özelliklerini belirleyebiliriz. Ama sözcüğün nasıl söylendiğini, yani kurallı telaffuzunu kitaplardan öğrenemeyiz. İşte radyonun en olumlu özelliği bu noktada ortaya çıkıyor. Sözcüklerdeki seslerin hakkını vererek, vurgusunu yerli yerinde kullanarak örnek söylenişlerini işitmenin en önemli aracı radyodur. Kuşkusuz televizyon da sözcüklerin telaffuzu konusunda

yardımcı olabilir ama görüntünün göz kamaştırıcı albenisi içerisinde sözcüklerin seslendirilişi radyoya göre gölgede kalır. Edebî bir eserde geçen sözcüklerin radyoda seslendirilmesi, bu söz varlığının doğru ve örnek telaffuzunun dinleyiciler tarafından sıkça duyulması, dilimizin ölçünlü söylenişinin yaygınlaştırılması için önemli bir kaynak oluşturmuştur.

Radyo dinleyicisinin can kulağıyla dinlediği radyodan duyacağı sözcüklerin doğru ve örnek söyleniş biçimleri kulak belleğinde kendisine yer edinecek ve dinleyici böylece sözcüklerin hakkıyla söylenmesinde beceri kazanacaktır. Üstelik bu sözler ***Mikrofonda Tiyatro, Radyo Tiyatrosu, Arkası Yarın*** gibi programlarda Yıldırım Önal, Birsen Kaplangı, Kerim Afşar, Macide Tanır, Tomris Oğuzalp gibi ülkemizin yetiştirdiği ünlü sanatçılar tarafından seslendirilmişse… Bir zamanlar radyoda program yapan Refik Ahmet Sevengil, Nurettin Artam, Orhan Hançerlioğlu ve benzeri yazarların, şairlerin, edebiyatçıların dilinden mikrofona yansımışsa bu sesler… Bir okul hâline gelmiş TRT'nin Türkçeyi örnek olacak bir biçimde kullanan sunucuları, spikerleri Eşref Şefik, Jülide Gülizar, Rıdvan Çongur, Can Akbel gibi asla unutulamayacak isimlerin sözcükleriyse kulaklarımızda çınlayan… Türkçenin sözcükleri, doğru seslendirmesiyle, seslerin hakkını veren boğumlanmalarıyla, yerinde vurgularıyla kulak belleğimizde kendisine yer edinmiştir. Bu kullanımlar sözcüklerin şifreleri gibi bizim kuşağın belleğindedir artık...

Günümüzde TRT radyolarında seleflerinin yolundan giden çok sayıda sunucu, spiker yaptıkları her programda sözcükleri doğru anlamlarıyla ve örnek telaffuzlarıyla kullanarak dilimizin ölçünlü söylenişini yaygınlaştırmayı sürdürüyor. Program yapımcıları, metin yazarları da hazırladıkları program metinleriyle dilimizin geniş ve güçlü söz varlığındaki sözcüklere hayat veriyorlar. Radyoda Türkçenin renkli söz varlığını kullanarak rengârenk bir Anadolu kilimi gibi dokuyor programlarını metin yazarlarımız, sunucularımız, spikerlerimiz... Bu programlarla dilimizin söz varlığı işlerlik kazanıyor. Sözlük sayfalarındaki sözcükler metinlerde dile gelirse varlığını sürdürür. Edebî metinlerde kullanıldıkça yaşar sözcüklerimiz...

Bu nedenle radyodaki programların büyük bir önemi var. Hele bu programlar edebî ürünlere dayanıyorsa; romanların, öykülerin, şiirlerin dile geldiği programlar ise böylece hem toplumda edebiyat zevkinin yaygınlaşması sağlanır hem de dilimizin söz varlığındaki sözcükler, deyimler, atasözleri işlerlik kazanır, toplumun dilinde canlı bir biçimde yaşar.

Bugün radyoda ne yazık ki yeterince edebiyat programı bulamıyorum. Belki böyle programlar vardır da dinleme saatlerime rastlamıyordur. İşte şiirin sesine kulak vermek istediğim zamanlarda örneğin Ahmet Haşim'in Mehmet Atay'ın seslendirdiği ***Bütün Şiirleri*** diskini koyarım, baştan sona dinlerim. Sonbaharda, uzun yolda araba kullanırken; bahçelerden, dere kenarlarından geçerken dinlediğim ***Sonbahar*** şiirinin tadını hiçbir şarkı veremez...

Radyoda edebiyat programlarının artırılması, yeni programlar hazırlanması, yazarların ve şairlerin program yapmalarına olanak sağlanması Türk edebiyatının daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlayacağı gibi edebiyatın temel malzemesi olan dilimizin söz varlığındaki zenginliklerin dinleyicilerin bellek sözlüğüne yerleşmesine ve toplumda yaygınlaşmasına yardımcı olacaktır.

O hâlde, edebiyatın radyosu yok ama radyoda edebiyat olmalı…

RADYO YAYINCILIĞINDA TÜRKÇE KULLANIMINA İLİŞKİN YANLIŞLAR

Füsun Ünsal

Sevdiğimizde, nefret ettiğimizde, alışverişte, öğüt verirken, iletişim kurarken yani yaşarken en çok ihtiyacımız olan şey… Kelimelerimiz… Yabancı dizileri tüm misafirperverliğimizle konuk ederken dünyamıza, sonra çok şikâyet edeceğimiz birileri daha girdi gizlice. "Sahne aldım", "Kendine iyi bak", "Hadi bayyyy", "Beğeni topladı" ve daha niceleri…

Son yıllarda sosyal medya kullanıcıları sesli harflerimizi süresiz izne çıkardılar. Çünkü onlar olmadan mesajlaşıyor, ileti gönderebiliyor ve tuhaf olanı, anlaşabiliyor ya da anlaştığımızı sanıyoruz. Yazım hatalarından, yabancı sözcük kullanma merakından söz etmiyorum bile… Elbirliğiyle konuşma yanlışlarımıza bir de yazım yanlışlarını ekledik.

Kendimizi doğru ve iyi ifade edebilmek, Türkçemizin hakkını verebilmek neden bu kadar önemli?

Dil, bir ulusun "Ulus" olma özelliğini koruyan en önemli unsur ve dilimiz kültür zenginliğimizi yansıtan en değerli varlığımız. Dilimize sahip çıkmak, öz değerlerimize sahip çıkmak anlamını taşıyor. Diline sevgisi, saygısı olmayanın, kendi kişiliğine de sevgi ve saygı duyamayacağını düşünüyorum.

Sesimiz ve kendimizi ifade biçimimiz kişiliğimizi yansıtır. Düşüncelerimizi aktarırken ruh dünyamızı da ortaya koyarız. Kısaca konuşmamızla nasıl bir insan olduğumuz hakkında ipuçları verir ve sağlıklı bir iletişim kurmayı isteriz. Bu amacımıza da dili doğru ve güzel kullanmakla ulaşırız.

Ne yazık ki Türkçeye özen gösterenlerin, doğru ve güzel konuşup yazanların sayısı gittikçe azalıyor. Gazetelerde, sokaktaki tabelalarda hatta resmî yazışmalarda bile pek çok yanlışa rastlıyoruz. Yaygın kanının aksine doğru ve güzel konuşmak sadece sanatçıların, spikerlerin, bundan para kazanan kişilerin değil, herkesin işi olmalı. Ancak yayıncılar için bu sorumluluk daha fazla…

Radyo ve televizyonlarda yanlış ve doğru birbirine karışmış durumda. Hatalı sözcükler, yanlış ifadeler neredeyse doğru kabul edilir olmuş.

Dilimizde yörelere göre çeşitli söyleyiş biçimleri ortaya çıkmış. Elbette bu bir kültür zenginliği… Ortak değerler ve dilin temel kuralları korunduğu müddetçe bu durum doğal zenginliğimiz olarak kalacak. Ancak yukarıda sözünü ettiğim yanlışların bununla hiçbir ilgisi yok. İşte dilin yozlaşması burada ortaya çıkıyor. Dilimizi başka dillerin etkisinden koruma bilincimiz yeterince gelişmemiş, fazla okumuyoruz, duygularımızı ifade edemiyor, gördüklerimizi anlatamıyoruz çünkü sözcük hazinemiz sınırlı. Üç beş sözcüğün etrafında dönüyor, uygun sözcük bulamazsak hemen bir dolgu malzemesi kullanıyoruz; şey, yani, ııııı gibi… Bunu engellemenin yolu kuşkusuz çok kitap okumak…

Sıklıkla duyduğumuz Türkçe yanlışlarına birkaç örnek;

Tekrardan (Tekrar), rakkam (Rakam), acenta (Acente), yaparaktan (Yaparak), ayrıyetten (Ayrıca), yönetmenlik (Yönetmelik), erezyon (Erozyon), gaste (Gazete) benimlen (Benimle), yaarın (Yarın), tabii ki de (Tabii), demincek (Demin) ve benzerleri… Kısaltmalardaki bazı seslerin yanlış telaffuzu da (Ka, ha veya haş gibi) önüne geçilemeyen hatalar arasında…

Konuşma, nefesle başlar

Türkçenin temel yapısı olan ses, doğru nefes, seslere karşılık gelen harflerin doğru söylenişi (telaffuz), vurgular, doğru tonlama ve daha pek çok teknik bilgi, elbette bir spiker ve sunucu için mesleğin temel taşları… Ancak bazı meslektaşlarımız iyi bir sunumun, sözün güzel ve etkili ifade edilmesinin en önemli şartının, konuştuğumuz dilin kurallarına hâkim olmak gerektiğini göz ardı ediyor. Oysa anlaşılır olmak, dili iyi kullanmaktan geçer.

Konuşma, nefesle başlar. Doğru nefes almak güzel bir sesin olgunlaşmasına yardımcı olur. Konuşurken nefes alıp verme, konuşmayla uyumlu olmalı. Nefes nefese yapılan bir konuşma ya da nefes sesinin fazlaca duyulması dinleyiciyi hiç memnun etmez.

Sözcüklerin doğru söyleniş biçimlerini öğrenmenin, kökenini araştırmanın spiker ya da sunucuya güven aşılayacağını; konuşmanın daha akıcı, canlı ve zevkle dinlenir olacağını unutmamak gerek.

Başarılı bir söyleşi yapmanın ise dinlemesini bilmekten geçtiğini her zaman hatırlamalıyız. Anlatılanlardan soru üreterek söyleşiyi ilginç ve zevkli hâle getirebilir, dinlediğimizi göstererek konuğumuzu konuşmaya istekli kılarız. Soruların kısa ve öz olması da çok önemli; oysa bazı sunucular, uzun uzadıya sorular sorarken cevabı da vermek yanlışına düşüyorlar.

"Boş konuşmaktansa hiç konuşmamak iyidir" düşüncesi ne kadar doğru… Sözlerimizi sağlam bir fikre dayandırmak, açık, anlaşılır olmak kısaca düşünerek konuşmak da çok önemli. İçeriği zengin, anlamlı, bağırmadan, dinleyeni sıcacık sarıveren bir konuşma...

Dilin uygulayıcısı olan bizlerin omuzlarına binen yük çok fazla… Bu yükü taşıyabileceklerin mikrofon karşısında olmaları en büyük dileğimiz.

"Panik olan", "Heyecan yapan", "Falan olan", "Oldukça beğenen", "Korkunç güzel" ve "ayriyetten" sözcüklerini benimsemiş kişilere karşın dilimize gönülden bağlı olanların doğru Türkçeyi sonuna kadar savunacaklarına inanıyorum.

"Radyo" önemlidir ve hangi radyo kanalını dinlerse dinlesin doğru ve güzel Türkçe duymak, dinleyicinin hakkıdır.

"Boş konuşmaktansa hiç konuşmamak iyidir" düşüncesi ne kadar doğru…

TÜRKÇENİN DOĞRU KULLANIMI

Sabiha Akdemir

Birçoğunuz bilir; insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma ya da lisan anlamına gelen 'Dil' kelimesi, Farsçada 'gönül' demektir. Etimoloji bizi öyle bir yolculuğa sürükler ki kimi zaman bir bakarız değil kelimeler, harfler bile yüzyıllar ötesinden seslenir ve âdeta "Ben sandığınızdan daha büyük bir şeyim" diye haykırır. İşte 'dil' kelimesi de onlardan biridir. Kalbe değmeyen, yüreğe dolmayan bir ses, anlaşmaya nasıl bir hizmette bulunur ki! Dil demek anlam demektir, dil demek söyleyiş biçimine göre farklı dünyalar inşa edebilmek demektir. Kısacası 'Dil' belagat ya da diğer bir deyişle retorik denen sanatla yoğrulup karşınızdakine nüfuz edebilmektir.

TRT'ye dilimize sahip çıkmak bir yasal sorumluluk olarak teslim edilmiş olsa da, TRT'lilik bilincinde olan her bir fert, bu Kurum'un bir mensubu olsun ya da olmasın, dile hizmet etmeyi üzerine bir borç bilmiştir.

Son yıllarda ülkemizde ve tüm dünyada yaşanan dil erozyonlarını bir tarafa bırakır, popüler kültürün esir aldığı yeni nesil konuşmacıları hükümsüz sayarsak, çok yakın bir zamana kadar TRT spikerlerinin, TRT muhabirlerinin konuşma tarzı bir model olarak kabul edilmiş ve ulaşılması kolay olmayan bir hedef olarak her birimize bir model olarak işaret edilmiştir.

TRT Kurumu bir asra yaklaşan birikimi ve tecrübesiyle daima, bu mevzuda elinden geleni yapma gayreti içerisinde olmuştur. Bu bilinç tarihe, kültüre, insana ve topluma sahip çıkmak demektir aslında…

"Bir Shakespeare'den bir İngiliz milleti çıkar" sözünü ya da sadece Farsça kelimelerle Divan yazdığı için İran'da her yıl adına festival düzenlenen Firdevsî'ye gösterilen hassasiyeti düşünürsek, meselenin önemini belki biraz daha anlayabiliriz.

"Dil düşüncenin evidir" diyen Heidegger ile "Dil hikmetin yoludur" diyen Yunus Emre'nin buluştuğu ortak nokta, dil ile hakikat arasındaki ilişkinin doğrudanlığını hissettirir bizlere… İnsanın insanla ve hakikatle ilişkisinde birincil iletişim aracı olan dil, yanlış kullanıldığında baş kesen, doğru kullanıldığında savaşı bitiren bir güce sahiptir yine Yunus'un dediği gibi…

Söz ola kese savaşı söz ola kestire başı
Söz ola ağılı aşı bal ile yağ ede bir söz
…
Kişi bile söz demini demeye sözün kemini
Bu cihân cehennemini sekiz uçmağ ede bir söz
(Yunus Emre)

TRT'nin diksiyon kampı

Kişinin kendini ifade edebilmesi, öylesine büyük bir fonksiyona sahiptir ki hayatta; önce hür bir birey, ardından hür bir topluluk ve toplum olmasının en temel şartıdır desek yanlış olmaz.

İşte TRT, kurulduğu günden bu yana ülkemizde yayıncılığın okulu olmakla birlikte Türk dilinin doğru, etkili ve düzgün kullanımı konusunda da özel bir hassasiyet geliştirmiştir tüm bu sebeplerden dolayı…

Bu hassasiyet doğrultusunda Eğitim Dairesi Başkanlığı bünyesinde 2012'de kurulan Türkçe Eğitim Merkezi, TRT kanallarında çalışan muhabir ve spikerlerin Türkçeyi doğru ve etkin şekilde kullanması amacıyla spiker, muhabir, yapımcı ve editör kadrolarından oluşan bir çalışma grubu oluşturmuştur. Konunun uzmanı akademisyenlerin danışmanlığında yürütülen bu çalışma ile radyo ve televizyon kanallarında çalışan muhabir ve spikerlerin Türkçe kullanımı konusundaki yanlışları, eksikleri tespit edilerek, ihtiyaç duyulan eğitimler ilgili personele verilmiştir.

Yeni dönemde ise bu izlemeler, dinlemeler ve eğitimler bundan böyle bölümlerden gelen talepler doğrultusunda, özel olarak yürütülecek ve uzman eğitimcilerimiz tarafından birebir özel ders formatında verilecektir. Radyo ve televizyon kanallarında kendisinden istifade edilen ya da edilme ihtimali olan kişiler için birim amirlerinin resmî taleplerinin alınmasından ve Eğitim Dairesi'nin seviye tespitinden sonra ilgili kişi, uzman eğitimcimize teslim edilecektir. Sorumlu hoca, kursiyerimizi baştan ayağa kendi donanımıyla donatma amacında olacak, aynı zamanda bir markalaşma çalışması yürütülecektir.

TRT'nin diksiyon kampı olarak da nitelendirilebilecek olan bu yoğun programa tabi tutulan kişiler, talep eden kanalların ve elbette Kurumumuzun vizyon ve misyonuna hizmet edecek şekilde hazırlanacaktır.

Başkanlığımız bünyesindeki Türkçe Eğitim Merkezi yine, üniversitelerden, kurum ve kuruluşlardan gelen spikerlik, muhabirlik, kamera önünde konuşma, beden dili, haber yazımı, habercilik dili ve uygulamaları gibi eğitimleri de yeni bir program dâhilinde yeniden düzenleyerek ağını genişletecek ve uluslararası platformlarda bu eğitimlere ihtiyaç duyan gençlik gruplarına ülkelerinde bu programları uygulayacaktır. Genel Müdürümüz Sayın Şenol Göka'nın talimatlarıyla ilk olarak Almanya'da gerçekleşen bu eğitim programı bir haftalık bir program dâhilinde yürütülmüştür. Bu çalışma Kurumumuzun ve devletimizin Türkçenin doğru kullanımı ve yaygınlaştırılması konusundaki stratejisine destek olma amacını gütmektedir.

Yine başkanlığımız bünyesinde orta vadede gerçekleştirilmesi planlanan TRT Türkçe Öğrenim Seti projesinin altyapı çalışmaları da başlamıştır. TEM'in katkılarıyla gerekli denetlemeler yapıldıktan sonra, Kurumumuzun dünyada Türk dilini öğrenmeyi ve öğretmeyi hedeflemiş tüm ülkelere ve platformlara büyük bir desteği olarak sunulacaktır.

Devletimizin bölgesel bir güç ve küresel bir aktör olmasıyla, alanı ve etkisi genişleyen Türkçenin, Türk topluluklarıyla etkileşimini artırmak amacıyla hazırlanan ve şu an itibariyle iki dilde (Azerice ve Türkmence) hizmet veren TRT Türk Lehçeleri Sözlüğü ise ihtiyaç ve talepler doğrultusunda tüm lehçeleri kapsayacak şekilde genişletilecektir. Böylece Türk dilinin lehçeleriyle birlikte düzgün ve etkili kullanımına ilişkin güvenilir ve kapsamlı bir kaynak, geleceğe miras bırakılmış olacaktır.

Osmanlıcanın seçmeli ders olarak okutulmasıyla birlikte oluşan talebe karşılık vermeyi ve gençlerimizi tarih bilinciyle yetiştirebilmek için eski dille bağlarını yeniden kurabilmeyi amaçlayan bir Osmanlıca-Türkçe Sesli Sözlük çalışması yine Eğitim Dairesi Başkanlığı'nca Genel Müdür Yardımcısı Sayın Erkan Durdu'nun koordinelerinde yürütülmektedir.

TDK sözlüğünü de sesli sözlük olarak İnternet ortamında hizmete sunmak için Türk Dil Kurumu ile görüşmelerimiz devam etmektedir. En yakın zamanda bu çalışmamız da nihayete erdirilerek, Türkçenin etkin ve doğru kullanımına bir katkı daha sunulması amaçlanmaktadır. Son olarak profesyonellere yönelik olarak telaffuzunda zorluk çekilen kelimelerden oluşan bir sesli sözlük çalışması daha yakında hizmete hazır hâle gelecektir.

Tüm bu çalışmaların yürütülmesinde bizlere destek olacak profesyonel kadrolarımızı TEM bünyesinde yanımızda görmekten büyük bir mutluluk duyacağımızı belirtir, Eğitim Dairesi Başkanlığı adına bütün çalışma arkadaşlarımı muhabbetle selamlarım.

RADYO, DİL, TÜRKÇE VE MİLLÎ KÜLTÜR

Doç. Dr. Enderhan KARAKOÇ

Hemen hemen bütün canlıların sosyal birer varlık olduğu kabul edilmektedir. Zira canlılar, varlıklarını sürdürebilmek adına temel ihtiyaçlarını giderebilmek için sosyalleşmeye ihtiyaç duyar. İnsan açısından bakıldığında ise bu gereklilik fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı kalmaz; tanınma, sevilme ve itibar görme gibi sosyal ihtiyaçlar da karşımıza çıkar. Tüm bu gereksinimlerin karşılanmasındaysa, dil, insanların birbirleriyle olan iletişimlerinin sağlıklı bir şekilde yapılmasından, kültür ve kültür ögelerinin kuşaklara aktarılmasına kadar uzanan yelpazede önemli bir taşıyıcıdır. Fakat bunun da ötesinde dil, insan için, "varlığın evidir"; daha açık ifadesiyle, onun kavram dünyasının tamamıdır; deneyimleyebileceği dünyanın tüm imkânlarını içinde barındıran ontolojik bir zemindir: Dile gelmeyen, bir anlamda, zuhura da gelmez.

Türkçenin doğru kullanımının referans noktası olarak gösterilen 'İstanbul ağzı' yayınlarda tercih edilmelidir.

Elbette ki bu denklemin tersinden de kurulabileceği akılda tutulmalıdır.

Dolayısıyla, farklı kültür havzalarının farklı diller yoluyla değişik medeniyetler inşa etmesi de, az önce değindiğimiz dil-varlık eşitliği ile mümkün olmuştur. Başka bir şekilde ifade edersek, dilin millî bir kültürü ortaya çıkaran ve onu kuşaklar boyunca taşıyan en önemli kaynak ve payanda olduğunu söylemek gerekir. Bu, her dil ve medeniyet için ortaya konabilecek bir gerçektir. Türkçe ise, Ural - Altay Dil Ailesi'nin Altay dilleri kolunda bulunan ve tarihin en köklü dillerinden birisi olarak, muazzam genişlikte bir coğrafyada hüküm süren ortak bir kültürün çekirdeği olmak durumundadır. Dolayısıyla, Asya'dan Avrupa'ya uzanan geniş bir alanda, bölgelere özgü değişik renkler arz edebilen Türk kültürünün de özündeki birliğine Türkçe sayesinde kavuştuğunu söylemek, sanıyorum ki yanlış olmayacaktır.

Malumdur ki iletişim de en çok dil vasıtasıyla gerçekleşir. Bu bağlamda, ister yüz yüze iletişim, isterse de kitle iletişimi olsun ortama hâkim olan dilin doğru kullanılması, sağlıklı bir iletişimin de ilk kuralı hâline gelir. Diğer yandan, yüz yüze iletişimde yaşanan bazı yanlış anlaşılmaların, kitle iletişiminde düzeltilmesinin zaman alması ya da hiç düzeltilememesi gibi sorunlar nedeniyle radyo, televizyon ve diğer kitle iletişim araçları çalışanlarının bu konuda daha da hassas olmasını gerekli kılar. Buradan hareketle, Türkçenin de kitle iletişim araçlarında düzgün kullanılması hayati önem taşımaktadır. Çünkü yazının başında da vurguladığımız üzere, dilin doğru kullanımı, aynı zamanda, kültürel kodların korunması ve doğru aktarılması anlamına da gelir.

İstanbul ağzı

Dilin kullanımı açısından kitle iletişim araçları incelendiğinde ise en farklı yere sahip olan araç kuşkusuz radyodur. Radyo, dinleme üzerine kurulu bir kitle iletişim aracı olmasından ötürü, yapılan yayınlarda dilin etkili ve doğru kullanılması daha da büyük önem arz etmektedir. Zira yazılı kitle iletişim araçlarında okuyucu, iletilerdeki vurguyu kendi istediği gibi yapabilme özgürlüğüne sahip olmakta, görsel iletişim araçlarında izleyici görsellikle desteklenen iletileri takip edebilmekteyken, radyoda ise dinleyici oldukça edilgen bir durumdadır. Dolayısıyla, radyoda program sunanların kullandıkları dili iyi bilmeleri ve kelimelere yaptıkları vurguların da yerinde olması gerekmektedir.

Dil,
insan için,
"varlığın evidir"

Bu bağlamda Türkçenin doğru kullanımının referans noktası olarak gösterilen 'İstanbul ağzı' yayınlarda tercih edilmelidir. Kuruluşundan bu zamana kadar, TRT'nin doğru ve güzel Türkçe kullanma çabaları ise takdire şayandır. Diğer yandan, şu an özel kuruluşlarda çalışan birçok program sunucusunun da yetişmesinde TRT'nin emeği unutulmalıdır. Dünyada pek çok örneğini görebileceğimiz üzere, kamu yayıncılığı yapan kurumların dilin doğru kullanımı konusunda gösterdiği hassasiyet, diğer kuruluşlara örnek teşkil etmesi bakımından son derece önemlidir.

Fakat TRT'nin uzun yıllar üzerinde önemle durduğu ve yayın politikasını şekillendirdiği Türkçe; özel yayıncılığın ilk yıllarında bilhassa özel radyolardaki bazı program yapımcıları tarafından kötü kullanılmaya başlanmıştır. Bunun altında yatan sebepler çok çeşitli olsa da en büyük etkinin ciddiyet eksikliği olduğu bir gerçektir. Yayıncılığın popülerleşmesi ve kolaylaşması, bir yandan özgürleşme ve demokratikleşmeye vesile olmuşken, diğer yandan çok sayıda ehliyetsiz ve dil kullanımının ciddiyetine vâkıf olamayan insanın da mikrofon başına geçmesiyle sonuçlanmıştır. Aksi gibi, dildeki bu bozulmaya dikkat çekmeye çalışan kişilere özgürleşme adına karşı çıkılmış ve bu isimler bağnazlıkla bile suçlanmıştır. Maalesef geçen zaman, bu yöndeki korkularını dile getiren insanların haklılığını kanıtlamıştır.

Sonuç olarak, medya kültürden etkilenirken aynı zamanda onu da etkilemektedir. Bu etkileşim ise kendisini en çok dil alanında hissettirmektedir. Dolayısıyla medya, ister millî kültür, isterse de popüler kültür formlarında olsun, bütün bu oluşumlarda etkin bir rol oynamaktadır. Gelinen noktada, popüler kültürün millî kültür aleyhine olacak biçimde yaygınlaşması olarak da okunabilecek dildeki bozulma, aynı zamanda, belirli bir kültüre ve değerler sistemine aidiyet duygumuzu da zayıflatan olumsuz bir süreçtir ve muhakkak üzerine düşünmemiz gereken bir durumdur. Bu konuda tüm yayıncıların, TRT'nin hassasiyetini paylaşarak, belirli bir sorumluluk bilinci içinde hareket etmeleri ve kullandıkları dile daha fazla özen göstermeleri ise tek hayalimizdir.

EDEBİYAT İLE RADYONUN DOSTLUĞU

Ayla KUTLU

Radyo; insanın her ânını müzikle dolduracak kapasitede bir 20. Yüzyıl mucizesi olarak gelişti. İlk radyolu resimler, kulaklarını onun kaliteli kumaşla kaplı hoparlörlerine yanaşmış gülümseyen yüzlerin mutluluğunu sergiliyordu.

Radyo elbette hep böyle sürdürmedi kimliğini... Geçen yüzyılın ortalarına doğru dünyanın birçok yerinde radyoyu dinleyen insanların yüzlerinde kaygı çizgilerinin çoğalıp yaygınlaştığı günler de yaşandı. Kulaklar radyoya dayanırken, eller dalga ayar düğmesine yapışmış gibiydi. Savaş koşullarında haberi daha iyi duymak için bu görünüm sürecekti. Bazen uzaktan yansıyan savaşın ürkütücü sesleri radyoyu patlatacak gibi gümbürdetiyor, bazen de "kışlanın önündeki fenerin altında sevdiğini bekleyen Lili Marleen"in; -her bellekte farklı bir görüntüyle düşlenen genç kızın- şarkısı hâlinde insanları yüreklerinin ince yerinden yakalıyordu. Dünyanın gördüğü göreceği en büyük ve yaygın savaş, bu yeni ses makinesiyle uzakları ve hiç görülmemiş olayları ev içlerine taşıyordu. Umutsuzluğu da yaşatıyordu insanlara; korkuyu da... Kimi zaman akılda tutulamayacak kadar çok haber veriliyor, kimi zaman da susan radyoların hırıltılı solukları hoşa gitmeyen bir acıyı başlatıyordu. Dünya, 2. Dünya Savaşı'nı, aşama aşama halkın haberli olduğu en büyük felaketi, yıllarca bir uçtan öte uca taşıdı.

Sonra da barışın sevincini...

İlk zamanlarda ses kalitesi hayli tartışılır olan radyo, müzik yayınını insanların hoşgörüsünden güç alarak hayata salarken, yaşamın geleneksel veya ütopik gerçeklerini uzaktan yakınlara, insan yaşamının bulunduğu her yere taşıdı. Radyodan duyduğumuz açıklayıcı bilgiler ile yaydığı sesler, bilincimizde görselleşiyor, günlük yaşamımıza katılıyor, kararlarımıza ve hayallerimize yeni bir kaynak olarak ekleniyor, kısaca, yaşamı her aşamada yansıtıyordu.

İşte burası, sürekli bir dostluğun başladığı ve edebiyatla radyonun bazı eserlerle bütünleştikleri ve topluma birlikte yayıldıkları noktaydı.

Edebiyatı radyo yoluyla öğrenen dinleyici

Radyo ile edebiyatın ilişkisi çift yönlü bir yapı taşıyordu:

Radyodaki sözlü yayınlar güzel sesle ve yanlışsız konuşanın düzgün, özenli cümleleriyle çeşitli biçimlerde sunulan edebî metinleri içeriyordu. Bu aşama, üstüne vurgu yapılıp geçilecek bir basit katkı değildi: Farklı uğraşları ve kültürleri olan insan topluluklarına, edebiyatın çeşitli özgün ve çekici yapıtlarını ulaştırmak ve onları bu yönden de kendisine bağlamak başarısını gerçekleştiriyordu. Üstelik dinleyicilerinin zamanlarını da almıyordu; işlerini yapmalarına engel olmadan yapıyordu bunları... Sanatçı da, zenaatçı da dâhil birçok çalışan... Hatta ev kadını, çocuk, genç, yaşlı, hasta... Öylesine geniş insan topluluklarına dünyayı taşıyordu ki, radyo hayatın vazgeçilmez bir sanat yansıtıcısı olarak çevresine tiryakiler topladı. Radyo için özel yapıda oyunlar yazıldı ve yaygınlaştı. Dahası, uzun zamana yayılan süreli dramatik yayınlar, tanıtımlar, anlatılar, masallar, şiirler ile kaliteli biçimde müzik yayınlarına, genel kültüre, dili kullanıma, sanatın getirdiği haz duygusuna ulaştırıyor, zorlamadan hatta eğitimin kuruluğunu hissettirmeden dinleyiciyi etkileyebiliyordu. Paylaşımın önemini anlamış toplumlarda radyo, yaygın kültür ortaklığını gerçekleştirebilen çok önemli araç hâline gelmişti. Bu kadar da değil, asıl önemli işlev olarak dilin doğru kullanımının, bilgi dağıtımının, düşünme ve araştırma gücünün kalitesinin yükselmesini de sağlıyordu.

İkinci yön pek düşünülmeyen ilginç bir sonuç olarak ortaya çıktı: Edebiyatı radyo yoluyla öğrenen dinleyici bu olanaktan yararlandı. Mekân anlatımında, insandan söz ederken, olay aktarırken radyo; etkileyici bir işlev yüklenip, edebiyatçıya yardımcı oluyor, metne sıcaklık, yerellik ve özgünlük katıyordu.

Radyocular, teknik, haber, programcılık, kültürü yaygınlaştırma, toplumsal bütünlüğü sağlama kapsamında ne kadar çeşitli konularda uğraşırlarsa uğraşsınlar, radyo çok önemli bir konuda yol göstericilik yapmayı başardı. Bu işlev edebiyatın teknolojisi sayılan dile, söylem güzelliğine hâkim olmaktı.

Radyonun iletişim aracı olarak işlev yüklendiği doğrudur. Ancak onun kimliğini belirtmeye bu tek başına yeter mi acaba? Radyo; müziktir, eğlencedir. Geleneksel ve çağdaş kültürdür. Ekonomidir, turizmdir, çocuktur... Dildir, şiirdir, tiyatrodur, eğitimdir. Beden dilinin gizil anlatımları olduğu gibi, radyo da, sesin duyu organımızın algıladığından öte, belleğimizi etkileyen bir özgünlüğü olduğunu ortaya çıkarmıştı.

Sesin o incelikli dili... Bizi kucaklayabilir, nefret uyandırabilir, meraklandırabilir, rahatlatabilir... Radyo olmasaydı bu duyarlı sınırlara varabilir miydik, kuşkum var.

Edebiyatın müziğe yardımı

Radyo, ilkel aşamasında bile görmezlerin değerini anlayıverdiği bir arkadaş. Onlara öğretmenlik yapar, zamanın buluşlarından haberli kılar, duygu yoğun anlatılarla hayalgücünü yönlendiren yapısıyla; engelsiz olan insanlardan farksız etkiyi ve hoşnutluk atmosferini yaratır.

Edebiyat çok eskiden beri, bazı metinlerle müziğe yardımcı oluyor, dramatik yapıyı güçlendiriyordu. Radyo günlük yaşama katıldıktan sonra ise her tür anlatımın etkileyici gücü olarak müziğin yaygınlığı arttı. Müzik kullanılmasının insan üstündeki etkiyi artırdığı gerçeği kesinlik kazandı. İnsanı odaklandırıyor, yayımlanan iletinin belleğe girmesini kolaylaştırıyor, hatta anımsamanın katalizörü olabiliyordu.

Sesi, bilgiyi, sanatı git gide daha uzaklara ve daha kaliteli biçimde yayabilen bu makine, toplumlardaki sınıf farklılıklarının ortadan kalkması yönünde olumlu işlev yüklenmişti. Sınıf, eğitim, maddi güç ve zihinsel yetenekler yönünden farkları önemsemeyen bir araçtı. İnsanların dileklerini, düşgüçlerini uzaklara, güzelliklere ve yaratıcılıklara açabiliyor, uzaklıkları kapatıyordu.

Ve radyoya bir rakip geldi. Hem de öyle uzun bir süre geçmeden. Bu rakip hızla gelişti ve tüm dünyayı sardı.

Görsellik çekicidir ve etkileyicidir. Günümüzde "anlatırken gösteren televizyon"un çekiciliği tartışılmaz. Bununla birlikte televizyon bir tür hap gibi... Bir hazır ürün... Onun sakıncalı yönlerini zaman içinde görmeye, anlamaya başladık. İzleyicinin düşgücüne fazla olanak tanımıyor, toplumu olumlu yönden olduğu kadar olumsuz olarak da etkiliyordu. Artık, insanların kendini geliştirme çabalarına son vermiş olan yaygın, birbirinin aynı, yüzeysel bilgi birikimiyle yetinen kolaycı insan tipi çoğaldı. Kesintisiz yayınlarla, istasyon çeşitlilikleriyle insanlığı kendi görsel araçlarına bağlıyor, hayal etme yetisinin gelişmesine ket vuruyordu. Bu durum, eğitimciler, sağlıkçılar, sosyolog ve psikologlar hatta aile bireyleri tarafından rahatsız edici bağımlılık olarak nitelendiriliyordu doğal olarak. İzleyicisine yalnızca yayımlananı almayı, farklı canlandırmalar yapmamayı, oturmayı ve işlerini daha sonraya bırakarak, alelacele kotarıvermeyi zorunlu kılıyordu. İnsanın giderek yalnızlaştığı bu dünyada, televizyon bağımlıları için görselliğin çekiciliği giderek zaman öldürme, görme organını bozma, beyin fonksiyonlarının süreğen çalışmasını engelleme, dolayısıyla zihinsel tembellik demek aynı zamanda...

Bu karşılaştırmayı yapmak gerekli mi? Evet, bunu yapmalıyız. Televizyonun radyoyu ikinci plana attığı savı, radyonun erdemlerini düşününce geçersiz kalır. Radyonun gücü, duyma yetisini hayali bir görselliğe çevirebilen teknoloji harikası olmasından geliyordu. "Hayalî görsellik": Duyum organımız yoluyla, yaşamdan aldığımız ve içsel zenginliğimize kaynaklık edecek özgün zihinsel kazanımlarımızdır.

Görsellik hâlâ çok çekicidir. Hele sesle birleştiğinde... Ama... Önceleri salgın bir hastalık gibi evimize giren radyoyu işlevsiz kılacak kadar güçlü olduğuna inandığımız televizyon, bir gördük ki, Ezop'un masallarından birindeki tavşan gibi hoplayıp zıplıyor, insanların eğlenmesi dışında pek de sorumluluk yüklenmek istemiyor. Yarışta arkada kaldığını düşündüğümüz radyo, kaplumbağa gibi güvenle yolunda gidiyor.

Yaşasın radyo!

Radyonun bu başarı öyküsü günümüzde ilk zamanlardaki gibi sanatsal, bilimsel, kültürel yönden etkili mi? Radyo müziğe, insan ilişkilerine, gelişen toplumların bilincine insancıl değerleri eklemiş, bunun için edebiyatla, bilimle, toplumsal prensiplerle kan kardeşi olmayı başarmıştı. Güzel söylem, yaşam deneyimleri, dile saygılı metinler, hayata dair haberler, sesi kullanabilen tüm sanatlar -reklam ve teşhirle insanı yönlendirme çabası dışındakileri kastediyorum- insan aklını ve duygularını hayata katmıştı. Radyonun bu işlevinin giderek kolaya, sıradana kayması, köksüz vakit geçirmeye dönüştürmesi, insanın içini acıtıyor. Topluma katkısını unutan radyo acaba günün kolaylık modası olarak bir kulaktan girip öbüründen çıkan "kakofoni" yayım aracına dönüşür mü? Dilerim bu olasılık gerçekleşmesin.

Edebiyat, radyolu günleri, anlatılar ve anılar olarak hep özel bir yerde tutuyor. Doğal bir yaşama ve çeşitlenme fiziğine uygun olan "ozmoz" durumu, doğadaki etkisi kadar insanın yarattığı sanatların birbirinden alıp verdiği şeylerde de gerçekleşebiliyor. Kısaca, "ozmoz" edebiyatla radyo arasında uyumlu biçimde sürekli oluşmayı gerçekleştirmeli...

Dilimizin büyük öykü ustası Sait Faik " YAŞASIN EDEBİYAT!" diye bitirmişti bir öyküsünü. Bugün, onun ruhunun da hoşnut olacağı bir ek yapalım:

"YAŞASIN EDEBİYAT, YAŞASIN RADYO!"

RADYO TİYATROLARINDA UYARLAMA

Kıvanç NALÇA

Radyo oyunu bütün diğer radyo programları gibi öncelikle bir radyo programıdır. Bir sohbet programı, bir haber programı, bir müzik programı, bir spor programı gibi radyo oyunu da radyoda yayımlanan bir programdır. 1920'li yıllarda henüz radyo programları ve formatlar deneme yanılma yoluyla belirlenip şekillenirken radyoda drama programlarının yayımlanması da gündeme gelir. Nasıl ki önemli bir konser radyoda yayımlandığında dinleyiciler tarafından ilgi görüyor ve beğeniliyorsa, bir tiyatro oyununun radyodan yayımlanmasının da olumlu sonuçlar yaratacağı düşünülür. Başlangıçta yöntem ve amaç oldukça basittir. Sevilen, beğenilen, tanınan bir tiyatro grubu sahnede oyunu icra ederken oradan yayın yapılacaktır. Tabii ki dünyada ve ülkemizde bu türde yapılan ilk yayınlar ilgi görür. Fakat kısa sürede anlaşılır ki bu yöntemde bir şeyler eksik kalmaktadır. Çünkü tiyatro sanatı Aristoteles'in yüzyıllar önce yaptığı tragedya tanımıyla "İfade edilebilecek bir sanattır." Tragedya; başı, sonu ve belirli bir uzunluğu olan bir aksiyonun (hareketin) mimesisidir (taklididir). Tabii ki tiyatro sanatı edebiyat geleneğinin bir ürünüdür. Bütün yazılı tiyatro eserleri aynı zamanda bir edebi metindir. Fakat bu metinlerin metin olmanın ötesine geçip tiyatro sanatına dönüşebilmesi; bünyesine anlatan, betimleyen, belirli yöntemlerle yaşayan ve yaşatan ve tabii ki izleyen insanın dâhil olmasıyla mümkündür. Sahnedeki kurmaca hayat kesiti görseldir. Oyuncular iç ve dış aksiyonlarıyla bu hayat kesitini tamamlarlar. Bu nedenlerden dolayı sahnede gerçekleşen bir tiyatro oyununun ses kaydını radyoda yayımladığımızda birçok şey eksik kalır. Teşbihte hata olmaz. Bir tiyatro oyununun kaydını radyodan dinlemek, bir apartman dairesinde oturup yan dairede duvarın ötesinde olup bitenlere kulak kabartarak orada olanı biteni anlamaya çalışmaya benzer.

Seslerden kurulmuş bir dünya

İşte bu nedenlerden dolayı radyo tiyatrosu bir tiyatro oyununun radyodan yayımlanmasından öte bir şeydir. Bu gerçeğin ilk farkına varan da bir BBC radyo yapımcısıydı; Nigel Playfair… Playfair, Richard Hughes'tan Ocak 1924'te BBC'de yayımlanmak üzere, sadece ses efektleriyle kurulmuş bir oyun yazmasını ister. "Tehlike" isimli bu oyunun prodüksiyonu ilk kez Nigel Playfair tarafından yapılmış ve 15 Ocak 1924'te Londra Radyosu'nda yayımlanmıştır. Bu ilk deney, yepyeni ve tamamen özgün yeni bir türün kurallarını ve kuramını da ilk kez gündeme getirir. Radyo oyununda kimse bir şey görmediğine göre ne yapılmalıydı? Yazarlık, yönetmenlik, oyunculuk radyoya özgü yepyeni bir yol bulmalıydı. Dekor, kostüm ve ışık gibi tiyatronun vazgeçilmez unsurlarının yerini de yepyeni ve bütüncül bir ses estetiğini kuracak olan 'efekt' alacaktı. Böylelikle radyo oyununun vazgeçilmez teknik personeli de yöntem ve aygıtlarını ilkin sessiz sinemadan ödünç alarak görevine başladı. Bu personelin adı 'efektör' olacaktı. Radyo için yazılmış ilk oyun olan "Tehlike" ile birlikte sahne için yazılmış oyunların da radyoya uyarlanması ve uygulanması gündeme geldi.

Edebiyat, tiyatro ve sinema türleri arasında bir türden diğerine yeni türün teknik ve estetik zenginliği göze alınarak yapılan uyarlama çalışmaları tabii ki radyo sanatının gündeme gelmesinden çok daha eski tarihlere dayanır. "Yabancı bir eseri; yer adları, kişi adları, deyimleri, gelenek ve görenekleriyle yeni hayata uygulama" olarak tanımlanan adaptasyon, kimi ilkeleriyle radyo uyarlamalarına da rehberlik etmiştir, denilebilir. Bununla birlikte radyoya uyarlama kavramındaki 'uyarlama' sözcüğü, var olan eserin radyoya uygun hâle getirilmesi olarak da anlaşılabilir. Peki, radyoya uygun olmak nedir? Bu sorunun yanıtı açıktır. Bir eserin seslerle bir dünya kurmaya elverişli olması… Radyo Tiyatrosu teknikleriyle bir hikâye anlatacaksak, öncelikle kuracağımız dünya seslerden kurulmuş bir dünyadır. Bu ilk bakışta birçok yazara kısıtlanmış bir yaratıcılık alanı olarak görünebilir. Fakat sesin ve sözün birlikteliği göz önüne alındığında özgürlük alanının sınırsızlığını anlamak mümkün olacaktır. Çünkü her ses ve söz, dinleyicinin hayal dünyasında bambaşka bir dünya çizebilmek için fazlasıyla etkili ve güçlü bir biçimde kullanılabilir. Bir eseri radyoya uyarlamak aslında onu yalnızca sese çevirmektir. Sonuç olarak, iyi bir çeviri için eserin dilini ve çeviri yapılacak dili iyi bilmek gerektiği gibi, iyi bir radyo uyarlaması yapabilmek için de hem edebiyatın hem de radyonun dilini bilmek, anlamak ve tanımak gerekir.

RADYODA EDEBİYAT, EDEBİYATTA RADYO

Yiğit YAVUZ

Ülkemizde 1941 yılından itibaren, o zamanki "Devlet Radyosu"nun neşriyatı olan Radyo mecmuası çıkmıştı. İyi ki de çıkmıştı, çünkü o dönemdeki yayınlara ait ses kayıtlarına sahip değiliz; Radyo mecmuası olmasaydı, yayıncılığımızın 1936'dan TRT'nin kuruluşuna kadar geçen 28 yıllık dönemine dair bilgimiz iyice kıt kalacaktı. Şimdi en azından, mecmuanın çıktığı yıllardaki yayın akışı, program türleri ve içerikleri, o günlerin yayıncılığa bakış açısı hakkında fikir sahibiyiz. Mecmuanın sayılarını inceleyince gördüğümüz üzere, kuruluşundan itibaren Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni insanını yaratmanın, eğitmenin, şekillendirmenin bir aracı olarak görülen devlet radyosunda, kültür ve sanata önemli yer ayrılmıştı. 15 Mayıs 1943 tarihli sayının Burhan Belge imzalı giriş yazısında, Cumhuriyet'in kültür ve sanata verdiği önemin Avrupa'nın da önüne geçtiği savunularak, şöyle deniyordu:

"... bütün imkânlar sanatın emrine verilmekte; bütün taze zekâlar, kıymetler ve istidatlar san'atın emrine girmekte ve milletin gönlü yüksek bir san'at hayatının âyinlerine yavaş yavaş açılarak, bir büyük millî san'atın doğması için en başta gelen şartı hazırlamaktadır. Bu başta gelen şart 'initiation', yani 'san'atın yüksek tarikatına girmek hususunda lâzım idrâk kademesiyle bilgi ve duygu mertebesi'ne, geniş halk yığınlarımızın erişdirilmesidir. İşte, Ankara Devlet Radyosu'nun üzerine almış olduğu vazife budur."

Radyoya kültür ve sanat alanında biçilen bu misyon doğrultusunda, dil ve edebiyat konusunda ülkenin en yetkin, en bilgili yazarlarına programlar yaptırılmıştı. "Güzel Türkçemiz" programını Falih Rıfkı Atay, "Şiir Sanatı" programını Ahmet Muhip Dıranas, "Yazı Yazmak Sanatı" programını da Şevket Rado hazırlamıştı. Okumuş çevreler için, edebiyat alanındaki gelişmeleri, yeni kitapları takip etmenin aracı olmuştu radyo. 4 Ocak 1942'de başlayan, her Salı 19.45'te yayımlanan ve sadece on dakika devam eden "Kitap Saati" büyük ilgi görüp uzun zaman devam etmişti. Teoman Yazgan'ın "Önce Radyo Vardı" adlı kitabında anlattığına göre, programın yapımcısı Adnan Ötüken, tanıttığı kitapları o kadar etkileyici bir üslupla anlatırdı ki kitapseverler o yayını bir an önce edinmek heyecanına kapılırlardı. Ama bu her zaman mümkün olmazdı; şimdiki gibi bir dağıtım ve satış sistemi yoktu çünkü...

Radyo mecmuasındaki yazılardan anladığımız kadarıyla, Adnan Ötüken her neviden yeni kitabı tanıtıyordu: İslam Ansiklopedisi, Japonya ve Japonlar, İnsan ve Hayvanlarda Kan Grupları, Oğullarımızı Nasıl Yetiştirmeli, Stratigrafik Jeoloji adlı eserler, bu programda kendine yer bulmuştu mesela. Programda edebiyat yok muydu; vardı elbette. Örnek verirsek, bir programındaki konuşmasını, Maarif Vekilliği'nin yayımlamaya başladığı çeviri klasikler dizisinin tanıtımına ayırmıştı Ötüken.

"İlk şiiri okurken fenalıklar geçirdim..."

Baki Süha Ediboğlu, 15 Temmuz 1942 tarihli sayıda, "her cumartesi günü radyoda saat 21.45'ten 22.00'ye kadar olan 15 dakikalık" zamandan bahsediyor: Bu 15 dakika, yeni şiir saatidir ve bu saatte "Bazan Yunus Emre'nin lirik bir nefesini, bazan Fuzuli'nin dertli bir gazelini, bazan Kaygusuz Abdal'ın serazât dörtlüklerini dinlersiniz." Şiirler, çoğunluğu Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde talebe olan 7-8 kişi tarafından okunur. Yayından sonra aralarında şöyle konuşmalar geçer:

– Nasıl, iyi oldu mu, sesim titremedi ya?
– Hayır hayır... Çok güzeldi.
– İlk şiiri okurken fenalıklar geçirdim...
– Niçin?
– Bilmem; gözlerim karardı... Ellerim titremeye başladı.
– Hiç merak etme, çok güzel okudun.

Bütün bu kitap ve edebiyat programları o kadar tutulmuştu ki, radyodaki edebiyatın, asıl okuma eyleminin yerine geçeceği evhamına kapılanlar olmuştu. Nezih Manyas, "Radyo, Okuma Hevesini Körletmez" başlıklı yazısında, "Çok tabii olan bir soru vardır: Radyo neşriyatını dinlemeye alıştıkça, okumayı ihmal etmeye başlamayacak mıyız?" diyerek, "radyo neşriyatının gazetelere ve kitaplara rakip olmayışının" sebeplerini kendince anlattıktan sonra, okurun içini şu sözlerle ferahlatıyor: "Radyomuzun 'Kitapsevenler Saati'nde bahsi geçen kitaplara karşı rağbet, hissedilir derecede artıyor; hatta işin daha tuhafı, Avrupa radyo istasyonlarının programlarında mikrofon önünde tefrika gibi kısım kısım okunan romanların bile satışı hemen yükseliyormuş."

Radyo edebiyata önem verirken, edebiyatın kahramanları da radyoyu sever elbet. Kimi zaman, bağımlılık düzeyine çıkan bir sevgidir bu; Nâzım Hikmet'in, Radyo mecmuasının çıkmaya başladığı yıllarda yazmaya başladığı manzum eseri Memleketimden İnsan Manzaraları'nda gördüğümüz, kısa dalga tutkunu Cevdet Bey'de olduğu gibi:

"Kokainoman
eroinoman
nikotinoman
megaloman filan
var ya Hacıbaba,
ben de elli beş yaşında bir radyomanım.
Yani
illetimiz radyomani.
İnsanların seslerini dinliyorum
dünyanın dört bucağından bana sesleniyorlar.
Onlarla alakamız uzaktan,
yaptıkları işler umurumda değil
bunları nasıl anlattıklarına meraklıyım.
Şarkılarını da seviyorum doğrusu,
hangi dilde, hangi usulde olursa olsun,
yeryüzünün bütün şarkılarını.
Fakat farkında mısınız?
Şimdi hem şarkı söylüyorlar, Hacıbaba,
hem de gırtlak gırtlağa harbediyorlar yine.
Nasıl harbettiklerini de bir anlatıyorlar hani,
Sanırsın şarkı söylüyorlar aşka dair."

Nâzım'ın anlatısındakine benzer bir radyoman, 2005 yılında, Hasan Ali Toptaş'ın Uykuların Doğusu kitabında çıkar karşımıza. Bu roman kahramanı, tıpkı Cevdet Bey gibi, bir kısa dalga tutkunudur:

"Adına radyo denen bu bir avuçluk metal yığını, bana çocukluğumun o soğuk ve ıssız gecelerinde kanlı canlı bir insan gibi eşlik etti bir bakıma. Hatta, ruhumda gezinip duran boşlukların karanlığından tuttu da, beni kendisine bir daha kopmamacasına sımsıkı bağladı. Öyle ki, o yıllarda, elimdeki çantayla birlikte okuldan döndüğümde annemin hazırladığı yemeğe bile bakmadan soluğu hemen onun yanında alıyordum artık. Alınca da, yatağın üzerine boylu boyunca uzanıp bir çırpıda düğmesini çeviriyor ve ölçülemeyecek kadar küçük adımlarla, istasyonlar arasında yavaş yavaş gezinmeye başlıyordum. Şurası Budapeşte, burası Şam, orası Tiran, ötesi Sofya, berisi Moskova demeden bir süre ortalıkla gelişigüzel cirit atıyordum açıkçası. Kimi zaman da, işte böyle yeryüzünün çeşitli köşelerinde avare avare gezinirken, büyüklüğü ve gücü akla hayale sığmayan meçhul bir şey tarafından kovalanıyormuşum gibi birdenbire hızlanıyordum. Budapeşte'deyken hiç beklenmedik bir anda koşup Şam'da soluklanmak, Sofya'ya varmışken hâlâ Tiran'daki konuşmaları duymak, ya da birbirine karışan uzak sinyal sesleriyle metalik cızırtıların karanlığında döne döne Ankara'yı ararken birdenbire Tahran'la karşılaşmak bir hayli hoşuma gidiyordu çünkü. Hatta, bana o anda bütün bu şehirleri sihirli bir kutunun içine doldurmuşum da, ağzımı kulaklarıma doğru yayarak, inanılmaz bir keyifle sürekli çalkalıyormuşum gibi geliyordu.

Ben çalkaladıkça, onlar da ister istemez birbirleriyle yer değiştiriyorlardı tabii. Başka bir deyişle, dünyanın düzeni dediğimiz düzen benim odamda, insanın başını döndüren korkunç bir hızla alt üst oluyordu. (...) Şehirler böyle yer değiştirip diller ve mevsimler birbirine karıştıkça, dünyaya hükmediyormuşum gibi, benim ellerime de sanki karıncalanmaya benzeyen, tanrısal bir tat bulaşıyordu o sırada. (...) Bana, şayet radyoyu kapatıp uyuyacak olursam, dünya hiç beklenmedik bir şekilde birdenbire duracakmış gibi geliyordu işte o zaman..."

Radyo draması:
Edebiyata en yakın duran yapım türü

Radyo-edebiyat ilişkisini ele alırken, radyo dramasına değinmemek olmaz. Çünkü radyo draması, edebiyata en yakın duran yapım türüdür. TRT İstanbul Radyosu prodüktörü ve yazar Nursel Duruel'in deyişiyle, "yapısal özellikleriyle öykünün kardeşi, imgesel yanıyla şiirin sevgilisi"dir. Radyoculuğumuzun ilk dönemlerinden itibaren, kaçınılmaz olarak, radyo dramasının yayınlar içindeki yeri çok önemliydi. Edebiyatımızın önemli isimlerinin, çok sayıda "radyofonik" oyun yazdığını biliyoruz. Yaşar Nabi Nayır, Behçet Necatigil, Adalet Ağaoğlu, Ekrem Reşit Rey, Haldun Taner bunların en tanınmışları. Teknoloji çağdaş insana oyalanacak yeni yeni görsel ve işitsel alanlar sundukça, gerek radyonun, gerekse edebiyatın hayatımızda işgal ettiği yer azaldı; buna paralel olarak, radyoyla edebiyat arasındaki, eskiden daha sıkı fıkı olan ilişkide soğuma var; bunun belki en belirgin göstergesi, radyo oyunlarının eski cazibesini kaybetmiş olması... Radyo draması eskisi kadar üretilmemeye ve bilhassa çocuklar, gençler tarafından dinlenmemeye başlayınca, radyo tiyatrosunu bilmeyen nesiller yetişti. Bir öğretmen arkadaşım, lise son sınıf öğrencilerine Agatha Christie'nin bir kitabından uyarlanmış eski radyo oyununu dinlettiğinde, öğrencilerin çok şaşırdığından bahsetmişti: Böyle bir yapımı ilk defa dinliyorlarmış. Televizyonun evlerimize bu ölçüde hâkim olmadığı radyonun altın çağında, Arkası Yarın'ların, Çocuk Bahçesi'nin bizler için ne kadar önemli olduğunu ve çocukluğumuzun bir yanını biçimlendirerek, bugünkü varlığımızın oluşumuna katkıda bulunduğunu,

görsellik çağının bireylerine nasıl anlatmalı? Edebiyat ürünlerini sese büründüren kitap okuma programları da tarihe mâl oldu sayılır: Onlar da, yurt odalarında portatif radyosunu yastığın altına koyup Bir Roman Bir Hikâye'yi dinleyerek uykuya dalan üniversite öğrencilerinin anılarında kaldılar.

Şimdilik ülkemizde durum böyle; yarın ne olur bilinmez. Geçen günlerde bir eğitim çalışması vesilesiyle tanıştığımız, ABU Radyo Direktörü Vijay Sadhu'dan öğrendiğimize göre, Hindistan'da bu ülkenin öykü anlatma geleneğini radyoda başarıyla sürdüren bir meslektaşımız varmış. Öykülerini anlatmaya başladığında, milyonlarca insanı radyo başına topluyormuş: İsmi Neelesh Misra. Böyle insanları, onların yaratıcı yeniliklerini takip edip inceleyerek, radyoda edebiyatın, edebiyatta radyonun geleceğine dair umutlarımızı canlı tutmanın somut gerekçelerini ortaya koyabiliriz belki.

KAYNAKÇA

- Çok Sevilen Az Bilinen Bir Edebi Tür: Radyo Oyunu; Nursel Duruel, Kitaplık dergisi, 70. Sayı, Mart 2004.
- Memleketimden İnsan Manzaraları, Nâzım Hikmet, YKY, Haziran 2008.
- Önce Radyo Vardı, Teoman Yazgan, Tekin Yayınevi, Ocak 2006.
- Radyo mecmuası, 1941-1943 arası sayılar.
- Uykuların Doğusu, Hasan Ali Toptaş, Doğan Kitap, Eylül 2005.

"GÖREMEDİĞİMİZ TÜM IŞIKLAR" BİR ROMANDAN YOLA ÇIKARAK… RADYO…

Olgu TOKDEMİR

"Her akşam radyosunu aşağıya taşıyordu. Frau Elena da çocukların bir saat kadar onu dinlemesine izin veriyordu. Bir düzine çocuk, kendisi de bir çocuktan daha cüsseli olmayan Frau Elena ile birlikte, radyonun çevresinde bir yarım daire şeklinde oturuyorlar, radyoyu haberlere, konserlere, operalara, ulusal korolara, halk gösterilerine ayarlıyorlardı."

…

Çok yönlü bir kitle iletişim aracı olan radyonun tarihsel süreç içerisinde hangi amaçlara hizmet ettiği, aracın kitlesel etki ve gücünün farkında olan yönetimlerin onu ne şekilde kullandığı bilgisine çoğu zaman bu konudaki araştırmalardan ulaşırız. Akademik çalışmalar en önemli dayanak noktamızı oluşturur. Toplumlar üzerinde derin izler bırakan 2. Dünya Savaşı'nda radyonun özellikle Nazi Almanyasında etkin bir propaganda aracı olarak kullanıldığına dair pek çok araştırma mevcut. Radyo, savaş döneminde Nazi Almanyası ve diğer tarafların propaganda mesajlarının ve şifreli haberleşmelerinin önemli bir aracıdır. 20. Yüzyıl'ın ortalarında ise iki kutuplu dünyanın politik savaşlarında sahnededir. Kitle iletişim alanındaki çalışmalar ve tarih meraklıları için büyük anlam ifade eden bilgiler, alıcılarının başındaki dinleyicide nasıl bir etki bırakıyor bilemeyiz ama edebi metinlerin bu konuda oldukça işlevsel olduğunu iddia etmek yanlış olmaz.

Anthony Doerr, ülkemizde geçen yıl, Handan Ünlü Haktanır'ın çevirisiyle Koridor Yayıncılık'tan çıkan kitabı "Göremediğimiz Tüm Işıklar"da 20. Yüzyıl'ın ilk yarısına götürüyor okuru. İkinci Dünya Savaşı'nın karanlık günlerine… Bir müzede kilit ustası olan babasıyla Paris'te yaşayan, gözleri gün geçtikçe daha az görmeye başlayan Marie Laure ve Paris'in beş yüz kilometre kuzeybatısında, Almanya'nın Essen şehrinin dışındaki kömür madeni alanı olan Zollverein'deki bir yetimhanede büyüyen Werner Pfennig… Savaş Marie Laure'yi Paris'ten ve babasından koparırken, Werner'in yaşamı, sekiz yaşında çöpleri karıştırırken bulduğu, "iplik makarasına benzeyen, çam ağacından yapılmış iki yuvarlağın arasına sıkıştırılmış, üstüne tel sarılmış silindir"le bambaşka bir yön alır. Elektronik âletleri dakikalar içerisinde tamir edebilme yeteneğine sahip olan Werner, sonsuz bir merak ve heyecanla eline aldığı cihazı kısa sürede çalışır hâle getirir. Werner'in elektronikteki başarısı, bir Alman subay tarafından keşfedilir ve küçük çocuk Hitler'in ölüm timlerini yetiştiren okullardan birine yerleştirilir. Romanın bundan sonrasında savaşın yaşamlarını altüst ettiği birbirinden habersiz iki çocuğun, Marie-Laure ile Werner'in serüvenleri paralel kurguyla ve geri dönüşlerle anlatılıyor.

Kurgu dalında Pulitzer Ödülü sahibi olan kitap, dönemin atmosferini sıradan insanların savaş karşısındaki duygu durumlarını ve tepkiselliğini yalın bir dille aktarmasının yanı sıra 'radyo'nun olaylar zincirinde önemli bir unsur olması nedeniyle de biz radyocular için son derece ilgi çekici. Kitabın başında orkestra müziğinin hoş tınılarıyla yetimhanedeki çocukların masumane ilgisine neden olan radyonun, satırlar ilerledikçe farklı görünümleriyle karşılaşıyoruz. "En fakir madencinin evinde bile kartal ve svastika amblemli, kısa dalgası olmayan ve sadece Alman frekanslarının işaretlenmiş olduğu devlet destekli, seri imalat bir Volksempfanger VE301 vardı. Radyo:

Milyonlarca kulağı tek bir ağıza bağlayan araç…" O tek ağız, Reich'in kesik ve kuvvetli sesinden başkası değildir kuşkusuz. Hitler'in Fransa ve Sovyet Rusya'ya yöneldiği dönemde kitleleri yönlendirmek, denetim altına almak amacıyla kullanılan bir enformasyon aracıdır radyo. Doerr'in, etkileyici üslubuyla romanında aktardığı bu bilgiyi destekleyen çok sayıda akademik çalışma var. "20. Yüzyıl'ın büyük bir bölümünde kitle iletişim araçları arasında özellikle radyonun en güçlü uluslararası iletişim aracı olduğu sorgusuz kabul edildi. 2. Dünya Savaşı sırasında radyonun propagandadaki gücünü fark eden Nazi Almanyası ve batılı güçler radyo aracılığıyla karşılıklı psikolojik savaş başlatmışlar ve cepheden çok, radyo yayınları sayesinde güç kazanmışlardır."*

Radyo, Nazi Almanyasında propagandanın etkin bir aracı olarak kullanılırken savaşın diğer tarafları da radyonun bu özelliğine kayıtsız kalmazlar. Radyo âdeta küresel bir silah olmuştur. Aracın toplumsal etki gücünün farkında olan yönetimlerin girişimleri, 2. Dünya Savaşı'nın radyolar savaşı olarak anılması sonucunu doğurur. Radyolar savaşı, 1946 sonrasında oluşan iki kutuplu dünyada da devam eder; ta ki diğer kitle iletişim araçları sahneye çıkana kadar. Anthony Doerr'in zengin detaylarla süslediği anlatı, savaş döneminde haberleşmenin radyo aracılığıyla nasıl sağlandığına ilişkin önemli ipuçları veriyor. Hikâyede şifreli mesajların saklı olduğu enformasyonun radyo dalgalarıyla yayılarak, birliklerin konumu, teçhizat durumu gibi kritik bilgileri muhataplarına ulaştırdığını okuyoruz. Radyo öylesine etkindir ki, Alman işgali altındaki Saint Malo'da bir bildiri yayımlanarak tüm radyo alıcılarının ve radyo setlerinin teslim edilmesi istenir. "Marie Laure çalışma masasının üzerinde oturup setlerin birbiri ardına gitmesini dinledi. Eski radiola beş, bir G.M.R. titan, bir G.M.R. Orphee. Etienne'nin 1922 yılında ta Amerika'dan gemiyle getirttiği 32 voltluk bir Delco çiftlik radyosu…" Romanın dâhi kahramanı Werner'in ise savaşta önemli bir görevi vardır. Radyoyla koordine edilen bu trafiği saptamak, vericileri tespit edip yok etmek. "Odadaki verici zayıftı, yüksek frekanslıydı: Muhtemelen bir Rus tankından kurtarılmıştı. Bir kutuya tıkıştırılmış bir avuç tamamlayıcı parçadan biraz hâllice gibi görünüyordu. Kulübenin yanına yerleştirilmiş toprak anteni, yayınlarını taş çatlasın elli kilometre öteye taşımış olabilirdi."

Kitabın anahtar sözcüklerinden olan "radyo" üzerine yoğunlaşırken elbette hikâyenin okura sunduğu diğer tatları da göz ardı etmemek gerekiyor. 576 sayfalık anlatı, karakter çözümlemeleriyle, savaşın psikolojik yansımalarının ustalıkla işlenişiyle, insanda doktrinlerin alt edemediği bir öz olduğuna dair vurgusuyla, yalın ve akıcı anlatımıyla da okunmaya değer.

* Necla Odyakmaz, Propaganda Aracı Olarak Radyo, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi

BİR RADYO FENOMENİ "BİR ROMAN BİR HİKÂYE"

Söyleşi / Mehmet ATAY

Radyodaki söz programlarının ve edebiyat metinlerinin, dilimizi ve hayalgücümüzü geliştirdiğini hem kendi deneyimlerimizden hem de usta dilci ve edebiyatçıların dile getirmelerinden biliyoruz. "Bir Roman Bir Hikâye", TRT mikrofonlarında yıllardır yayımlanan bir radyo klasiği… Mehmet Atay da bu klasiğin seslendiricisi… Radyoda kitap sayfalarını yıllarca onun sesiyle çevirdik… Tiyatro sanatçısı, yönetmen ve seslendirmen Atay'la "Bir Roman Bir Hikâye"den yola çıkarak, 'dinleme' eyleminin dilimize ve hayalgücümüze katkılarını konuştuk.

Kitap okumanın, konuşma ve yazı dilini geliştirdiğini biliriz. Peki ya okunan kitabı dinlemek… Dilimize nasıl bir katkı sağlar?

Yayımcılık sektöründe klasik anlamda bilgiye ulaşmak için yazı yanında görsel simgeler de kullanılır. Yazının bulunuşu ile birlikte bilgi, kulaktan kulağa yayılmak yerine değişmemek üzere kalıcı bir yapı kazandı. Çeşitli materyaller üzerine kazınan bilgi binlerce yıl belge özelliğini kaybetmeden korunabildi. Edebi metinlerle medeniyetlerin gelişimine paralel olarak yeni kavramlar ortaya çıktı ve insanın kendini ifade etme aracı olarak konuşma dediğimiz iletişim yolu da zenginleşti. Bu iki iletişim aracı birbirine koşut olarak gelişti. Ancak teknolojinin gelişim çizgisi görsel simgelerin kullanıldığı zamanlarda (buna sanatsal faaliyetler de dâhil) sesli simgelerin kayıt altına alınıp bugüne taşınmasına imkân vermedi.

Dil dediğimiz eylem devingen ve etkileşime açık bir iletişim aracı olduğundan binlerce yıl değişerek bugünkü hâline geldi. Son yüz yılı bir yana bırakırsak bu değişim süresince dillerin gramerleriyle ilgili araştırmalar yapmak mümkün ama fonetik yapılarıyla ilgili bir bilgi zamanımıza gelememiş. Yazı dışı metinler de kulaktan kulağa yayıldığı için bu değişimden nasibini almış. Bu metinlerin kulaktan kulağa yayılmasını pratikte, bir "kitap dinleme" seansı olarak düşünebiliriz. Ancak zamanın verdiği im-

kânlarla buradaki kaynak değişken, hafıza da ölümlüdür. ABD'de ve Avrupa'da gittikçe yaygınlaşmaya başlayan bugünkü anlamda "kitap dinleme" kaynağı kalıcı, tekrarı mümkün olduğu için de hafızayı taze tutar. Eğer kullanılan dilde ve uygulamada hassas davranılırsa hem dilin grameri hem de fonetik yapısı ile ilgili nesilden nesile aktarılabilecek veriler taşır.

Edebiyatı radyo aracılığıyla sunmak, dinleyiciyi nasıl besler? Ona neler yaşatır?

Burada birçok yöntem var. Bizim çocukluğumuzun önemli bir aile eğlencesi olan 'Arkası Yarın' ve 'Radyo Tiyatrosu' formatları ve bizde 'Bir Roman Bir Hikâye' adıyla senelerdir yayımlanan okuma formatı. İlk formatta kullanılan dramatik yol, yani eserin radyo tekniğine uygun olarak yeniden kurgulanması, dinleyiciye oyuncular yoluyla bir yorum sunar. Örneğin dinleyici 'Suç ve Ceza'nın bir ya da daha çok bölümlere ayrılarak kurgulandığını bilerek takip eder. Eğer eserle daha önce buluşmuşsa hayalgücünü ve bilgisini test etme imkânı bulur. Eseri daha önce okumamışsa biraz kısaltılmış ama hazır bir bilgiyi satın alır. Karakterler hakkında oyuncunun tasarımı kadar fikir sahibi olur. Dinleyici her iki hâlde de, ilk öğrenme ve ifade aracı işitme yoluyla eser hakkında empati duygusu da harekete geçirilmiş olarak canlı bir tanışma gerçekleştirmiş olur. İkinci formatta esas, sunan kişinin eseri dinleyiciye bir kitap olduğunu unutturmadan sunmasıdır. Seslendiren önkoşulsuz olarak ona genel bir yorum katmadan, karakterleri dinleyicinin aklında onu hemen tanımlayıverebileceği bir sembol bırakmadan, ritm ya da ses rengiyle ayırabileceği bir yöntem geliştirir. Bu da dinleyiciyi, seslendirmeyi bir tarafa bırakarak (mümkün olduğu kadar) eserle buluşturur. Kitap okumaya zaman bulamadığından şikâyet eden modern insan için gelişmiş ülkelerde en çok kullanılan format budur.

Konuşmanın da, tıpkı ezgi seslendirmek gibi, melodisinin olduğunu biliyoruz. Türkiye'de insanlar bu konuda (konuşma yeteneği) ne durumdalar size göre?

İyi bir kulak, anlamasa da bir dili melodik olarak birbirinden ayırabilir. Tabii dillerin standart kabullerinden söz ediyoruz. Şive farlılıklarına göre ezgisel farklıklar da olabilir. Türkçe gibi dünyanın en köklü dillerinden biri olan bir dilin de diğerlerinden önemli melodik farkları olduğunu söyleyebiliriz. Ancak eğitim dili ile sokaktaki dilin melodisi arasında, okuma öğretmede kullanılan yönteme bağlı olarak çelişkiler vardır. Örneğin Türkçenin 'Yazıldığı gibi okunan' bir dil olduğu kabulü, bu çelişkilerden biridir. Türkçe öğretmenleri bu genel kabulle eğitime hazırlanırlar ve eline seslendirmesi için metin verilen çocuk ya da yetişkin günlük melodinin tamamen dışında, yaşamayan, doğallığını yitirmiş bir konuşmacı hâline gelir. Bu iş hayatında da iletişim kopukluklarına yol açar.

Sesin radyo için önemi tartışılmaz. Seslendirmenin de öyle… Radyoda metin seslendirmenin sizin için özellikleri nelerdir?

Radyo, seslendirme yapan biri için aslında çok özgür bir alan. Size verilen metin, fon çalışması yapılmış çerçevesi çizilmiş bir tuvaldir. Bu çerçeve içinde, yazarının belirlediği fon rengi önünde sizden yeni bir resim yapmanız beklenir. Bu alanda tecrübenize ve yeteneklerinize de bağlı olarak özgürsünüzdür artık. En önemli tarafı da tıpkı bizden öncekilerin yaptığı gibi sonraki nesillere kalıcı bir iz bırakmaktır. Bugün nasıl ki bir zamanlar İstanbul Türkçesinin nasıl bir şey olduğunu nispeten Yeşilçam filmlerinden öğreniyorsak, bizim yaşadığımız dönemlerde kullandığımız dilin neye benzediğini de bu yolla kayıt altına almış olacağız.

"Bir Roman, Bir Hikâye"den "SesleKitap"a… Türk ve Dünya Edebiyatı'ndan eserleri seslendirdiğiniz SesleKitap, yalnızca dinleyerek "Ben o kitabı okudum" dedirtecek denli içine işliyor insanın… Bir kitabı dinleyerek edinmek, günümüz insanının hangi ihtiyacına karşılık geliyor?

Sesli kitap üretmek bizim icadımız değil. 1930'larda ABD'de plak üzerine görme engelliler için üretilmeye başlanmış ve gelişerek bugün bizlerin de kullanabileceği bir sektör hâline gelmiş. ABD'deki payı yüzde yirmiler civarında imiş. Kimler buna ihtiyaç duyuyor derseniz, biz bu soruya kısaca 'Okuma Engelliler' diye cevap veriyoruz. Görme engelliler değil okuma engelliler. "Zamanım yok okuyamıyorum" diyene, araba kullanırken trafikte geçirdiği zaman içinde bir haftada ortalama 250 sayfalık bir kitabı okuyabileceğini söyleyince, bir de gerçekten samimiyse o an **SesleKitap** için bir takipçi kazanmış oluyoruz. Gerek yaş nedeniyle gerek başka nedenlerle gözleri ile problemi olanlar hemen kavrıyorlar zaten. Günlük koşuşturmanın kitap okumak için bir engel olduğunu kabul ederek başladık zaten işe. Geri dönüşler alıyoruz; evde yemek yaparken kitap dinleyen kadınlardan, spor yaparken dinliyorum diyenlerden… Hatta çok sık olmasa da evde ışıkları kapatıp kitap dinleyen çiftlerden… TRT'de yıllarca seslendirdiğim "Bir Roman Bir Hikâye"den edindiğim tecrübeyi gururla **SesleKitap**'a taşıyorum. Bu elbette yalnız başına gerçekleştirebileceğim bir şey değil. Çok yetenekli ve tecrübeli bir müzisyen ve tonmayster olan ortağım ve arkadaşım Yetkin Yağmur, teknik bilgisiyle **SesleKitap**'ın taşıyıcı iki ayağından birini oluşturuyor.

TÜRKÇENİN ÇAĞLARA SIĞMAYAN ÖYKÜSÜ: TÜRKÇEVİZYON

Harun CANDAN

TRT, Denizli Belediyesi ve Denizli Valiliği'nin işbirliği ile hazırlanan Uluslararası Türkçe Sözlü Müzik Festivali Türkçevizyon, bu yıl altıncı kez düzenleniyor. 12 Eylül 2015 günü gala gecesi düzenlenecek festival için sadece Türkiye'de değil, yirmiden fazla ülkede tatlı bir telaş başladı. İlk olarak 2009 yılında gerçekleştirilen Türkçevizyon'a 2012'de ara verilmişti. Her seferinde etki alanı ve coşkusu artan Türkçevizyon, müziğin evrensel dilini kullanıp dünyanın doğusu ve batısı arasında alabildiğince uzanan bir gönül köprüsü oluşturuyor.

Hierapolis: Zamanın yankısı

Böyle önemli bir festivale ev sahipliği yapacak mekânın görkemli bir atmosfere sahip olması gerektiğinden, Denizli Valiliği ve Denizli Belediyesi büyüleyici Hierapolis Antik Kenti'ni tahsis ettiler. Anadolu'nun orta yerinde, zamanın durduğu Hierapolis Antik Kenti, Türkçevizyon için hem çok uygun hem de anlamlıydı. Denizli'de, 'beyaz rüya' Pamukkale'nin yanıbaşındaki 'Kutsal Şehir' Hierapolis, MÖ ikinci yüzyıla tarihlenen geçmişiyle göz kamaştırıyor. Kadim zamanlarda da festivallere, gösterilere ev sahipliği yapan yirmi bin kişilik amfitiyatro, nice asır sonra misafirlerini yeniden ağırlamanın heyecanını yaşıyor. Antik kentin tarih kokulu sokaklarında, patikalarda ve keçi yollarında, yüzlerce yılın ardından yeniden şarkılar yankılanıyor.

Kusursuz organizasyon

Bu çapta bir organizasyonun hayata geçirilmesi, birden fazla iştirakçinin gayretleriyle mümkün… Türkçevizyon için TRT, Denizli Belediyesi ve Denizli Valiliği omuz omuza veriyor. Uluslararası öneme sahip etkinliğin tüm kademeleri en ince ayrıntısına kadar düşünülüyor. Festivalin ruhunu ve enerjisini yükseltecek her bir detay sabırla ve emekle nakış nakış işleniyor. Konserler, kortejler, davetler… İsmine yakışır organizasyon kalitesiyle Türkçevizyon, aynı anda dünyanın pek çok ülkesinde canlı/bant yayınla gösteriliyor.

Tek dil tek yürek

Müzik, insanlığın evrensel ve ortak dilidir. Gönül telimizi titretir; bazen hüzünlendirir, bazen de sevindirir müzik… Müziğin dili insanidir. Uluslararası Türkçe Sözlü Müzik Festivali Türkçevizyon, katılımcı ülkelerin birbirlerini tanımalarına, kaynaşmalarına, bir sevgi bağının oluşmasına sağladığı katkıyla da özel bir anlam taşıyor.

> Türkçe konuşan tüm ülkelerin kalbi aynı anda atıyor.

Türkçe konuşan tüm ülkelerin kalbi aynı anda atıyor. Duygular içtenlikle paylaşılıyor, kardeşlikler pekişiyor. Dünyada milyonlarca insanın hislerini ve düşüncelerini üzerine inşa ettiği yaşayan Türkçe, tüm güzellikleri ve çeşitliliği ile Türkçevizyon'da sergileniyor.

Dilin kültürler arası gezintisi

Türkçenin doğru kullanımını, en güzel örnekleri ile ortaya koyan Türkçevizyon'un bir amacı da dilimizin yaygınlaşmasına katkıda bulunmak… Buradan hareketle oluşturulan festival şemasına göre, sadece Türkçenin konuşulduğu ülkeler değil, diğer ülkeler de davet ediliyor. Katılımcıların, orijinalleri kendi dillerinde bestelenmiş şarkıları Türkçeye tercüme edilip yeniden düzenleniyor. Türkçevizyon, Asya'nın uçsuz bucaksız bozkırlarından Avrupa'nın içlerine, insana dair hislerin ve notaların ortak paydada buluştuğu bir festival hüviyetine bürünüyor.

Bu Eylül Türkçevizyon zamanı

2015 Türkçevizyon, önceki yıllarda olduğu gibi bu defa da bir hayli iddialı geliyor. 9 Eylül günü yapılacak kortej yürüyüşü ile başlayacak festivalde misafirleri ve ekran başındakileri birbirinden keyifli sürprizler bekliyor. 10 ve 11 Eylül günlerinde Denizli genelindeki şehir konserlerinde, konuk sanatçılar kendi dillerinde söyleyecekleri şarkılarla Türkçevizyon'a renk katacaklar. TRT Sanatçıları ve sürpriz isimlerin de katılımlarıyla uluslararası bir müzik şölenine dönüşecek olan 6. Türkçevizyon'un gala gecesi ise 12 Eylül Cumartesi gerçekleştirilecek.

Türkçevizyon 2013, Hierapolis Antik Kenti

YURT DIŞINDA TÜRKÇE YAYIN YAPAN TÜRK RADYOLARI

RADIO CITY / GÜMÜLCİNE – YUNANİSTAN

Halit Halil İBRAHİM
Genel Yayın Yönetmeni

Radio City, yayınlarına 1992 yılında başladı. O tarihten bu yana 24 saat Türkçe ve günün belirli saatlerinde Yunanca olarak yayın yapmaktayız. Yayınlarımız, Batı Trakya'da yaşayan 120 bin Türk'e sesleniyor. Tabii ki Türkiye dışında Türkçe yayın yapmak çok güzel. Yurt dışında Türkçe yayın yapan radyomuzun, anadilimiz Türkçeye sağladığı katkının büyük olduğunu düşünmekteyiz. Ülkemizin örf ve âdetlerini halkımıza aktardıkça ve yerel, ulusal haberleri dinleyicilerimizle paylaştıkça halkımızın bizi bağrına bastığınızı görüyoruz.

Radyomuzda yaptığımız canlı yayınlarda, düzgün Türkçe konuşan sunucu bulmakta zorlandığımızı ifade etmek gerek. Bunun yanı sıra canlı yayınlarımızı yerel konuşma tarzında yayımladığımız zaman dinleyicilerimizin bizi daha iyi anladığını, yapılan geribildirimlerden görüyoruz.

Bölgemizde FM 107.6 frekansından ve İnternet adresimizden (www.radiocity.eu) dinlenebilen yayınımız, tüm dünyaya ulaşmanın yanı sıra yurt dışında yaşayan Türkleri birbiri ile buluşturma gibi önemli bir işlevi de yerine getiriyor. Dinleyicilerden aldığımız övgü dolu geribildirimlerin biz radyo yayıncılarını mutlu ettiğini de belirtmek isteriz. Bunun yanı sıra Batı Trakya gibi Türk halkının yaşadığı yerlerde yayınlarımızı dinleyebilmek için zaman zaman radyo cihazı satışlarında görülen artışı da belirtmemiz gerek…

> Yurt dışında Türkçe yayın yapan radyomuzun, anadilimiz Türkçeye sağladığı katkının büyük olduğunu düşünmekteyiz.

Radyo yayınlarına başlattığımız yıllarda, gençlerimiz birbirlerine şarkı armağan etmek için radyomuza çok rağbet ederlerdi. Üç yüz tane istek alan şarkılar bile olurdu. Sosyal medyanın güçlenmesiyle birlikte bu konuda biraz gerileme görülse de radyo yayınlarımızın yine de büyük bir ilgiyle takip edildiğini söyleyebiliriz. Bu arada Yunanlı vatandaşlarımızın Türk müziğine büyük ilgi gösterdiğini de eklemek gerek…

Yurt dışında Türkçe yayın yapmanın ne denli önemli olduğunun farkındayız. Ne var ki Yunanistan'daki ekonomik krizden dolayı reklam gelirlerinde büyük ölçüde azalma var. Bu nedenle de radyomuzu ayakta tutmakta zorluk çekiyoruz.

JOY FM / GÜMÜLCİNE – YUNANİSTAN

Cengiz BODUR
Genel Yayın Yönetmeni

Türkçeye duyulan özleme karşılık veriyoruz.

Yabancı bir ülkede Türk azınlıklarına Türkçe yayın yapmak son derece gurur verici, bir o kadar da zor. Burada yaşayan, Türkçe bilen ve konuşan halkın kendi anadilindeki yayını dinlemesi, Türk azınlığı son derece mutlu ediyor. Türkçe müzik dinlemenin ve Türkçe haber almanın azınlık halkı için önemi büyük…

Üstelik bu yayınlar sayesinde Türkçeden uzaklaşmadan anadillerine sahip çıkmaları da mümkün olabiliyor. Yayınlarımızın, Türkiye'ye ve Türkçeye duyulan özleme bir nebze de olsa faydası olduğunu düşünüyoruz. Ancak, yabancı bir ülkede Türkçe yayın yapmak zor ve zahmetli bir iş. Reklam gelirlerinin çok düşük olması ve denetimlerin fazla olması, biz radyo sahiplerini hem maddi hem manevi açıdan zorluyor.

Radyo çalışanlarının, herhangi bir karşılık beklemeksizin radyonun ayakta kalması için yoğun bir çaba içinde olduğunu söylemeliyim. Bölgesel bir yayın kuruluşu olduğumuz için ne yazık ki teknolojik yeterlilik konusunda sıkıntılarımız var. Dinleyicilerimize daha iyi hizmet verebilmek ve sesimizi daha güçlü duyurabilmek için her türlü desteğe ihtiyaç duyuyoruz. Daha iyi yayın yapabilmek ve daha faydalı olabilmek için anavatanımız Türkiye'den de her türlü maddi ve manevi desteği bekliyoruz. ■

MANAS FM / KIRGIZİSTAN

Dr. Bülent NAMAL
Radyo Televizyon Müdürü
Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi

Türkçe gibi zengin ve estetik bir dilde yayın yapmak…

Biz yayıncılar işimizi, anadilimizi en iyi şekilde kullanarak yapmakla yükümlü insanlarız. İnsan söylemek istediklerini, ancak ve ancak, anadiliyle en iyi biçimde ifade ediyor. Yabancı ülkelerde anadilde yayın yapabilmek, öncelikle işimizi en iyi şekilde yapabilmemizi sağlıyor ve iş tatmini yaratıyor. Türkçe gibi zengin ve estetik bir dili, bulunduğunuz topraklardaki dinleyicilere yaygın olarak duyurabilmek de memnuniyet verici bir yandan… Bir de anadilinizin konuşulmadığı bir ülkede dilinizi duyduğunuzda, algıda seçicilikle, ister istemez kulak kabartıyor ve dinlemeye başlıyorsunuz. Kırgızistan'a ilk defa gelen insanlar da Manas Radyosu'nda Türkçe programlar, anonslar ve şarkılar duyduklarında şaşırıyor, memnun oluyorlar. Bizlere yaşadıkları o anlık şaşkınlığı ve memnuniyeti iletiyorlar. Fakat o şaşkınlık aynı gün son buluyor; çünkü gittikleri her yerde Türkiye Türkçesi konuşan insanlarla karşılaşıyor, bu insanların kendileriyle aynı olduklarını görüyorlar. Kısacası anadilde yayın yapmak hem memnuniyet verici, hem iş kolaylaştırıcı, hem de Kırgızistan gibi kardeş bir ülkede yayınlarınıza olan ilgiyi artırıcı bir durum…

"Yayınlarınızı dinledikçe Türkçe öğrenesim geliyor"

Kırgızistan'a aileleriyle birlikte yerleşen, burada çalışan, okuyan binlerce Türk vatandaşı var. Yüksek öğrenimleri boyunca Türkiye'de senelerce yaşamış ve Türkiye'ye gönül vermiş çok sayıda Kırgızistanlı da mevcut. Bu insanların ortak yönlerinden biri de Türkçe yayınlar dinlemeleri. Manas Radyosu, onların birbirlerinden haberdar olmalarına, Türkiye'deki gelişmeleri takip etmelerine, toplumun çeşitli kesimlerinden insanları tanımalarına imkân veriyor. "Geçen gün yayında sohbet ettiğiniz kişiye nasıl ulaşabiliriz?", "Bölgedeki ve ülkedeki gelişmeleri Türkçe haber bültenlerinde vermeniz gündemi takip edebilmemizi sağlıyor", "Türkiye'de birlikte okuduğum arkadaşım program konuğunuzdu, onun burada olduğundan yayınınızla haberdar oldum", "Türkiye'de okurken tanıştığım eşimle ortak Türkçe şarkımızı radyonuzda duyduk, çok sevindik", "Yayınlarınızı dinledikçe Türkçe öğrenesim geliyor; yakın zamanda kurs açılacak mı?" gibi pek çok geribildirim, aslında radyonun birleştirici gücünün bir kanıtı.

Türkiye Türkçesini doğru telaffuzla duyabilmek

Ulusal düzeyde yayın yapan Manas Radyosu, Türkiye Türkçesinin çeşitli özellikleriyle anlatıldığı dil programları ve birbirinden ilginç diğer yayınlarıyla Türkçenin mütemadiyen kulaklara çalınmasına, gündemde olmasına katkı sağlıyor. Bu, bir yandan Kırgızistanlı kardeşlerimizin Türkiye Türkçesi öğrenme isteklerini artırırken, bir yandan da anne babası Türk veya Kırgız olan, burada doğup büyümüş çocukların Türkiye Türkçesini doğru telaffuzla duyabilmelerine ve güzel konuşabilmelerine imkân veriyor.

Manas Radyosu ve test yayınları devam eden Manas Televizyonu, TRT Genel Müdürü Sayın Şenol Göka'nın (biz yayıncıların Şenol Ağabey'inin) büyük destekleriyle TRT ile ortak yayınlar yapıyor, TRT programlarını yayımlıyor. Yayıncılıkta büyük bir marka olan TRT'nin Türkçeyi çok güzel konuşan, güzel sesli spikerlerinin sundukları programlar elbette büyük bir zevkle dinleniyor, seyrediliyor. Bu da hem Türkiye Türkçesi konuşmayı özendiriyor hem de Türk dünyasından binlerce genci bir çatı altında toplayan Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi'nde Kırgızcanın yanı sıra Türkiye Türkçesi de öğrenen öğrencilerin doğru ve düzgün Türkçe konuşmalarına, Türkiye Türkçesini öğrenmiş olan Kırgızistanlılar'ın da dili unutmamalarına katkı sağlıyor. ■

PARİS İMPARATOR FM / FRANSA

Kadim ÖZDEMİR
Genel Yayın Yönetmeni

Yabancı bir ülkede yayın yapmak, var olma çabası, paylaşım, vatan özlemini gidermektir. İnsanımıza bir nebze de olsa ülkemizde olduğunu hissettirmektir. Yabancı bir ülkede tanıdık bir ses, nefes olmaktır. Kısacası özgüvendir.

Yurt dışında yaşayanların radyo aracılığıyla dil ortaklığı kurmaları ve bunun yaşamlarına etkilerini, dinleyicilerden gelen tepkiler, görüşler ve düşünceler doğrultusunda şöyle değerlendirebiliriz:

Yurt dışında yetişen yeni neslin dilini unutmaması, asimilasyonun önlenmesi ve bulundukları ülkelerde eğitime daha etkin olarak önem vermeleri... Bunlar birincil etkilerdir.

Devamında ise... Radyo aracılığı ile kendilerini ifade etmeleri, çevrelerinde olup bitenlerden haberdar olmaları ve en önemlisi kendi öz kültürlerini yaşamaları... Siyasal alanda daha etkin olmaları konusunda yönlendirilmeleri... Haksızlığa uğradıklarında, yanlarında birilerinin olduğunu bilmeleri... Kısacası artık yalnız olmadıklarını bilmeleri... Her konuda kendilerini temsil edecek ve bilgilendirecek, alanında uzman kişilere radyomuz aracılığıyla ulaşabileceklerinin farkında olmaları... Dinleyicilerimiz, konu ve konuklar aracılığıyla;

sağlık, hukuk, eğitim, kültür sanat, bürokrasi ve iş dünyasına ilişkin haberlerden ve sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinden radyo yayınlarımız sayesinde haberdar oluyor.

Anadolu insanı küçük şeylerden büyük mutluluk duyar. PİMG RADIO bazıları için bir arkadaş, bir dost, bir özlem giderme ve en önemlisi 50 yıl sonra gelen büyülü bir sestir.

Eğer anadil kaygısı taşıyorsak

İki kültür arasında bocalayan Avrupalı Türk toplumunun, öncelikle kendi dilinde bir sesin yaşamış olduğu ülkede bulunması ve o sesi duyabilmesi yalnız olmadığını hissettirmesi demektir. Dolayısıyla anadilinde düşünerek, bulunduğu ülkede kendisini doğru ifade etmesi demektir. Anadilini iyi bilmeyen ve kavrayamayan toplumlar asimile olurlar.

Yurtdışında Türkçe yayın yapan bir radyo, yalnız bir müzik kutusu değildir. Bir ses, nefes ve hatta büyük bir silahtır. Topluma ne verirseniz onu alır. Bu nedenlerden dolayı, eğer anadil kaygısını taşıyorsak, dil, yalnız bırakılmamalı ve desteklenmelidir.

Dilin doğru, düzgün kullanımına ve unutulmamasına, yurt dışında Türkçe yayın yapan radyolar ne tür katkılar sağlar konusunu da şöyle özetleyebiliriz:

Avrupa'da yaşayan Avro-Türkler her şeyden önce, kendilerine uzanan her ele sahip çıkarlar. Ama uzanan ellerin art niyet taşımamasını gözetirler. Bu doğrultuda; düşüncesine, fikrine, diline, dinine ve rengine saygı duyan kimseye saygıda kusur etmezler. Yurt dışında Türkçe yayın yapan radyolar bu hususlara çok dikkat etmeliler. Nedeni ise öncelikle insanlarımızın ayrıştırılmaması ve bir arada tutulmasıdır.

Yurt dışında Türkçe yayın yapan radyolar, doğru yönlendirilirseler bunu başarabilirler. Peki, nasıl olacak? Çok basit; o coğrafyayı yani Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil eden çok kültürlü yapıyı koruyarak, eşit mesafede ve tarafsız kalarak... Kendilerini ilgilendiren konulara değinerek, vatan sevgisini aşılayarak... Amaç bu olursa, yurt dışında yaşayan Türkler, orta vadede dilini doğru ve düzgün konuşmasını öğrenir ve unutmaz.

Doğru kullanılırsa, radyo bir eğitim yuvasıdır.

TÜRKMENELİ RADYOSU / KERKÜK - IRAK

M. Hanefi UZUNÇAM
Türkmeneli Radyo ve Televizyonu
Ankara Televizyon Müdürü

TFM Irak'ın Gerçek Sesi

Anadilini her zaman canlı tutabilmek

Türkmeneli Radyo ve Televiyonu bünyesinde bulunan Türkmeneli Radyosu, anadilimiz Türkçe yayınlarını Irak'ta gerçekleştiriyor. Her dilde olduğu gibi bizim dilimiz de tarihinin ve kültürümüzün taşıyıcısıdır. Dil, bir iletişim aracı olmanın yanı sıra bir halkı ve topluluğu birleştiren mirasımızdır. Bu sebeple bir toplumun kültürünü anlamak için diline bakmak gerekir. Kültürümüzü, kimliğimizi anadilimizde yayın yaparak paylaşmak, anlatmaya çalışmak ve bu mirasa sahip çıkmak bizleri onurlandırıyor. Ayrıca gelenek ve görenekler, dünya görüşü, din, sanat, tarih ve daha fazlası, radyo yayınlarımız sayesinde nesilden nesle aktarılıyor. Bunu gelecek nesillere aktarmak ve ortak değerlere sahip çıkmak bizim asal hedeflerimiz arasında yer alıyor. Bu yolda ilerlemek adına, Türkmenlerin yaşama şekillerini, dünya görüşlerini, kültürlerini, gelenek ve göreneklerini gelecek nesillere öğretmek için çalışıyor ve çabalıyoruz.

Dilin en etkili araçlarından biri olan ve günümüzde dildeki çokyönlülüğün fark edilmesini sağlayan radyo yayınlarımız, insanları, anadilimizde bir araya getiriyor. Bu sebeple kültür denilince akla gelen ilk şey de dil oluyor. Bir milletin fertleri arasındaki ortak duygu ve düşünce akımı dille kurulabiliyor.

Milletler duygu ve düşüncelerini de dile aktarınca daha sağlam bir birlik meydana geliyor. Çünkü radyo dili sayesinde duygu ve düşünceler hem zaman hem de mekân içinde yayılıyor. Yaptığımız radyo yayınlarında gayretle böyle bir ortam yaratmaya çalışıyoruz.

Kerkük'ten yayın yapan Türkmeneli Radyosu'ndan başka, 2008 yılında TRT ile yaptığımız protokol çerçevesinde aynı tarihten itibaren TRT FM Radyosu da Kerkük ve civarına yayın yapmaya devam ediyor. TRT FM de yine Türkmeneli Radyosu gibi bölgeden değişik toplumlar tarafından beğeniyle takip ediliyor.

Irak'ta kendi anadilimizde radyo yayını yapmak, o bölgede yaşayıp anadili Türkçe olan kişilerin gurur kaynağı oluyor. Aynı zamanda kültürümüzü de

yaşatarak, gerek dil gerek örf ve âdetler bakımından kişilerin kendi kültürlerinden uzaklaşmasının da önüne geçiyor. İnanç ve değerlerimiz de bu hazinenin bir parçası oluyor. Türkmen milletinin hayatını, zevkini, dünya görüşünü, yaratma gücünü gösteren duyguyu, yaptığımız radyo yayını ile yaşatmak için mücadele veriyoruz. Çoklu dilin konuşulduğu ülkelerde, anadilimizi kullananlar bulunduğu müddetçe, o dilin yok olmayacağı da açıktır. Çünkü ana dil insanları birbirlerine bağlayan bir unsurdur. O ülkenin diline ve kültürüne yabancı olan bireyler ortak dil aracılığıyla birbirlerine daha çok bağlanıyor. Yabancılık çekme hissiyatını da en aza indirerek aynı dil ve kültürdeki, kendinden hissettiği bireylerle ortak bir yaşama alanı oluşturuyor. Yaptığımız radyo yayınlarında dinleyicilerden gelen tepkiler de bu sebeple olumlu yönde gelişiyor. Çünkü kendilerini evlerinde gibi hissedebiliyorlar ve radyonun sıcak ve samimi ortamı dolayısıyla özlem çektikleri birçok olguyu bu şekilde giderebiliyorlar.

Türkçe yayın yapan radyolar, çoklu dilin konuşulduğu ülkelerde Türkçenin unutulmasına da engel oluyor. Ayrıca, diksiyon kurallarına uygun dil kullanımı, anadilini her zaman canlı tutuyor. Bu sebeple Türkçe yayın yapan radyolar her zaman yaşatılmalı ve desteklenmelidir.

YURT DIŞINDA TÜRKÇE YAYIN YAPAN YABANCI RADYOLAR

ÇİN ULUSLARARASI RADYOSU / ÇİN

Cenk ÖZKÖMÜR
Spiker ve Muhabir

Çin Uluslararası Radyosu (CRI), 1941 yılından bu yana 60'tan fazla dilde yayın yapıyor. CRI, ayrıca yurt dışında bulunan temsilcilikleri ve muhabirleri vasıtasıyla dünyadan haberleri Çin halkına ulaştırıyor. 1957 yılında kurulan CRI Türkçe Servisi de Türkiye'deki yayınlarını işbirliği hâlinde olduğu radyolar aracılığıyla gerçekleştiriyor ve Türk dinleyicilerle buluşuyor.

CRI Türkçe ekibi, tamamına yakını Türkçe eğitimi almış, yayıncılık ve tercümanlık üzerinde yıllardır çalışan Çinli personelin yanı sıra, radyo yayıncılığı ve gazetecilik alanında deneyimli Türk uzmanlardan oluşuyor.

Çin ile Türkiye'nin geçmişten beri temas hâlindeki iki büyük medeniyet olduğu herkesçe bilinmekte… Ancak, günümüze bakıldığında, iki ülke halklarının yine de birbirini yeterince tanımadığı görülüyor. Bunun ardında, türlü politik ve tarihî nedenlerin yattığı söylenebilir. Bugün ise bazı önyargıların ve yanlış anlamaların artık geride bırakıldığını, iki ülkenin birbirine gitgide yakınlaştığını görmek mutluluk verici… Bu yakınlaşmada siyasi gelişmeler kadar, basının oynadığı rol de önemli…

Türkiye, Çin'i Batılı kaynaklardan, dolayısıyla da Batılı perspektifinden tanımayı yavaş yavaş bırakıyor. Aynı şekilde, Çin halkı da Türkiye hakkındaki bilgilere ve haberlere giderek daha çok ilgi duyuyor.

Biz de CRI Türkçe olarak, günlük haberlerimiz, haber analizlerimiz, röportajlarımız ve temalı programlarımız ile uzun süre önce ortaya koyduğumuz "Çin'i doğrudan kaynağından öğrenin" sloganını hayata geçirmeye çalışıyoruz.

Türkçe programlarımız

Çin ve Türkiye'deki gelişmeleri yakından takip eden ekibimizce hazırlanan Türkçe yayınlarımızda iki ülkeyi ilgilendiren meselelere odaklanıyor, iki kültür arasındaki iletişime katkı sağlamaya çalışıyoruz. Örneğin, "Çin Türkiye İletişimi" programımızın içerisinde yer alan "Ortak Gündem", "Çin Günlüğü", "Çin'deki Türkler" ve "Çin İşi" gibi bölümlerde her iki ülkeden dinleyicileri ilgilendiren konulara, röportajlara ve değerlendirmelere yer veriyoruz. Bu sayede, yukarıda da değindiğimiz sloganımız doğrultusunda Türk halkına Çin ile ilgili en doğru bilgileri aktarıyoruz. Bunun yanında, "Çin Mahallesi" adlı programımızda, hem Türk hem de Çinli programcılar bir araya gelerek, Çin'in gündemindeki sosyal meseleleri eğlenceli bir üslupla ele alıyorlar. Böylelikle, farklı nesillerden Çinlilerin, kendi ülkelerinde yaşanan gelişmelere dair görüşleri kendi ağızlarından Türk dinleyicilere aktarılıyor.

Türkçenin kelime türetmeye müsait yapısı

Radyo yayıncılığı, diğer kitle iletişim araçlarında olduğu gibi, etkileşimin sürekli canlı olduğu, etkileşime daima açık olmanız gereken bir iş. Bu yüzden, radyo yayınlarımızı dinleyenlerin, İnternet sitemizi takip edenlerin görüş ve önerilerine büyük önem veriyoruz. Uzun yıllardır bizi takip eden sadık dinleyicilerimizden e-postalar veya mektuplar alıyor, Türkiye'de Çin'e olan ilginin her geçen gün artmasıyla sürekli yeni dinleyiciler kazanıyoruz. Düzenlediğimiz bazı etkinlikler ve yarışmalarla da onlarla temasımızı koparmamaya çalışıyoruz.

CRI, aynı zamanda bir okul olarak işlev gören bir kurum. Yayıncılık faaliyetleriyle Çin akademi ve edebiyat dünyasına hizmet etmesi bir yana, Çin içinde dil öğrenimine katkıları çok önemli. CRI Türkçe Servisi'nde görevli Çinli çalışanlar, Türkçe eğitimi almalarının yanında, hem haber hem de çeviriler üzerine yoğunlaşıyor. Türk edebiyatının çok sayıda önemli eseri Çinceye CRI Türkçe personeli tarafından kazandırılmıştır.

Servisimizde görevli Türk uzmanlarla haberlerin ve programların yazılma, hazırlanma ve seslendirilme süreçlerinde yoğun mesaide bulunan Çinli ekibimiz, Türkçe seviyelerini de sürekli ilerletme imkânı buluyor.

Bu noktada belirtmekte fayda var ki, hem Doğu hem Batı dillerinin olumlu tesirlerini bünyesinde toplamış ender dillerden olan Türkçe, radyo yayıncılığında da çağın gereklerine ayak uydurabiliyor. Çin mahreçli haberlerin Türkçeye tercümesi esnasında, Türkçenin kelime türetmeye müsait yapısı, yeni kelimeleri kendi yapısına adapte edebilme kabiliyeti kendini gösteriyor. Türkçe ile Çince arasındaki benzerlikler, bilhassa kültürel yakınlıktan kaynaklı deyim ve sözlü ifadelerin yakınlığı da Türkçe üzerine çalışan Çinli personel için teşvik edici bir unsur oluyor. CRI'nin bir eğitim kurumu olması, servis içindeki ilişkilerde de kendini gösteriyor. Bir örnekle bunu açmak gerekirse, CRI Türkçe Servisi'nde yaşça büyük ve tecrübeli çalışanlara, pozisyonuna bakmadan 'hoca' diye hitap ediliyor; hatta bilhassa genç Çinli personelimiz, Türk uzmanlarımıza da 'hoca' diye hitap ediyor. Zira Çinli personel, Türk dinleyicileriyle arasındaki dil bariyerini aşarak yakınlık kurmak için Türkçeyi en doğru şekilde kullanmak zorunda…

Her ne kadar, günümüzde yeni medya araçları hızla gelişse de, radyo insanların günlük hayatlarındaki yerini muhafaza ediyor, radyo yayıncılığı da yok olmaya yüz tutmak yerine, bir dönüşümden geçiyor ve yeni çıkan teknolojiler vasıtasıyla insanlara ulaşıyor.

Bu yüzden, CRI Türkçe Servisi olarak, günümüzün yaygın söylemlerinden olan radyonun işlevini yitirdiği yönündeki hayıflanmalara katılmak yerine, yeni medya araçlarını ve yeni teknolojileri kullanarak yayınlarımızın kalitesini nasıl artırabileceğimize odaklanıyoruz.

DW TÜRKÇE / ALMANYA

Baha GÜNGÖR
DW Türkçe Yayınlar Sorumlusu

Türkçe

1953 yılında yayına başlayan Federal Almanya'nın dış yayınlar kuruluşu Deutsche Welle (DW), Türkçe dâhil 30 dilde multimedyal içerikli yayınlar yapmaktadır. Kurumun Bonn ve Berlin'deki yayın merkezleri ile yurt dışındaki stüdyolarında 60'ı aşkın ülkeden personel istihdam edilmektedir. Bu profiliyle DW, aynı zamanda büyük bir kültürel çeşitliliği de bünyesinde barındırmaktadır.

DW'nin kısa dalga üzerinden yaptığı Türkçe radyo yayınları ise 1 Temmuz 1962'de başladı. İlk zamanlar günde yarım saat süren yayınlar, üç kişilik küçük bir ekip tarafından hazırlanıyordu. İlerleyen yıllarda günde toplam 100 dakikalık iki yayınla dinleyicilerine ulaşan Deutsche Welle, "Almanya'nın Sesi Radyosu" logosuyla uzun yıllar boyunca Türkiye'deki radyoseverlerin ilgiyle takip ettiği bir yayın kuruluşu olarak iki ülke arasında köprü işlevi gördü. Türkçe yayınların ana hedef kitlesi Türkiye'deki dinleyiciler olmakla birlikte, kısa dalganın geniş bir alana ulaşması nedeniyle yayınlar, dünyanın farklı bölgelerindeki Türkler tarafından da dinlenebiliyordu.

Geçen yıllarla birlikte kısa dalga yayınlara Türkiye ve dünyada genel olarak ilginin azalması ve radyo dinleyicilerinin giderek FM bandı üzerinden yayın

yapan kanallara yönelmesi üzerine, DW de bundan yaklaşık on yıl önce Türkçe kısa dalga yayınlarına son verdi. Bunun yerine Türkiye'de FM bandı üzerinden ulusal ve bölgesel yayın yapan radyo kanallarıyla yayın ortaklığına gidilerek "yeniden iletim" yöntemiyle DW'nin Türkçe yayınlarının Türkiye'deki dinleyicileriyle buluşması sağlandı.

Dinleyici mektuplarından dijital mesajlara

DW'nin kurulduğu günden bu yana temel işlevlerinin başında "haber vermek" yer almaktadır. Almanya, Avrupa ve dünyadaki siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal gelişmeleri dinleyicilerine aktarma görevinin yanı sıra dinleyicilerle sağlam bir bağ kurmak da DW'nin öteden beri öncelikli amaçlarından biri olmuştur. Ancak kısa dalga döneminin dinleyici profiliyle günümüzün teknoloji odaklı modern dinleyicisinin profili arasında büyük farklılıklar söz konusudur.

Bu durum zaman içinde DW Türkçe'nin dinleyicileriyle iletişiminde de köklü bir değişime neden oldu. Kısa dalga yayınların yapıldığı dönemde her hafta yüzlerce dinleyici mektubu gelir, hatta bu mektupların okunduğu özel radyo programları yayımlanırdı. Günümüzde ise 50 dakikalık bir radyo programını can kulağıyla dinleyip sonra da kâğıt, kaleme sarılacak bir dinleyici profili artık yok denecek kadar az.

Teknoloji çağındaki modern insanın zamanı hayli değerli ve kısıtlı. Bu nedenle de bilgiyi olabildiğine hızlı ve pratik bir şekilde almak istiyor. Bu doğrultuda Deutsche Welle Türkçe de radyo yayınlarını artık ortalama 20 dakikalık bir blok hâlinde daha komprime bir şekilde aktarıyor. Canlı yayını takip edemeyenler için günlük yayınlarını ve sesli haberlerini İnternetteki farklı platformlarda ve çeşitli formatlarda kullanıma sunuyor. Dinleyici ve kullanıcılar da görüş ve eleştirilerini elektronik posta ve sosyal medya aracılığıyla doğrudan ve hızlı bir şekilde bize iletip anında cevap alabiliyor. Özetle; eskiden radyo ve dinleyiciler arasında duygusal temele dayalı ve uzun vadeli bir iletişim sağlanırken, günümüzde bu, interaktif ve hızlı bir etkileşime dönüşmüş durumda…

Doğru ve temiz bir Türkçe

Elbette ki tüm bu yoğun çaba içinde DW Türkçe için olmazsa olmazların başında Türkçenin doğru ve etkin kullanımı geliyor. Haber ağırlıklı bir yayın yaptığımız için içeriklerimizin anlaşılır ve yalın bir dille aktarılması daha da önem taşıyor. Ancak metinlerin düzgün yazılması tek başına yeterli olmayıp, mikrofona çıkan arkadaşlarımızın, yazılanları düzgün ve hatasız bir diksiyonla sunabilmesi de gerekiyor. Bu nedenle mikrofona çıkacak elemanların seçiminde, uzun yıllar Türkiye'de yaşamış olmaları ve temel diksiyon kurallarına hâkimiyet çok önemli bir kriter… Ayrıca deneyimli spiker arkadaşlarımız tarafından genç çalışanlarımıza kurum içi eğitimler de veriliyor.

Bununla birlikte ana dilin canlı tutulması da DW Türkçe için ayrı bir önem arz ediyor. Arkadaşlarımızın büyük bölümünün uzun yıllardır yurt dışında yaşıyor olmaları ve metinlerini yabancı dildeki kaynaklardan çevirmeleri, ana dildeki aşınma tehlikesini büyük ölçüde artırmakta… Bunu önlemek için haber merkezinde kendi aramızdaki iletişimi Türkçe olarak kurmaktayız. Ayrıca Türk medyasını düzenli olarak takip etmekte ve yılda birkaç haftayı Türkiye'de geçirerek, Türkçemizi canlı tutmaya çalışmaktayız.

Bu çabayı, aynı zamanda dinleyicilerimize karşı duyduğumuz saygı ve sorumluluğun da bir gereği olarak görüyoruz. Görüntülü yayınlar göze hitap etmekle sınırlı kalırken, radyo sadece kulağa değil, aynı zamanda zihne ve ruha da hitap ediyor. İnsanlara farklı mekân ve ortamlarda eşlik eden radyodan yükselen kaliteli içeriklerin, zihin ve ruhu da farklı açılardan besleyeceği açıktır. Biz de bu bilinçle dinleyicilerimize üstün nitelikli içerikler hazırlamaya çalışıyoruz.

1962 yılında kısa dalga üzerinden radyo yayını yaparak başlayan Deutsche Welle Türkçenin yolculuğu, günümüzde İnternet ve görüntülü yayınları da kapsayan geniş bir yelpazeye ulaştı. Kitle iletişim araçlarının, izlenme / dinlenme oranı baskısı altına ezilip, giderek müzik ve eğlence yayınlarına yöneldiği günümüzde DW Türkçe, kamu yayıncılığı ve sosyal sorumluluk bilincinin gereğini, bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da yerine getirmeye devam edecek. Bu çerçevede nesnel haber ve nitelikli söz ağırlıklı yayınlarımızı doğru ve temiz bir Türkçe ile harmanlayarak, asırlık bir çınar olma hedefimizi gerçekleştirmeye çalışacağız.

RADYO YOLCULARI

RY

Yiğit Yavuz

Tülay Kutdemir (Yavuz), 1940 yılında Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinde doğdu. 1965 yılında, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde öğrenciyken TRT'ye girdi. Ankara ve İzmir radyolarında prodüktör olarak görev yaptı. Tiyatro sanatçısı Mustafa Yavuz'la yaptıkları evlilikten doğan Yiğit Yavuz, yıllar sonra anne mesleğini seçerek TRT prodüktörü oldu. Yiğit Yavuz, aynı zamanda meslek büyüğü olan annesiyle radyo anılarını konuştu.

TRT'ye girişin nasıl olmuştu?

TRT'nin açtığı bir sınav olduğunu, spiker, prodüktör alınacağını duydum. O zaman üniversite öğrencisiydim. En az lise mezunu olmak şartı arandığı için, başvurabildim. Bir yazılı sınav oldu. Zekâ testi bile vardı. Yabancı dil, genel kültür... Kompozisyon yazdık. Sonra işte, kazandığımı öğrendim. Başvuru formunda, prodüktör, araştırmacı, spiker olarak birkaç bölüm vardı. Ben oradan spiker-prodüktör bölümünü işaretlemiştim. Onun için ses sınavına da girdim. Sonra o yazılı sınavı kazananları mülakata aldılar. İçeri girdiğim zaman üç kişi vardı salonda... Karşıda Turgut Özakman; daha çok o konuştu. "Hangi şairi beğeniyorsunuz?" gibi birkaç soru sordu, çıktım.

Cevap olarak ne demiştin, "Hangi şairi beğeniyorsunuz" sorusuna?

O anda Ümit Yaşar Oğuzcan geldi aklıma, onu söyledim. Sonra kurslar başladı. Akşam galiba altıda giriyorduk, sekiz-dokuz gibiydi bitiş saati. Çok uzun sürdü o kurslar. Üç ay, beş ay gibi... Ben bir de ses sınavını da kazandığım için iki kursta birden bulunuyordum. Gecenin birine kadar orada kalıp da saat birde radyonun arabasıyla eve gittiğimi hatırlıyorum.

Gece bire kadar sürüyordu...

Gece bire kadar çalışıyorduk. Tabii o kurslar çok ciddi... En çok aklımda kalanlar, o stüdyoda Turgut Özakman'la geçen zaman... O zamanlar Merkez Program Daire Başkanı; yani genel müdür yardımcılığı gibi bir görevde... "Kurs şu saatte kurs bitecek" diye daha önceden duyuru yapılırdı. İçimizde evli arkadaşlar vardı ya da o saatte çıkması gerekenler; onlar izin istediği zaman, "Tabii, çıkabilirsiniz" derdi. O arkadaş çıktıktan sonra da böyle gayet sakin, "Arkadaşımızın adı neydi?" diye sorardı. Ben tabii bunları sonradan sonradan algıladım. Çünkü Turgut Bey'in en çok üzerinde durduğu, en çok vurguladığı konu, işimizi çok ciddiye almamızdı. Derdi ki, "İşiniz, ananızdan, babanızdan, çoluk çocuğunuzdan önce gelmezse, siz yayıncı olamazsınız." Onun için çıkış saati de, o ne zaman gidebilirsiniz derse oydu.

Bu kursların bitiminden sonra ilk tayini çıkıp göreve başlayanlardan birisi bendim. Turgut Bey o zaman, "Çok ihtiyaç var" dedi; "Spikere çok ihtiyaç var, sen önce spiker olarak başla, sonra prodüktörlüğe geçersin." O dönemde çift kişilik yayınlara ben girmeye başladım; eski spikerlerden birinin yanında çalışıyorduk. Hiç unutamadığım bir anım vardır: Gecenin herhangi bir saatinde Turgut Bey aniden çıkar gelirdi. Yani gecenin on ikisi, on biri diyelim ki... Yayın stüdyosunun önünde küçücük bir bölüm, orada bir tek koltuk... Birimiz içerideyken ya da o arada bant varken, en fazlası oturacak yer olarak oradaki tek koltuk... Ve o kadar benimsemiştim ki Turgut Bey'in, "Bu stüdyodan çıkmak yok!" sözünü... Zafer Cilasun'dan bir kitap istemiştim. Getirmemişti kaç gündür... Zafer'in sesini duydum aniden, ben o antredeyim. Eşiğin üstüne ayaklarımı koydum, Zafer koridorda. "Zafer, kitabımı getirmedin!" diye bağırdığım anda Turgut Bey karşıdan çıktı: "Stüdyodan çıkmak yok, demedim mi!" dedi. "Çıkmadım efendim, eşikteyim," dedim. (Gülüyor.) Hiç unutamam bunu.

Peki, bütün bunlar bugünün gözüyle abartılı gelmiyor mu? Yani, haklı mıydı Turgut Özakman?

Haklıydı. Şunun için haklıydı: O kadar titiz bir eleme yapmasaydı... Çok fişek gibi bir kadroydu bizim kadromuz. O kadar ciddiye almasaydı, öyle bir kadro kalmazdı diye düşünüyorum. Çünkü hepimiz gerçekten özel hayatımızı erteledik, iş hayatımızı önemsedik. Çalışma hayatım boyunca işimde hiç hata yapmadım.

Yayın hatası diye kabul edilebilecek bir şey yoktu yani...

Evet. Yani program metinlerimde... Ben altı ay gibi kısa bir dönem yayına girdim; ondan sonra prodüktörlüğe geçtim. Radyo tiyatrosunda başla dediler. Radyo tiyatrosundaki çalışmam çok uzun sürdü; yedi yıl kadar... Sonra, Yeni Karamürsel mağazasının üstünde Merkez Program Müdürlüğü'ne bağlı Kültür Yayınları'nda çalışmaya başladım. TRT'nin kadrosu genişledikçe ek binalar kiralamıştı. Orada yaptığım ilk program, Âşık Veysel'in birinci ölüm yıldönümü özel programıydı. O arada Ankara Radyosu'ndan, bir sorun programı için istek geldi. Onar dakikalık ama her gün yayımlanan kısa sorun programları yapıyorduk. O zaman tabii, Nagra dediğimiz kocaman kocaman

ses alma cihazları -çok ağır- kemiklerimizi eğmiştir. Onunla sokaklarda ses alıyorduk, kurumlara gidiyorduk. Sonra Ankara Radyosu binasının arkasına ek bina yapıldı ve Eğitim-Kültür Yayınları o ek binaya taşındı.

Hâlâ mevcut olan ek bina değil mi, Ankara Radyosu'nun arkasındaki...

Evet. Ek binada çalışmaya başlayacağım. Arkadaşlar ikişer kişilik odalara yerleşmişler; bana yer yok. Bir türlü kimse çıkıp da o iki kişilik odasını bozup "Hadi gel buraya," demiyor bana. Ve metin yazmam lazım, yayınım var, program yapacağım. Böyle daktilomu koyuyorum, o zamanın F klavyesi, on parmak daktilo yazmaya çalışıyorum. Fatma Köyoğlu -hâlen yakın arkadaşım- en düzensiz, bakımsız odada oturuyor. Üzüldü benim durumuma, "Kız," dedi, "getir masanı koy şuraya." Ve ben o odada oturmaya başladım.

Tabii program yapımcılığı... Dört denetçi var... Stres yaşıyorsun, zamanla yarışıyorsun. Çok idealisttik. Hepimiz gençtik ve Türkiye'nin gelişimine, eğitimine çok katkımız olacağını düşünüyorduk. Onun için denetçilerin müdahalesi bizim için çok üzücüydü. Şartlar çok farklıydı; yani o zaman şimdiki gibi bilgisayar yok. Millî Kütüphane'den araştırma yapıyorduk; ben daha çok öyle çalışıyordum. Millî Kütüphane'ye gidip kitap arıyorsun, okuyorsun, araştırma yapıyorsun, kurumlara gidiyorsun, bağlantı kuruyorsun. Ve orada şu önemlidir: Dinleyici bunu öğrensin diye yazdığın bölümün üstüne, o denetçilerden herhangi birisi iki çarpı işareti çizdiği zaman, elin kolun kesilmiş gibi oluyorsun. Ondan sonra denetçileri ikna edip de ne kadarını kurtarırım diye uğraş dur. Hani bütün sayfayı çizmişse en azından belki şu kalır mı, böyle ricacı oluyorsun âdeta... Gidip iyilikle onu halletmeye çalışıyorsun. Ama çalışma hayatımda bunu kavga-gürültü, çok şiddetli bağırtı-çağırtılarla yaşayanlar da oldu. Ben kavgasız halletmeye çalışırdım...

Sonuç alabiliyor muydun peki?

Bir cümle bile kurtarsak, çok mutlu oluyorduk. Öyle bütün sayfaya çizik atmışsa, şansın yok. Şöyle bir şey vardı: O zaman radyo içindeki denetçilerin çıkardığını, genel müdür adına denetim yapan kişi bırakabiliyordu. O zaman çok seviniyorduk, "Kurtardık, programı kurtardık!" diye...

Sonra İzmir Radyosu'na tayin istedim. Emekliliğim İzmir'de olmuştur yirmi yılın sonunda... İzmir'de de yedi yılı aşkın bir süre çalıştım, oradan emekli oldum. Orada da Eğitim-Kültür Şubesi'nde çalıştım; ihtiyaç var diye, radyo tiyatrosunda görev yaptım. Hem Ankara'da hem İzmir'de sanat programı da çok yaptım, kuşak program da... O sanat programlarının yapımında, bir de radyo tiyatrosunda çalıştığım sürede çok sanatçıyla tanıştım.

Babamla da o şekilde tanışmıştın, değil mi?

Onunla Ankara'dayken tanıştım. Bir oyuna gelmişti. Asuman Korad -hayatımda çok özeldir- daha önce "Bir Mustafa Yavuz var, hem sesi çok güzel hem çok iyi oyuncu," diye bahsetmişti. Şube Müdürü İsmet Hanım'a ve bana "Onu buraya getireceğim," diye bahsetmişti. İlk karşılaşmam o şekilde; Asuman Korad tanıştırdı bizi...

TRT'nin gerçekten çok ilkeli şekilde yayın yaptığı ve toplum üzerinde büyük etkisinin olduğu çok parlak bir dönem... Şimdi dönüp baktığında ne düşünüyorsun o yıllar hakkında?

Elbette biz de öyle görüyorduk, yani onun için çok önemsiyorduk yaptığımız işi. Bir çeşit okul gibiydi TRT. Televizyonun olmadığı 1965 yılı, göreve başladığım... Elbette çok önemliydi radyo. Ama radyo hâlâ çok önemli, öyle düşünüyorum.

Peki, anne... Hep sorarlar ya... Aklında kalan program anıların var mı?

İzmir'de bir sorun programı yapıyorum. İstek geldi; "Bizim sorunlarımız var" dediler. Gecekondu bölgesi. İnsanlar şöyle bakıyordu: Radyoda biz o konuyu işlersek onların sorunu çözümlenecek. Yani o kadar yardımcı olacağımıza inanıyorlardı; öyle bir ümitle istiyorlardı ki biz onlarla röportaj yapalım, yayımlayalım diye. Oraya gittim radyonun arabasıyla, fakat çok yağmurlu bir gün... Hem kaymakamla röportaj yapmak istiyorum, hem orada yaşayanlarla, sorunun çözümü için. Ve o zaman, oradaki kaymakamın pek onaylamadığını hissettim onlarla görüşmemi. Kendince sebepleri vardı her hâlde. Biraz böyle ağırdan aldı, zaten gidemezsiniz, pek de sokmuyorlar mahallelerine falan... Ama ben de çok kararlıyım, gideceğim, saat de vermişim; beni bekliyor insanlar. O yağmurda yaşta... Yolu da iyice bilmiyoruz. Şoförle araya sora... Ama bardaktan boşanırcasına bir yağmur... Yaklaştığımız zaman, ilk gördüğüm, binanın saçağının altında dizilmiş yedi sekiz erkek... Onlara sordum. Meğerse onlar beni bekliyormuş, yolu bilmediğimi düşünerek. Hiç unutamadığım bir anıdır bu. Yani o bize söylenen, "Sizi istemezler, hoş karşılamazlar zaten," denilen kişiler, o yağmurda beni sokakta bekliyordu. Bunu hiç unutamıyorum.

Çok yıllar geçti. Çok anılarım var. Hâlâ ne zaman TRT lafı açılsa etkilenirim. Oysa kaç yıl oldu...

YURT®

KONSERVE

Hemen Aç
Hemen Ye...

www.yurtkonserve.com.tr

Radyoda Fransızca

Göksel Göksu

www.trtfrench.com

Yurt dışına yönelik radyo yayınlarının başladığı 1937 yılında, yabancı diller henüz bir 'masa' olarak yapılanmamıştı ve Dış Yayınlar Şubesi Müdürlüğü tarafından yönetiliyordu. Yayınların uluslararası düzeyde ilgi görmesi, kurumu, çalışanların işlevini genişletmeye götürdü ve 1970'li yılların başlarında girişilen bir uygulamayla lojistik olanaklar genişletilerek her dil için bir masa oluşturuldu.

Her dil için bir masa oluşturulmasının ardından, Dış Yayınlar Şubesi Müdürlüğü, çerçevesi genişletilerek 'Daire' hâline dönüştürüldü ve Dış Yayınlar Dairesi adını aldı. Bu düzenleme hem rahat bir çalışma ortamı oluşturdu, hem de yayın içeriğinin genişletilmesine olanak sağladı. Buna, teknolojik gelişmelerin özellikle iletişim alanında sağladığı olanaklar sayesinde radyoculuğun umulmadık düzeylere erişmesi unsuru eklenince, Fransızca Masası, bu olanaklardan, dinleyicilere olabildiğince nitelikli programlar hazırlamak ve sunmak üzere yararlandı. Dinleyicilerden alınan olumlu mesajlar, bu çabanın ne denli yerine ulaştığının göstergesi olarak Fransızca Masası çalışanlarını yüreklendiriyor. Bu noktada sevindirici olan, çalışmaların genç bir kadro tarafından yürütülüyor olması… Önceki kuşak çevirmen ve sunucuların, yerlerini gönül rahatlığıyla genç kuşağa bıraktığını söylemek gerekir. Tümü, teslim ettikleri ellerde Fransızca Masası'nın başarılı olacağına yürekten inanıyor.

TRT Türkiye'nin Sesi Radyosu, 37 dilde radyo yayını ve 41 dilde web yayını ile dünyaya sesleniyor. Yapılan protokoller çerçevesinde, uluslararası ve bölgesel Fransız radyo kuruluşlarıyla işbirliği yapılıyor, değişim programları düzenleniyor.

Fransızca yayını, "Türkiye'nin Sesi Radyosu" aracılığıyla, yerel saat ile 22.30-23.30 arasında gerçekleştiriliyor. Radyoda, haberler ve basın özetlerinin yanı sıra güncel, kültürel, tarihî, ekonomik ve benzeri konularda programlara yer veriliyor. Türk ve Fransız ulusal günleri ile belli başlı bayramlar da özel programlarla kutlanıyor.

Radyo ve Web yayınındaki programlardan

Türkçe Öğreniyoruz
Dünya Miras Listesinde Türkiye
Türk-Fransız Dünyasından
Türkiye ve Dünya Gündemi
Rotamız Türkiye
Ajans Avrasya
Ufuk Çizgisi
Posta Kutusu
Dünyada İz Bırakan Türk Büyükleri
Türkiye ve Dünya Gündemi
Avrupa Tarihi ve Türkler
Hünerli Eller
Kaleden Kaleye Türkiye
Avrupa Birliği
Sağlık Turizm ve Türkiye
Müzik Magazin Aktüalite
Türk Örf ve Âdetleri

Dinleyicilerden alınan olumlu mesajlar, bu çabanın ne denli yerine ulaştığının göstergesi olarak Fransızca Masası çalışanlarını yüreklendiriyor.

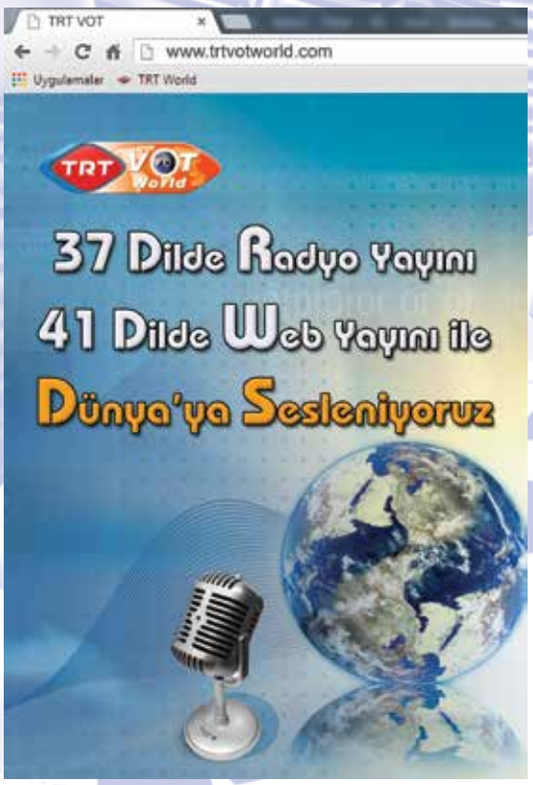

2000'li yıllarda İnternet ve uydu üzerinden de dinlenmeye başlanan kısa dalga radyo yayınlarına, 2008 yılında web yayıncılığı eklendi. www.trtfrench.com adresinden takip edilebilecek site, videolara Fransızca dublaj yapılarak ya da Fransızca alt yazı eklenerek daha çok kullanıcının kullanımına açık hâle getiriliyor. Takipçi sayısının artırılması için sosyal medya da aktif olarak kullanılıyor. 2015 yılı itibariyle TRT Fransızca'nın 25 binden fazla Facebook ve Twitter takipçisi bulunmakta...

Ses sahibi olmak, söz sahibi olmak demektir. Fransızca Masası, tüm dünyaya net bir Türkiye mesajı vermek, Türkiye'yi dünyanın her köşesinde duyurmak ve dünyayı Türkiye ile kucaklamak için DÜNYAYA SESLENİYOR!

"Sad Şükür Gelen Mâh-ı Şerîf-i RAMAZAN'DIR"

Gün boyu hiçbir şey yemeden, içmeden üstelik rızkını temin edebilmek için çalışarak iftarı bekleyen bir bedenin taşıdığı rûhu teskin edebilecek, -onu sükûnete kavuşturacak en önemli yardımcı mûsikî nimeti olsa gerek-, mübarek Ramazan ayında yapılan bütün ibadetlerin de ayrılmaz bir parçası olmuştur mûsikî. İftarında, teravihinde, sahurunda… Eskilerin tâbiriyle "ilm-i şerîf-i mûsikî", Ramazan ayı boyunca gerçekten ilm-i şerîf olduğunu göstermekte, rûhun sükûnetine sükûnet katmakta, yapılan ibadetleri güzelleştirmekte; belki de gün boyu tutulan oruç sonucu iftardan sonra rehâvet çöken bedenin adeta yeniden canlanmasını sağlamaktadır.

Yalçın Çetinkaya*

İlm-i şerîf-i mûsikînin, mâh-ı şerîf-i Ramazan ile buluşması ve bu buluşma esnâsında sahip olduğu ilâhî güzellik ve zenginlikleri bu ayda ortaya dökmesi de pek mânidardır. Mûsikî, nefsinin ve şeytanın kışkırtmalarından bir aylığına dahi olsa kurtulmuş mûsikîşinasın elinde, sadece Allah'ı zikreden bir vasıta olmuştur. Aslında mûsikî sanatını bu güzel ve verimli buluşmaya, muhabbete, sohbete davet eden, "Mâh-ı Gufrân" Ramazan'dır… Ramazan ayına yayılmış olan rahmet ve berekettir. Bu ayın rahmet ve bereketi, elbette ilm-i şerîf-i mûsikî üzerinde de tecellî edecektir… Nitekim etmiştir de…

Tasavvuf geleneğinde Ramazân-ı Şerif şiirlerle, ilâhilerle karşılanır, şiir ve mûsikîyle yaşanır ve yine şiir ve mûsikîyle uğurlanırdı. Enderûnî Vâsıf'ın Ramazan ayı ile ilgili olarak yazdığı şu şiir, buna güzel bir örnek teşkil etmektedir:

"Sad şükür gelen mâh-ı şerîf-i Ramazandır
Hakk'ın niâmı rahmeti mebzûl-i cihândır
Âçıldı yine mısrâ`-ı dervâze-i Gufrân
Hakk'dan taleb-i mağfirete vakt-ı zamândır
Bir ni`met-i Hakkdır ki vürâd eyledi rûze
Tahtında hezârân kerem ü lutf nihândır
Bârân-ı şirk ile dökülse nâle-i isyân
Berk –i günch-i mâ`siyete vakt-i hazândır"

Allah kelâmı ile tebşîr ve Hz. Muhammed lisanı ile medh olunan bu mübarek ayda "Ramazâniyye" adı verilen gazel, kasîde ve rubâîler tanzim edilmiştir. Bunlara yapılan bestelerden dolayı "Ramazan ilâhîleri" diye isimlendirilen bir eser birikimi meydana gelmiştir. Mûsikî geleneğimizde Ramazân-ı Şerîf, "Merhabâ Yâ Şehr-i Sıyâm Merhabâ", "Merhabâ yâ merhabâ sâd merhabâ yâ merhabâ", "Müştâk olup beklediğim Şehr-i Ramazân merhabâ", "Nûr ile doldu yine kevn-i mekân / Geldi hoş lûtfiyle Şehr-i Ramazân", "Onbir ayın sultânı değil misin merhabâ", "Esselâmü aleyke yâ şehr el lûtf-i vel ihsân" gibi ilâhîlerle karşılanır ve ilk on gün bu ilâhiler okunurdu. İkinci on günde -"Yâ kerîm Allah bize kıl mağfiret Şehr-i Ramazân hürmetin" gibi, "Mâh-ı Gufrân" da denilen bu mübârek ay hürmetine günahların affı ile Allah'dan rahmet ve merhamet niyâzını hâvi güftelere yapılan ilâhîler okunur. Üçüncü on günde artık ayrılık sürecine girilmiştir ve son on gün boyunca "Elvedâ" ilâhileri okunmaya başlanır. Bu ilâhîlerde mübârek Ramazân-ı Şerîf'ten ayrılmanın verdiği hüzün de dile getirilmektedir.

"Geldin de gider misin
Elvedâ Yâ şehr-i Ramazân",
Ya da
"Kullarından yok sana lâyık metâ
Elvedâ şehr-i Ramazân elvedâ
Medet gitdi şehr-i siyâm
Ey mâh-ı gufrân elvedâ"

güfteleriyle dile getirilen, onbir aylık yoldan gelmiş olan Ramazân-ı Şerîf'ten ayrılmanın hüznünün anlatıldığı ilâhîlerle bu mübarek ay, uğurlanır.

Fotoğraf: Esra İlkkurşun

"Onbir ayın sultânı" Ramazân-ı Şerîf'in otuz gecesinde cemaat ile kılınan yirmi rekâtlık Terâvih namazında da mûsikînin etkilerini görmek mümkündür. Türk mûsikîsinin büyük bestekârı Itrî'ye dayandırılan bu şekilde terâvih namazı kılmanın tarifini eskiler şöyle anlatır: "Terâvihe kalkılırken ekseriyetle Isfahan makâmından "Salli alâ Muhammed" nidâ edilir. Ondan sonra her dört rekâtta bir selâm verilince umûmiyyetle Uşşak, Bayâti, Sabâ-zemzeme, Dügâh, Hüseynî gibi makamlar icrâ edilir ki o zamanda o makâmın ilâhîsi okunur. Bu oniki rekâtta her ne kadar icrâ edilecek makamda kat'î bir kayıt yok ise de yukarıda zikr etdiğimiz makâmâtın isti'mâli âdet hükmüne girmiş gibidir. Onüçüncü rekâta kalkılırken muhakkak Evc makâmından "Salli" alınır. Ve 13-16 rekâtlarda bu makâm üzerinden kıraat ve tekbîr alınır. Selâm verilince de Evc ilâhî okunur. Evc ilâhî tamamlanınca yâni ondördüncü rekâta kalkılırken Acemaşîran makâmından "Salli" basılarak son dört rekâtta da bu makam icrâ edilir."

Bu ayın rahmet ve bereketi, elbette ilm-i şerîf-i mûsikî üzerinde de tecellî edecektir. Nitekim etmiştir de...

Ramazan ilâhilerinden başka, Pazartesi ve Cuma geceleri ile Ramazan ayında her gece sahur vaktinde bütün müezzinlerin katılımıyla okunan Temcîd'i de unutmamak icâb eder. Cenâb-ı Hakk'a mecd ü senâyı muhtevî güfteler, sonunda münacaat kıt'aları da bulunan Segâh makâmından bestelenmiş dînî mûsikî eseridir. Temcîd'in ilk kısmını teşkîl eden; "Yâ Hazreti Mevlâ meyellelmevâli ente'l-kerîmü'l bâkî ve ente'r-rahîm yâ Allah" nidâsı ile bir kişi tarafından okunur. Bunu muteâkib bütün müezzinler lahn-i mahsûsuyla "Yâ Rahmân" derler. Tekrar bir müezzin "İlâhü vâhidün Allah" okur, yine bütün müezzinler "Yâ Mennân" derler. Böyle münferîd okuyuşlardaki Temcîd güftelerini müteâkib cumhûren " Yâ Sübhân , Yâ Deyyân, Yâ Rıdvân" kıraat edilir. Hacı Zihni Efendi merhum "Kitâbu's Salât" ında Temcîdin gecenin sülüs-i âhirinde okunduğunu kaydetmiştir.

Onbir ayın sultanı Ramazân-ı Şerîf'in rahmet ve bereketinden ilm-i şerîf-i mûsikî de nasîbine düşen payı almıştır ve almaya devam etmektedir diyerek ve Hz. Mevlânâ'nın şu şiiriyle sözü tamamlayalım, vesselâm.

"Âmâde *şehri's siyâm Sancâk-ı Sultân Reşid*
Dest bedâr-ı ez taam maide-i cân reşîd"

(Şehri's-siyâm geldi, O'nun gelmesiyle Sultân'ın Sancağı da vürûd etdi. Artık yemekten el çek, zîrâ cân sofrası geldi.)

*Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuarı Müzikoloji Bölümü Öğr. Üyesi & FSMVÜ MEDİT Sanat Danışmanı

Nilgün Doruk – Didem Güneri Öztaşbaşı

Radyo... Büyük Aşkım!

Radyo yayıncılığının en güzel yönlerinden biri unutulmaz sohbetlerin parçası olmak, sonra da büyük bir heyecanla bu sohbetleri dinleyicilere ulaştırmak…

Şimdi bir heyecan daha eklendi hayatımıza: Sohbetlerimizi görünür kılmak; yani Radyovizyon okuyucularına ulaştırmak…

TRT Türkiye'nin Sesi Radyosu'nda hafta içi her gün canlı olarak yayımlanan, her yeni günde hayatın içinden farklı bir konuya yer veren Hayatın Sesleri, Radyo Günleri için gittiği İstanbul'da eski bir radyocunun evine konuk oldu. Eski bir radyocu ama radyonun eskimeyen güleryüzlü sesi Halit Kıvanç'la hayatı ve radyo yayıncılığı üzerine hoş bir sohbet gerçekleştirdik. Bu güzel sohbeti programımızda dinleyicilerimizle paylaştık ve şimdi de siz okuyucularımızla buluşturmak istedik.

Yıllardır dost olduğu mikrofonu Halit Kıvanç'a uzattığımızda bakın neler anlattı bize…

Mizah yazıları ile başladım yazmaya

"İnsan, hayatı boyunca küçük, büyük hatıralar biriktirir. Benim hatıralarımın yüzde doksanı yayıncılıkla ilgili; önce radyoyla sonra televizyonla ama her zaman için radyoyla devam ediyor. Onun içindir ki benim hayatım önce radyo…

Çocukluğuma ait ilk hatırladığım şeylerden biri eve alınan gazete… Babam ve annem, yeni harfleri okuyamazlardı ama eve her gün gazete alınırdı.

Ablalarım, ağabeylerim okurlardı gazeteyi... Babam onları dinler, gazeteyle, haberlerle ilgilenmenin çok faydalı olduğuna inanırdı.

Ben de küçüğüm, gazetenin resimlerine bakar, merak ettiklerimi sorardım. Derken daha beş yaşındayken gazeteyi okumaya başladım. Okumayı sevdim ondan sonra... Dar gelirli bir ailenin çocuğuydum. Ortaokuldaydım; üniversitede ortaokul öğrencilerine yazın yabancı dil kursu verildiğini öğrendim. Okulda Almanca okuyordum, kursa gidip okulda okumadığım Fransızca, İngilizce dillerini gördüm, böylece üç dilde meram anlatabilmeyi öğrenmiştim. Çok sevdiğim şeydi yabancı dilde konuşmak… Hayata atıldıktan sonra da elime yabancı dilde bir gazete geçerse okumuş yahut sormuşumdur.

Eve giren tek bir gazete sayesinde okumayı öğrendim ve sevdim; ondan sonra da okudum, okudum, okudum. Lise bitti, "Nereye gireceksin?" dediler. Bugünkü kadar fazla seçenek yok ama imkânlar içerisinde büyüklerime soruyordum. Teknik konuları çok fazla sevmezdim, konuşmada iyiydim. Derken hukuk fakültesinde buldum kendimi…

Fakülteden sonra Doğu'da yeni bir ilçeye ilk tayin edilen hâkim oldum. Orada büyük mahrumiyet içinde üç ay kalabildim.

Lisede okurken kendi kendime yazdığım yazılar bir gün Türkiye'nin en büyük mizah gazetesi Akbaba'da çıktı. İmzamı görünce kendim de şaşırdım ve orada yazmaya başladım. Bizim devirde gençler yazıya genellikle aşk üzerine yazarak başlarlardı ama hayır, ben mizah yazıları ile başladım yazmaya. Daha sonra Şut dergisinde bir yazım çıktı ve benim yazımın içinde de bir karikatür var. O karikatürü yapan çocuğu çağırdık. Bir lise öğrencisi, ismi Abdi İpekçi idi. Sonra o Abdi İpekçi, yıllarca benim magazin ve spordan sorumlu müdür olduğum gazetede genel yayın müdürlüğü yapacaktı, rahmetle anıyorum."

Radyo benim öğretmenimdi

Halit Kıvanç'ın adını duymasak da onu sesinden tanıyabiliriz. Yıllarca radyolardan seslendi dinleyicilere… Radyonun büyüsü de burada galiba, sesiyle tanınmak…

Yeniden dünyaya gelseydim, bu sefer daha erken başlardım mesleğe...

"Televizyona isterse dünyanın bütün starları gelsin, üstüne de bana çıkarıp şöyle 150 bin kilo altın falan versinler, yine de radyoyla değişmem. Çünkü radyo benimle beraber bütün dünyaya yayılmış, ben de radyoyla beraber adam olmuşum gibi geliyor. Radyo, büyük aşkım yani…

Daha çocukken başladı radyoya ilgim. Okuldan gelip dersimi bitirir, radyonun başına geçer, her şeyi dinlerdim. Anlamadığım şeyleri, bir yere yazar, bilgisine güvendiğim büyüklerime "Bu ne demek?" diye sorardım. Radyo benim bir başka öğretmenimdi. İnanıyorum ki bugün bile çocuk boş zamanında radyo dinlerse çok yarar görür. Televizyoncular hiç gücenmesin, ben de televizyoncuyum ama radyonun iyi okuyamamış ya da az okumuş insanlara verdiği gelişme şansı televizyondan çok daha fazla…

O dantel örtülü radyolardan bugünlere geldik. Radyonun işlevi değişmedi belki ama dinleyici kitlesi biraz farklılaştı galiba…

Köyde ağa vermiş parayı, "Alın bir radyo" demiş. Alıp koymuşlar. Radyo konuşuyor. Derken yılbaşı gecesi tayyare piyangosu çekilişi verilmeye başlamış. Ağa da en başta oturmuş, dinliyor kazanan numaraları… Bir numarayı kaçırınca eğiliyor radyoya, hemencecik "Bir dakika gardeş," diyor, "İyi duyamadım, kaç demiştin?"

O devirde radyo yeni gelmiş ülkeye, ilk yapılan radyolar çok büyükmüş. Radyonun içinde bir adam var diye düşünüyorlar. Bugün teknik bu kadar ilerlediği hâlde, televizyon yayınlarının ulaşamadığı yerler olabiliyor hâlâ… Ama radyo öyle değil işte! Radyo, insanoğlunun gittiği her yere gitmiş ve gidiyor."

Fotoğraf: TRT Arşivi

Nasıl kaç kaç bitti? Anlattık ya!

Halit Kıvanç'ın yaşamındaki vazgeçilmezlerden biri de spor… Ne çok anısı var spor karşılaşmalarıyla, maç yayınlarıyla ilgili…

"Konu spor oldu mu, en çok sorulan soru "Hangi takımı tutuyorsun?" Ben beş yaşındayken annem alır beni Fatih'ten, Kadıköy'de bir eve götürürdü. Amcamların evi… Amcamın çocukları benden büyük ağabeyler… Beni yakındaki futbol antrenmanına götürürlerdi. Çünkü az ileride Fenerbahçe Stadı var. Düşünün, ben dört-beş yaşlarında orada antrenman yapan Fenerbahçelileri görerek futbolu sevmişim. Onun için Fenerbahçeli olmuşum. Ama sonra Fatih'e gelmişim, orada da Galatasaraylılar, Beşiktaşlılar var… Fakat hayat boyu hiçbirinin esiri olmadım. Fenerbahçenin en eski kayıtlı üyelerindenim. Radyo ve televizyonda spor spikeri olduktan sonra yalnız Fenerbahçe'nin değil, diğer takımların da şampiyonluklarını, onlarla birlikte kutlayan ben oldum.

İzleyip anlattığım maçların en güzeli, Meksika'daydı. Sene 1970… Çok büyük bir maç… Meksiko City'den beş saat ileride bir şehre gittik, maçı anlattık; "Ellerine sağlık, çok güzel bir yayın oldu" dedim yaptığım işten memnun… Geri döndük kaldığımız otele; bir numara uzatıp Türkiye'den telefon bekle-

diklerini söylediler. Çok pahalı telefon ama 'Demek önemli bir şey var' diye düşünüp aradım. Ankara Radyosu'ndakiler heyecan içinde "Halit, Halit söyle kaç kaç bitti maç?" diye soruyorlar. Nasıl kaç kaç bitti? Anlattık ya… Maçın başında, sonunda, 1,5 saat maç boyunca konuştum. Yayın başlamış, hemen ardından ses kısılmış. Meğer maç yayınları için Meksika'ya para yatırılması gerekiyormuş ama birkaç devletle birlikte ilk kez Dünya Kupası yayını yapan Türkiye'ye de ulaşmamış bu bilgi… Onca saat konuşup maç sonucunu telefonla vermek zorunda kalışımı hiç unutmam."

Yeniden dünyaya gelseydim…

Yeniden dünyaya gelse Halit Kıvanç, yine spiker mi olurdu acaba?

"Yeniden dünyaya gelseydim, bu sefer daha erken başlardım mesleğe… Hem de bu ömrümden öğrendiklerime göre spiker hocası olurdum. Aslında bu hayatımda da ders verdim. Kurslar verilirken beni de çağırdılar ders vermem için. Öyle teorik şeyler anlatmadım ama başımdan geçen olayları örnek göstererek bilgiler verdim. Radyoda bir şey anlatmak sanattır; çünkü öyle canlandıracaksınız ki dinleyici gözünün önüne getirebilecek anlattıklarınızı… Görmediği bir şey anlatıyorsunuz insanlara; belki hayatında hiç otomobil görmemiş bir insana otomobil anlatıyorsunuz. Onun için radyo spikeri çok önemlidir.

Bir maç sırasında, statta çok büyük bir olay çıktı, tribün çöktü. Sevgili Orhan Ayhan'la beraber anlatıyoruz maçı. Birbirimize işaret ettik. 'Evet efendim, şu sırada tribünde bir sıkıntı var ama hallediliyor. Maç devam ediyor,' diye konuşmamıza devam ettik. Biraz sonra önüme bir not geldi. Bir yetkili şehir yöneticisi, stattaki çökmede ölen ya da yaralanan olmadığının anons edilmesini istiyor. 'Efendim, eğer bunu anons edersem kadınlar, anneler yalın ayak stada koşar, yayında böyle şey söylenmez,' diyorum. 'Söylemezseniz spikerliğiniz de biter' diyor bana… Ben de 'Bitsin!' diyorum. Bunu bana söyletemeyince merkeze bağlandılar; 'Bugün stattaki tribün çökmesinde, birkaç hafif yaralanma dışında ölen yoktur' diye anons edildi. Stadın önünde korkunç bir izdiham oldu. Haber, ertesi gün gazetelerde fotoğraflarıyla yayımlandı. Beni atacağını söyleyen adam da görevden alındı. O kadar önemlidir ki radyoda bir haber vermek! Dinleyicileri heyecanlandırıp korkutmamanız gerekir. Yanlış yoruma yol açacak şekilde konuşmamanız gerekir. Radyo spikerinin çok dikkatli olması lazım, karanlıkta yürür gibi… Karanlıkta yürüyen insan çukura da düşer, denize de… Spiker de halkın diline düşer…"

Fotoğraf: TRT Arşivi

İşim bu benim

Halit Kıvanç meslek yaşamı boyunca o kadar çok ödül almış ki…

"Ama benim için hayattaki en büyük ödül sevdiği işi yapıyor olmam. Program konuğu, yaptığı konuşmanın sonunda, 'Teşekkür ederim, inşallah yine burada konuşmak nasip olur' falan der. Efendim, ben öyle demeyeyim. Çünkü bu mikrofon gider, önüme başka bir mikrofon daha gelir. İşim bu benim…"

Teşekkürler Sevgili Halit Kıvanç!...

STÜDYODAN
KİTAPTAKİ MÜZİK

Neşe Yenice

"Tüm göklerin en güzel yıldızlarından ikisi,
Yalvarıyorlar onun gözlerine işleri olduğundan:
Biz dönünceye dek siz parıldayın diye.
Gözleri gökte olsaydı, yıldızlar da onun yüzünde;
Utandırırdı yıldızları yanaklarının parlaklığı,
Gün ışığının kandili utandırdığı gibi tıpkı
Öyle parlak bir ışık çağlayanı olurdu ki gözleri gökte
Gece bitti sanarak kuşlar cıvıldaşırdı.
Bak nasıl da dayamış yanağını eline!
Ah, eline giydiği eldiven olaydım da
Dokunaydım yanağına…"

Bu sevgi sözleri Romeo'nun... Kitaptaki Müzik'te Romeo ve Juliet var bugün. İngiliz Yazar William Shakespeare'in ölümsüz eseri, sinema ve müziğe de esin kaynağı olmuş. Bu büyük aşktan esinlenen Berlioz, Tchaikovsky, Prokofiev, Kabalevski ve daha birçok sanatçı besteler yapmışlar. Bu bestelerden farklı bölümlerle, Romeo Juliet aşkını yaşayacağız bugün Kitaptaki Müzik'te...

GEÇİŞ MÜZİĞİ

Elimizdeki kitap, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nden. Çeviren Prof. Dr. Özdemir Nutku.

Romeo ve Juliet'le ilgili bilgileri, Sayın Nutku'nun bu kitabından aldık. Emekleri için 'ellerine sağlık' diyoruz.

Oyunun yazılış tarihi kesin olmamakla birlikte, Shakespeare bilginlerine göre 1595.

Romeo ve Juliet, düşman iki ailenin çocuklarının birbirini sevmesini, ölümle noktalanan acılı sonlarını ve ölümün ardından ailelerin barışmasını anlatıyor.

Özdemir Nutku, bu konunun defalarca işlendiğini, ancak Shakespeare'in eserinin ölümsüz olmasının nedeninin, öyküde değil, yazarın öyküyü ele alış biçiminde yattığını söylüyor; bütün karakterlerin sahnede iyi işlenmesiyle anlam kazanan oyunda, "En küçük rol bile en büyüğü kadar önemlidir" diyor. Ve tipik bir Rönesans oyunu olarak niteliyor Romeo Juliet'i. Bunu da, Rönesans sanatçılarının, düşünürlerinin resimde, heykelde, mimarlıkta ve

felsefede ortak özellikleri olan uyum, denge, simetri anlayışının bu oyunda da olmasıyla açıklıyor.

GEÇİŞ MÜZİĞİ

Romeo ve Juliet esinlenmelerinden sunacağımız bölümleri, program konuğumuz, Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Kompozisyon ve Orkestra Şefliği Bölümü Araştırma Görevlisi Korhan Ilgar seçti.

RÖPORTAJ 1/ KORHAN ILGAR – 1.00" Üç bestecinin eserlerinden seçim yaptın bugün için; Prokofiev, Kabalevski ve Tchaikovsky. Başka sanatçılar da var Romeo ve Juliet'ten esinlenen. Neden bu üç besteci?

KORHAN ILGAR: Shakespeare'in eserlerinden en çok etkilenen Rus edebiyatı öncelikle... Rus edebiyatı, hem ingiliz hem de Fransız edebiyatının etkisinde gelişmiş bir edebiyat olduğu için... Aynı zamanda Rus besteciler kendi edebi eserlerine karşı yoğun bir ilgi içinde oldu her zaman; günümüzde bile... Shakespeare, özellikle ilgi duydukları ve eserlerini müziklendirdikleri bir yazar. Tchaikovsky hariç diğer iki besteci Kabalevski ve Prokofiev'in 20. Yüzyıl'da son derece öne çıkmış iki değerli eseri, dinletilmeyi hak ediyor diye düşündüm. Ve Tchaikovsky'nin Romeo-Juliet Uvertürü zaten dünyaca meşhur, bestecinin en bilindik eserlerinden biri...

SPİKER: İlk altı eser Prokofiev'in. Bu eserlerde anlatılan tema nedir?

KORHAN ILGAR: Prokofiev' in şöyle bir düzenleme süreci oluyor. 1936 yılında eserleri bitirmiş oluyor ama üç ayrı konser süiti olarak... Ondan sonra bu konser süitleriyle beraber bir bale fikri oluşmaya başlıyor bestecide... Ve bunu büyük bir baleye çeviriyorlar. Aslında bu eserlerin hepsi hem balede hem konserlerde çalınan ve Shakespeare'in oyununun tamamiyle, harfi harfine akışını izliyor.

SPİKER: Sevgili dinleyiciler, şimdi Prokofiev' in Op. 64 Romeo ve Juliet Bale Süiti'nin Monteque ve Capulet'ler bölümünü, Claudio Abbado yönetimindeki Berlin Filarmoni Orkestrası'ndan dinleyeceksiniz.

MÜZİK - Prokofiev' in Op. 64 Romeo ve Juliet Bale Süiti / 5.26"

...

Bir esinlenme örneği olarak, bu yıl 14 Şubat'ta yayımlanan Kitaptaki Müzik böyle başlamıştı. 90 dakika boyunca Romeo-Juliet kitabından alıntılar, bölümler hakkında bilgiler ve müziklerle sürdü program. Her Kitaptaki Müzik programı ayrı bir esinlenme ve kitap tanıtımıyla dinleyiciye ulaşıyor.

Nasıl buluşuyor kitapla müzik? Anlatalım...

"Müzik eşlik eder bazen kitaba... Öyküye, şiire, romana... İçinden müzik geçen kitapları dinleyin" diyoruz her Cumartesi 10.30'da Radyo 3 Klasik Kuşağı'nda...

Kitaptaki Müzik, 2014 yılında "Merhaba!" dedi kitap ve müziksever Radyo 3 dinleyicilerine... Programda öykü, roman, deneme, söyleşi, biyografi ve otobiyografi gibi kitaplardan alıntılarla müzik buluşuyor. Bir hafta kitap tanıtıyoruz, bir hafta edebiyattan esinlenerek üretilen bestelere yer veriyoruz. Yukarıdaki, örnek bir esinlenme... "Esinlenmelerle doluyuz bugün" diyoruz iki haftada bir... İşte bu esinlenmeleri Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Kompozisyon ve Orkestra Şefliği Bölümü Araştırma Görevlisi Korhan Ilgar seçiyor. Esinlenmelerimizin çoğu, çok önemli oldukları hâlde, ülkemizdeki konserlerde pek çalınmayan eserler... "Çok bilinenin değil de az bilinenin ama güzelin peşinde koşuyoruz" diyebilirim. Liszt, Tchaikovsky, Strauss, Schumann, Schubert, Schönberg, Sibelius, Debussy, Taneyev, Grieg, Berlioz, Mendelssohn, Smetana, Dukas, Balakirev, Wagner, Delius, Elgar, Duparc, Saint-Saëns, Dvorak, Bennet, Janecek, Shostakovich ve Prokofiev esinlenmelerine yer verdiğimiz besteciler...

Her programın bir hikâyesi var

Tanıttığımız kitaplara örnek verecek olursam… Chopin Üzerine Notlar (André Gide), Nadir Nadi (Dostum Mozart), Beethoven Çorbayı Neden Fırlattı? (Steven Isserlis), Handel'in Kıpır Kıpır Peruğu (Steven Isserlis), Müzik Coğrafyasında Duraklar (Prof. Dr. Ömer Bozkurt), O Güzel İnsanlar (Zeynep Oral), Romeo/Juliet- Shakespeare, Adnan Saygunlarda Çay Sohbetleri (Sadun Tanju), Yıldızın Parladığı Anlar (Stefan Zweig), Kontrbas (Patrick Süskind), Karnında Güneş Olan Adam (Muammer Sun), Küle Dönüşen Kalp: Chopin (Göknil Genç), Tarla Kuşunun Şarkısı (Levent Özübek) vb.
Hafize Okan, program spikerimiz. O da güzel Türkçesi ve yabancı dile hâkimiyetiyle programın başarısını artırıyor.
Her programın bir hikâyesi var aslında. Her seferinde yeni bir üretim… Kitap tanıtımlı bir program üzerinden anlatacak olursam; kitabı okuma, notlar alma, müzikleri seçme, metin yazma, müzikleri sisteme yükleme, ses alma, montaj ve programı son kez dinleyip sisteme yükleme… Kitaptaki Müzik artık dinleyicisi için hazır, zamanının gelmesini bekliyor.
Her programı "Ne Kitapsız Ne Müziksiz" diyerek bitiriyoruz değerli yazar Bilge Karasu'nun "Ne Kitapsız Ne Kedisiz" kitabına gönderme yaparak…
Geçenlerde Facebook'ta bir dinleyici "Ne Kitapsız Ne Müziksiz Ne de Kitaptaki Müziksiz" yazmış. Çok hoşuma gitti.
Doğru, iyi ve güzele ulaşma çabasıyla, büyük bir mutluluk ve heyecanla sürdürüyoruz yayınlarımızı…
Ne Kitapsız Ne Müziksiz!

İbrahim Sadri: "Her Bir Dinleyici BİRİCİKTİR"

İbrahim Sadri Eren, önce tiyatro sahnelerinde göstermiş kendini… Ardından radyo mikrofonuyla tanışmış. Derken, televizyon ekranından seslenmeye başlamış izleyiciye... Araya, seslendirdiği şiir albümleri ve kaleme aldığı kitapları girmiş. Tiyatrocu, şair, yazar, radyo ve televizyon programcısı unvanlarını yıllar içinde hakkını vererek almış. Bu, çok yönlü ve üretken portreyle 22 yıllık radyo birikimi üzerine konuştuk.

İşletme eğitimi aldınız ancak meslek yaşamınızı rakamlar üzerine değil, sözcükler üzerine inşa ettiniz. Tiyatro, edebiyat, radyo ve televizyon yayıncılığı… Kitaplar, şiir albümleri, program yapımcılığı ve sunuculuğu… Tüm bunlar içinde radyo mikrofonunun yeri nedir sizin için?

Evet, İşletme okudum ama eşzamanlı olarak 2 yıllık tiyatro eğitimi de aldım. Ve seçimimi de o doğrultuda yaptım malum olduğu üzre.. 1985'ten itibaren tiyatro oyunculuğu ile başlayan sanat yolculuğu bugüne dek geldi işte… Radyo mikrofonunun karşısına geçeli de 22 yıl oldu. Özel radyolarda ilk spontane radyo şovlarından birini yapan benim. "Eşref Saati" ismiyle… O mikrofonun ayrı bir büyüsü, bağımlılığı olduğu kesin. O 22 yıl içinde ne yaparsam yapayım mutlaka radyoya zaman zaman yol düşürdüm hep. Çünkü o mikrofona konuşmanın lezzeti tadı hiçbir yerde olmuyor.

Radyonun, günümüzdeki etki ve dinlenilirliğini, diğer kitle iletişim araçları arasındaki yeriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirmenizi istesek… Zira hemen hepsinin içinde yer alıyorsunuz.

Şimdi şöyle… Özel radyoların zirve yılları 90'lı yılların ikinci yarısıdır bana göre… Hem kanal hem programcı olarak kendi kitlelerini bu dönemde oluşturdular. Markalaşma ve ticari olarak da kendi kurallarını belirleme ise daha çok 2000'li yılların başlarında oluşmaya başladı.

Giderek programlı-programcılı yayıncılıktan müzik kutusu olmaya, tematik müzik kanallarına evrilmeye doğru bir akışkanlıktan bahsedebiliriz. Bugün radyolar ulaşılması, dinlenmesi çok daha kolay hâle geldiler kuşkusuz. Ama etki ve alan zenginliklerini özellikle TV karşısında ve kısmen de İnternet karşısında biraz yitirdiler. Yine de başta büyükşehirler ve trafik var oldukça, radyo gücünü devam ettirecektir hiç kuşkusuz…

Radyo mikrofonunda 22 yıl… Dinleyici ile iletişim ve teknik olanaklar bakımından geçmişten bugüne biraz tarama yapar mısınız? Olanaksızları ve çabaları da aktarır mısınız? Belki biraz gülümsetirsiniz de bizi… ☺

Gülümsetir miyim, hüzünlendirir miyim bilemedim doğrusu… Zor şartlarda ve basit teknik imkânlarla başladık biz… O dönem öyleydi. Kasetten çalıyorduk şarkıları türküleri… Bilgisayar, yazılım filan hakgetire.. Faks vardı, telefonla konuşma vardı, mektuplar gelirdi mesela çuvalla… Abartmıyorum, hakikaten çuvalla getirirdi postacı dinleyici mektuplarını… Uzun uzun yazardı insanlar… Çok sıcak ve derin bir ilişki vardı radyocu ile dinleyici arasında… Çalacağımız kasetleri kendi paramızla gidip alırdık mesela… Yapımcılar için radyolar olumsuz mecralardı çünkü… Kaset, albüm satışlarını olumsuz etkilediklerini düşünüyorlardı. Şimdi ise tam tersine döndü olay. Nereden nereye işte…

Siz, hayaller denizinin ceviz kabuğundan gemisinin kaptanı olacaksınız, dinleyici de yolcunuz olacak. Birlikte seyahat edeceksiniz ve birbirinizi seveceksiniz.

Bunca yılın birikimi ve deneyimiyle, radyo dinleyicisi, radyosunun düğmesini kapadığında, hisseder misiniz? Nasıl anlardır onlar?

E tabi, hissederim elbette… Aslolan irtibatı koparmamaktır. Aslolan, program yaparken sizin de mutlu olmanız, dinleyicinin de aynı mutluluğu duymasını sağlamaktır. Bu işin marifeti buradadır. Doğru hayal dünyalarında buluşmak… Çaldığınız şarkılarla, kurduğunuz cümlelerle, anlattığınız öykülerle… Siz, hayaller denizinin ceviz kabuğundan gemisinin kaptanı olacaksınız, dinleyici de yolcunuz olacak. Birlikte seyahat edeceksiniz ve birbirinizi seveceksiniz. Haydi, bir sır daha vereyim bari: Her bir dinleyici biriciktir. Dinleyiciler yoktur, o dinleyici vardır. Artık gerisini siz doldurun.

Radyo programcısı ya da sunucusu olmak, her şeyden önce iyi bir radyo dinleyicisi olmayı gerektirir mi? Sizin öykünüzde, "Küçükken radyoyu yanımdan ayırmazdım" diyebileceğiniz zamanlar var mı?

Elbette ki öyle… Benim çocukluğumun radyosu her şeydi. Saatlerce karşısında oturur gözümüzü kırpmadan o lambalı ve büyülü kutuya bakardık. TRT gerçek bir okul, gerçek ve bence tek radyo ekolüdür ülkemizde…

Yayına sabahın erken saatlerinde de çıktınız; gecenin geç saatlerinde de… Hangi zaman diliminde mikrofona daha fazla yakınlık duyuyorsunuz?

Aslında bir süredir mikrofondan uzağım. Malum son bir yıldır TV'de sabah kuşağı sunuyorum. Ama genel anlamda radyo için benim favori zamanım hep sabah olmuştur. İnsanlar güne başlarken, işe okula giderken trafikte, kahvaltı sofrasında onlara olumlu enerji veren biri olmayı çok seviyorum. Yeniden mikrofon karşısına geçersem yine sabahın erken saatleri olur her hâlde… Bir de aramızda kalsın, sabah kuşaklarının dinleyicisi radyoya bağlıdır.

Nasıl bir yayıncılık disiplini içinde yaşıyorsunuz?

Ben radyoda da TV'de de erken saatte program yaptığım için hayat düzenim yıllardır belli… Sabaha karşı 04.00–05.00 gibi güne başlamak ve 22.00 gibi günü bitirmek. Yıllardır böyle yaşıyorum. Hararetle de tavsiye ederim.. Gün uzun uzun size kalıyor böylelikle…

Fotoğraflar: Oğuzhan Kumbar

TRT gerçek bir okul, gerçek ve bence tek radyo ekolüdür ülkemizde…

Radyo yayıncılığının geleceğini nasıl öngörüyorsunuz? Yetişen yeni kuşak yayıncılar, teknolojik olanaklar, dinleyici ilgisi ve her şeyin ötesinde 'insani ilişkiler' bakımından?

Zor bir süreç bekliyor ülkemizde özellikle özel radyoları… Tematik müzik kanalları ve music box'lar dışındakilerin hayatiyetlerini sürdürebilmeleri giderek daha da güçleşecek öyle düşünüyorum. Bir de haber ağırlıklı tematik kanalların daha fazla öne çıkacaklarını ve önem kazanacaklarını düşünüyorum. TRT'nin müzik kanallarının da yakın dönemde mevcut pozisyonlarını daha da yukarı taşıyacakları belli.. Oraya doğru da giderek artan bir yönelme var doğrusu…

Dünden Bugüne İbrahim Sadri

İbrahim Sadri, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde aldığı işletme eğitimine, BİLSAK Tiyatro Atölyesi'nde aldığı tiyatro eğitimini ekleyerek çıkıyor görsel-işitsel-yazılı yayıncılık yoluna… 1985-1992 yılları arasında çeşitli tiyatrolarda oyuncu-yönetmen olarak çalışıyor. Oynadığı altı tiyatro oyunu var. 90'lı yıllarda 'bant tiyatroları' adı altında bir dizi dramatize kaset çalışmasının yayımlanmasına öncülük ediyor. 1993, radyoculuğa başladığı yıl… 1994'ten itibaren TV programları yapımcılığı ve sunuculuğu yolculuğu başlıyor.

Eşref Saati, İbrahim Sadri Şov, Ah Güzel İstanbul, Haber Sokağı, Alaturka İbrahim Sadri, Gece Mavisi, Kırık Kalpler Kulubü, Aşağı Yukarı İbrahim Sadri, Televizyon Milleti, Miras, Hepsi Senin, Sorudoku, Haberin Var mı, Kardeşlik Sınır Tanımaz, TV programlarından bazıları…

90'lı yılların başından itibaren şiir albümleri çıkarmaya başlıyor ve "Adam Gibi" adlı albümüyle satış rekorları kırarak, bu tarzın yaygınlaşmasına öncülük ediyor. Daha sonra yayımlanan albümleri Öylesine Sevmiştim, Bir Adın Kalmalı, Bir Şey Söyle, Ben Sana Mecburum, Bırakıp Gittiğin Kadarız, Sensiz Yarım, Aşk 29 Harf ile de büyük ilgi görüyor.

YURT®

KONSERVE

Hemen Aç
Hemen Ye...

www.yurtkonserve.com.tr

RADYO AKADEMİ

Murat Örem

RADYO PROGRAMCISININ YARATIM YOLCULUĞU

Ses bir titreşimdir nihayetinde...
Sesi söze dönüştüren, kalemden kelama gidendir
radyo programları yapımcısı

Radyo programı yapımcısı öncelikle "Söyleyecek sözü olan insandır." Söyleyecek sözünüzün olması için de sizden önce yazılıp söylenenlerle çok ilgili olmanız, yıllar içinde kelime ve kavramlarla kalıcı bir ahbaplık yaratmanız şarttır. Bu ahbaplık da emek emek olur ve uzun zamanla oluşur. Durup dururken "Şu hayatta hadi bir de radyo programı/belgeseli yapayım" demek yetmez, dinlenecek sözü söylemeye…

Dünyanın hızlandığı ve insani ilişkilerin sathileştiği bir çağda söz de, kelimeler de, kavramlar da ağırlığını kaybetmekte adım adım… Oysa radyo programları yapımcısının en büyük dayanağı sözlerdir, kelimelerdir, kavramlardır ve elbette ki sestir…

Ses bir titreşimdir, efekttir nihayetinde…

Bir radyo programında ses çok önemlidir ama sonsuza dek yaslanılacak duvar değildir. Dünyanın en etkileyici sesi okusun diye anlamsız ve içi boş cümleleri kurduğunuzda, o sesin büyüsünü de boğarsınız kâinatın kara deliklerinde…

Radyo programcısı için kelimeler, kavramlar ve cümleler, güzergâhı oluşturulmuş bir yolculukta kullanacağı araçlar ve duraklardır. Amacınız gerçeği paylaşırken dinleyenin zihninde yeni pencereler açmak, açtırabilmek olmalıdır.

Bir radyo programcısı için geçmişte yapılan programlar da, kurulan cümleler de hazine değerindedir. Kibri, ukalalığı, kendine hayranlığı, vefasızlığı radyo da hiç sevmez.

"Her şeyin en iyisini ben bilirim, ben yaparım, ben söylerim…" demek radyo programcılığı için de tescilli başarısızlığın ve hüsranın altın anahtarıdır.

Her işte olduğu gibi radyo programcılığı için de zihinde hazırlık, tasarlama, öneri ve uygulama aşamaları vardır. Hazırlık zihinsel bir süreçtir ve bir radyo programcısı farkında olarak ya da olmayarak aynı anda birçok programın hazırlığını zihninde yapabilir. Yapmalıdır da... Yıllar içinde okuduğunuz kitaplar, makaleler, dinlediğiniz ve izlediğiniz yayınlar, yapımlar, aldığınız eğitim, kurduğunuz ilişkiler her bir program için hazırlık aşamasıdır ve uzun yıllara dayanabilir.

Bir radyo programcısı kendini hazır hissettiğinde, zihnindeki alan haritasını daraltarak program tasarlama aşamasına geçer. Tasarlama aşamasında yıllar içinde oluşan konu başlıkları, içerik çerçeveleri, okunulacak yeni kaynaklar, danışılacak insanlar/uzmanlar, arşivdeki kayıtlar da ne hoştur ve çok gariptir ki demlenerek birer birer sıraya girer yapımcının zihninde…

Bir radyo programcısının yazıp anlatacağı her şeyi eksiksiz biliyor olması mümkün değildir. Buna gerek de yoktur. Bir radyo programcısı öncelikle neyi anlatacağını ve nasıl anlatacağını bilmek zorundadır. İyi bir yapımcının farkı da zaten burada ortaya çıkar. Çinlilerin o unutulmaz tanımlaması, radyo programcılığı için de geçerlidir; "Bir konuyu iyi bilmiyorsan öğretmeye karar ver."

Önerdiği programı hayata geçirebileceğini öğrenen yapımcı / prodüktör mutlu bir insandır. Aynı zamanda uykusuz ve gergin geceler geçireceğinin de bilincindedir o prodüktör ve yapımcı çünkü söylenmedik sözün kalmadığı şu dünyanın üzerinde, yeni bir şeyler söylemeye talip olmuştur. Yeni bir şey söylemek, Hocaların Hocası Behçet Necatigil'in deyimiyle "Ölüm ben seni unutmadım / aklımdasın…" demenin de bir başka yorucu, umutlu, med cezirli ama huzur veren yoludur da aynı zamanda…

Artık yeni bir program sinyali hazırlamanın, kitapların arasında gezinmenin, arşivin tozuna yeniden bulanmanın ve klavyenin başına geçmenin zamanıdır bir kez daha…

Cümlelerin, seslerin, kelimelerin, sözlerin, kurgunun zamanıdır... Dinleyiciyle buluşulacak ilk bölüme hazırlanmanın zamanıdır…
Daha ilk bölümden son bölümü zihinde kurgulamanın zamanıdır... Sonrasını anlatmamız da belki de başka yazının zamanıdır…
Kim bilir… ■

Kitaplık

SPİKERLİK VE TÜRKÇENİN KULLANIMI

Füsun Ünsal - Hakan Şahin

BİR KİTABIN HİKÂYESİ

Aslında 2007'de başlayan bir hikâye bu… Türkiye'de radyo yayıncılığının 80.Yılı çeşitli etkinliklerle kutlanacaktı. Spikerlere düşen, doğru ve güzel Türkçe kullanımı konusunda bilgi ve deneyimleri aktarmak olmalıydı. 80. Yıl kutlanacaktı ve kimler gelmiş kimler geçmişti mikrofonların karşısından. Onlar bu çalışmada mutlaka yer almalıydı. Türkçenin doğru kullanımı ise bizim işimizdi, bizi yetiştiren kurumda saklı kalmamalı, ilgi duyan herkes için bir kaynak kitap gibi de olmalıydı.

Aylar süren kapsamlı bir kaynak araştırma ve taraması, röportaj randevuları, seyahatler, bir yandan da nöbetler, yayınlar. Yazım aşaması geldiğinde ise tek işimiz bu olmuştu ve Türk Dil Kurumu'nun gerekli düzeltmelerinin ardından 2008 yılının Ağustos ayında kitap basıma hazırdı.

Kitaba ilgi yoğun oldu. 80 yıla tanıklık edenlerin anılarıyla, ilk kez spikerliğe dair bir tarihçe oluşturduk. Bundan 5 yıl sonra, "80 Yılın Sesi-1927'den 2007'ye" kitabının "Ses Eğitimi, Diksiyon ve Türkçenin Doğru Kullanımı" bölümünü genişleterek bir başvuru kitabı hâline getirmemiz istendi. Yine iki yıl süren yoğun bir çalışmanın sonunda, konu ile ilgili kurum ve kuruluşların, ulaşabildiğimiz akademisyenlerin görüşleri de alınarak, "Spikerlik ve Türkçenin Kullanımı" kitabı hazırlandı.

TRT'nin 50. Yıl etkinlikleri çerçevesinde çıktı kitabımız ve etkinlikler sırasında armağan edildi üniversitelere, kurumlara ve kişilere.

Şimdi ise yeni bir kapak ve düzenlemeyle TRT Marketlerde yerini almaya hazırlanıyor.

Dileğimiz bu kitabın; Radyo ve Televizyon spikerlerine, mesleğe yeni başlayanlara, Türkçeyi doğru ve güzel konuşmak isteyen ama hepsinden önemlisi dilimizi korumanın önemini kavramış herkese yardımcı olması, yol göstermesi… Başta Eğitim Dairesi Başkan Yardımcısı Sayın Sabiha Akdemir olmak üzere emeği geçen çalışma arkadaşlarımıza teşekkür ederiz.

"ÖNCE RADYO VARDI"

Aksel Koçak

"Deneme Yayınları" ve Sonraki Yıllar (1927-2014)

"Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri atıldıktan hemen sonra, 1930'lu yıllardan itibaren, özellikle de 1940'lı yılların başlamasıyla birlikte, Türk halkı ne öğrendiyse öncelikle Ankara Radyosu'ndan ve düzenli yayınlara ancak 1949 yılında başlayabilen İstanbul Radyosu'ndan öğrendi. Söz gelimi Türk müziğini, halk müziğini, senfonik müziği, tiyatro denilen bir sanat dalını, hatta güzel ve doğru konuşmayı bile… Ta 1927'lerden günümüze doğru âdeta bir Halk Üniversitesi… Bugünlerin "Açık Öğretim Kurumu".

Teoman Yazgan'ın 2006 başlarında yayımlanan "Önce Radyo Vardı: Ankara Radyosu ve Diğerleri" adlı isimli kitabının genişletilmiş 2. baskısı okuyucusuyla buluştu. Bu kitabıyla Yazgan, geçmişten günümüze hayatını radyoya adamış, radyoculuğa emek ve gönül vermiş kişiler ile radyoya duygusal bir bağla bağlanmış dinleyiciler arasında köprü kurmaya devam ediyor. Âdeta bir belgesel niteliğinde olan kitap, yaşadıkları döneme damgasını vuran ünlü ve önemli ustaların fotoğraflarıyla da desteklenerek, okuyucusuna görsel bir ziyafet sunmayı başarıyor. Türkiye'de radyoculuğun gelişimini; kültürel, sanatsal, ekonomik, siyasal ve teknolojik yaşamdaki değişimle paralel olarak anlatan Yazgan, aynı zamanda yaklaşık 90 yıllık bir tarihe de ışık tutuyor.

T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ocak 2015, 244 sayfa

İsmail Bingöl

Aşk Dağıttıkça Kendinden Parçaları Yeryüzüne

Fotoğraf: Özgür Aker

SİNYAL MÜZİĞİ

Sen hangi acıdan çıkıp geldin?
Hangi acıyı devşirip yokluğun çemberinden…
Sevdaya sığınak oldun, aşka kılavuz
Geçmişini bir yerlerde unutmuş olmanın
Ve ellerini / Hiçbir zaman tutulmayacağını
bilerek uzatmanın
Ne demek olduğunu biliyor musun?

Ey geceyi kendine hemdem kılıp ayla söyleşen
Ve sonra uzun masalların derununda yeni mülkiyetler edinip
Varlığını bir incitişin gölgesinde eriten
Benzinin solgunluğunda uzayıp gittikçe zaman
Durma yine de dayan mağlup edildiğine inanılan aşka
Dayan yine de bu inançla bu dirençle bütün dünyaya

"Mağlup Edildiğine İnanılan Aşk" adlı şiirimizin bir bölümünde anlatmaya çalıştığımız gibi; dayanılacak, sadakatine inanılarak dünyaya ve getirdiklerine karşı yardımıyla direnilecek tek şeydir aşk…

Aşk dağıttıkça kendinden parçaları yeryüzüne… Işıtır düştüğü yürekleri narıyla, nuruyla ve büyütür gönülleri ihtişamıyla, güzelliğiyle, görkemiyle… Sonsuz bir dünya açılır aşka meftun olanların önünde ve ellerinin tuttuğu varlıklar eski önemden çok şey yitirir. Bir gönüle girmenin ve bir ateşin yangınıyla derinleşip kendinden geçmenin acısıyla hemdem olan kişi, cihan bağında vurgunu olduğunun ardından sürüyüp götürür zamanı inceliklere doğru… Ruhunu altüst eden ve alevleri dört bir yanını saran aşk hakkında geçmişin dünyasında söz söyleme cesareti bulanların yaşadıkları üzerinde kafa yormaya, yazdıklarını zihnine nakşetmeye başlar. Bazen yorgun, bazen durgun, bazen heyecanlı, bazen kederli yüz hâliyle, tarif edemediği ve içine sığmayan bu duygu selinin önüne katıp götürdüklerine karşı durmanın büyük mücadelesi içinde savrulup durur.

Aşk büyük gövdesiyle kapladıkça cihanı sevgilinin gözünde, ne yana gideceğini, kime yönelip, nerden yardım isteyeceğini şaşırır âşık ve dağladıkça hasret kervanı sinesini, vurdukça ayrılık sızısı yüreğine; çoğalır, büyür ve yeni bir ufuk ışığında nazar eder dört bir yana, etrafındaki her şeyi yeniden yorumlama derdine kapılır. Öyle ki; sağında solunda gördüklerini anlamlandıramaz olur, niçin böyle davrandıklarını anlayamayacak hâle düşer; bencillikler, basitlikler karşısında âdeta ağlamaklı olur.

"Susamış toprağın ey dost yoğu sensin varı sen!
Çatlamış bir dudağın çöldeki rüyaları sen!"

diyor bir şiirinde Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu… "Sen" diyerek, bütün varlığın Ondan ibaret olduğunu, yaratılış sırrının büyük mucizesi olarak dünyaya gönderildiğini, zamanın, mekânın, yerin, göğün, kısacası bütün bir kâinatın rüyasının, gayretinin; O'nu sevmek, O'nu bilmek ve O'nu anlamakla eşdeğer bulunduğunu haykırıyor şair…

Ve yine bir başka şair; Mustafa Uçurum, bir dörtlüğünde şöyle diyor, rahmet için gönderilen, merhametin ve sevginin kaynağı o büyük, o yüce insan için:

"Dilbesteyim fermanına kapında köleyim yâr
Haber gönder mesûd eyle yolunda öleyim yâr

İsyan yağar gözlerime leyli gibi simsiyah
Köprü kurup diyarına ruhsârın göreyim yâr"

Âşığın kalbini bağladığı, hicranıyla yaşın yaşın ağladığı, hasretiyle gece gündüz yandığı sevgilinin bir bakışına, bir sözüne nail olma uğrunda yapmayacağı şey, yoluna feda etmeyeceği varlık yoktur. Bunun için gitmeyeceği yol, girmeyeceği kalıp yoktur. Aşkın boyasıyla bu derece boyanan, kendini bağlandığından bir an olsun ayrı düşünemeyen ve âdeta hissettiklerinin içinde kaybolan, ateşiyle eriyip incelen kişi yönünden en büyük teselli duadır; sevgilinin el atması, bulunduğu durumdan çekip çıkarması için yalvarıp yakarmadır. Yine şairin mısralarıyla:

"Kıtmir olsam ağlasam eşiğinde senelerce
Müjdenle kurtar beni bahar gibi açayım yâr."

Kim saklar sevgili kadar sırlarını, ağlayışlarını, deli dolu davranışlarını… Kim daha yakındır ki sevgiliden başka…

Sevgiliden başka kimin kapısına gidebilir ki seven… Ondan başka kim anlar hâlinden, kim dinler söylediklerini, kim dayanır nazına, sitemine, efkârına… Kim saklar sevgili kadar sırlarını, ağlayışlarını, deli dolu davranışlarını… Kim daha yakındır ki sevgiliden başka… Acısı dayanılmaz oldukça, gecenin bir yarısı yangın her yeri sardıkça, rüzgârlar önüne katıp hırpaladıkça, bir çöp gibi oradan oraya savruldukça; kim tutar onu, kim yardımına koşar, kim daha çok sever onu sevgiliden başka…

Sevildiğini bilmese, aşkına karşılık alamasa da, sevmek değil midir yine de seveni ayakta tutan… Belki bir gün sevebilir umuduyla yaşatan, yaşatacak olan... Çektiği çileler, sırtını çökerten dertler, kederler; hep sevgili için, sevgilinin bir bakışı, bir duruşu, bir sözü, bir çağırışı için değil midir? Sevmese de, o seviyordur ya! Gerisi ne gam! Bu da yeter gerçek âşığa, maşukunun kapısında kul olana, bekçi olana, ömrünü bu yolda harcamayı ganimet ve fırsat bilene… Bu yüce duygunun sahibi olanlardır ancak; sıkıntısı yanında aşkın anlatılmaz, tarif edilmez güzelliğiyle içi aydınlananlar, geride iz bırakıp, dünyayı sevginin, marifetiyle ayakta tutanlar…

Büyük şair Sezai Karakoç'un dediği gibi:

"Bütün törenlerin, şölenlerin, âyinlerin, yortuların dışında

Sana geldim, ayaklarına kapanmaya geldim

Af dilemeye geldim, affa layık olmasam da

Ah! Uzatma dünya sürgünümü benim

Sevgili!

En Sevgili!

Ey Sevgili!"

Gönül ehli olan, efsunkâr, büyülü bir manzara karşısında titrer, içlenir, kendinden geçer. İnce ince yağan yağmurun ruhta meydana getirdiği güzelliğe ulaşmak için yağmurda ıslanmak gerektiği gibi, aşktan pay almak için de, sevdasını yüreğe kondurmak gerekir. Islanır kişi aşk yağmurlarında kendi isteğiyle ve yanar kavrulur aşkın narında kendi ateşiyle… Bilemez bazen kişi neyin sevdasını çektiğini, neden böyle buruklaştığını, ruhunun niçin böyle inceldiğini, kendine özgü bir mekân, kendince bir zaman aradığını ve içinin sonsuzluğunu neyin kapladığını…

Bir anlayışsızlığa mı mağlup ve mahkûm olmuştur aşk? "Yoksa hayat bir tanedir ve sadece belli zevkler uğrunda harcanmalıdır" düşüncesi midir aşkı unutuluşa yüz tutturan? Ya da öyle olduğu intibaını veren… Buna kanmamalı ve aşk erlerinin yaşadığına, bundan böyle de yaşayacağına, hep yaşayacağına inandırmalıyız kendimizi… İnanmamalıyız aşk u sevdanın dünyadan kalktığına… Artık bundan böyle hükmünü yürütemeyeceğine…

Birileri hâlâ vardır, "…gecenin derininde sevda peşinde olan..."

SİNYAL MÜZİĞİ

OKUMA SERÜVENİ

Taner Özmen

PRODÜKTÖRÜN KALEMİNDEN

KEMAL ÖZER'İN ÇIKIŞI

SİNYAL

SES : '50 Kuşağı şairlerinden Kemal Özer, ilk üç kitabıyla Türk şiirinde kendine özgü bir yer edinmiştir.

Daha ilk kitabı **Gül Yordamı**'yla kişiliğini bulmuş bir şair olarak okur karşısına çıkar Özer. Yolunu seçmiş, ne yapmak istediğini bilen, şiir konusunda bilgili bir sanatçı kimliği taşımaktadır. Arkadaşları Onat Kutlar'ın, Erdal Öz'ün, Adnan Özyalçıner'in hikâyede yapmak istediklerini, onun şiirin süzülmüş diliyle gerçekleştirmek istediği izlenimini alırız **Gül Yordamı**'ndan. "Kelimelerden başka" sığınacak bir yeri yoktur şairin; gördüğü ve yaşadığı dünyayı imgelerle yeniden inşa etmek zorundadır. Biçim konusunda henüz bir tutarlılığa ulaşamamış olsa bile, imge anlayışı sağlam, dil ve mısra işçiliğinin önemini kavramış, şiirde bütünlük sorununu çözmüş bir genç sanatçıdır.

Orta hâlli insanların yaşadığı İstanbul semtlerinin, acılı ve düşmüş kadınların, yoksul çocuklarının varlığı sezilir Kemal Özer'in ilk kitabındaki şiirlerde… Bir yandan da delikanlı şairin sevgi özlemlerinin, mutsuzluklarının, kendini yenileme çabalarının, kurduğu ilişkilerle değişen kişiliğinin ve dünyayı algılayışının izlerini bulmak mümkündür **Gül Yordamı**'nda.

Gül Yordamı'nın ilk dört şiiri doğrudan kadınlarla ilgilidir. "Meryem", "Mermerleri Günümüze Kalan Kadınlar", "Leyla", "Kadın Yakınlaması" ve "Kıyı" isimli şiirler, şairin kadınlara bakışını ortaya koyar. Aslında bir bakıma toplumcu şiirlerdir bunlar. Yaşadığı toplumdaki kadın sorununa parmak basar bu şiirlerde Özer. Bireysel ve toplumsal olarak çağdışı bir anlayışla hırpalanan, ezilen, yok sayılan 'kadın', toplumun en temel sorunlarından birinin öznesi durumundadır. Sevgileri, sevişmeleri bile "ödev" gibidir bu kadınların; ezik ve yorgun, sabahlara kadar koştururlar. Toplumda tuttukları yer, büyük acıları yanında bir nokta kadardır.

kapıların önünü suluyor aylardan pazartesi
sarışın kara kumral saçlardan kadınlar
hiç güzellikleri olmadı bakılsa anlaşılır
silahtandır onların ağlaması bir gün

Ocak 1959'da yayımlanır **Gül Yordamı**. Yeditepe Yayınları'ndan çıkan kitabın kapak kompozisyonu şairin arkadaşı Ülkü Tamer yapmıştır.

Gül Yordamı'nda, ağırlıkla olarak modern bir hece şairi olduğu görülür Kemal Özer'in. Bu tutumunu sonraki iki kitabında da sürdürecektir. Dörtlükler, üçlükler, beyitlerle kurar çoğunlukla şiirlerini. Beşlikleri de sever Özer. Beş mısralık bentlerle kurduğu şiirlerde klasik Türk şiirine daha çok yaklaşır. İki dörtlük ve iki üçlükle kurduğu 'sonnet' biçimindeki şiirlerindeyse, kapalılıktan hoşlanan bir Batılı şairdir.

Bütün olarak değerlendirildiğinde, bir aşk başlangıcının kitabıdır **Gül Yordamı**. Şair umutsuzluğunu, karanlık düşüncelerini, korkularını, çaresizliğini bırakmış, sevgilisine sığınmıştır.

korkak değilim umutsuz değilim bundan böyle
değiştirdim sana yaraşmayan günlerimi verdiklerinle
sana yaraşmayan ne varsa bir bir çıkarıp attım
yeller esiyor şimdi o büyük karanlığın yerinde

Gül Yordamı yayımlandığında Kemal Özer'i "genç şairlerin en önemlilerinden biri" olarak selamlayan Memet Fuat, onun başarısının temelinde, "Türk şiir geleneğinin varlığını sezmiş, anlamış olması"nı bulur.

"Prodüktörün Kaleminden" köşesinde yer alan yazılar, orijinal radyo metinleridir.
Yayın sırasında yapımcı, sunucu ve teknisyenin elinde bu metinler bulunur.

Gerçekten de klasik Türk şiirinin biçim özelliklerinden bilinçle yararlanır Kemal Özer. Ölçü ve kafiye bu şiirlerin en önemli yapı taşlarını oluştururlar. Disiplini seven bir şairdir o. Sözü işlemek, şiir anlayışının temel ilkesidir. Çok anlamlılık, Kemal Özer şiirinde her yandan kendini duyurur; biricik olmaya yönelen anlama çabaları, bu zengin şiiri kavramaya yetmeyecektir.

GEÇİŞ MÜZİĞİ

SES: Kemal Özer'in ikinci eseri **Ölü Bir Yaz** tamamen 'sonnet'lerden oluşur. Bütün yüklerinden kurtulmuştur artık şair; biçim gelgitleri sona ermiş, şiirini yapmak istediği berraklığa ulaşmıştır. En azından bu kitabında toplu bir biçimsel görüntü vermek istemektedir. Tematik olduğu kadar biçimsel bir bütünlüğü de gözettiği gözlemlenir Özer'in. Bu yüzden sonraki kitabındaki şiirleri dörtlükler, beşlikler ve altılıklarla oluşturacaktır. Biçim açısından bir 'tam kitap'tır **Ölü Bir Yaz**. Öyle ki, "Her kitabı, bir şiir derlemesi olarak değil, tek tek şiirlerin bir araya gelmesiyle oluşan bir 'bütün' olarak düşündüğü[n]den," kitaplarını 'birinci şiirim', 'ikinci şiirim', 'üçüncü şiirim' diye anar şair.

Gül Yordamı'ndaki biçimsel kararsızlık, **Ölü Bir Yaz**'da görülmez. Neyi nasıl söyleyeceğini önceden belirlemiştir. Kitapta yer alan bütün şiirler sonnet biçiminde ölçülü, kafiyeli şiirlerdir. Şiirlerde 'iç ses'e verilen önem, müzikle kurulmuş mısralarla ortaya çıkar. Hocası Tanpınar'ın şiir işçiliği, bir "Hece" şairinin anlayışıyla değil, "İkinci Yeni"nin zengin ve değişik imge kurma anlayışı, özel bir sözdizimi ve kendi toplumsal gerçeğine yer yer uzak bir dünyaya bakışla belirir Kemal Özer'de. Ayrılıklar kitabıdır **Ölü Bir Yaz**.

karanlığı bıraktım benim değil bu rüzgâr
artık yol almıyorum şafağında suların
kıyısı kıyım değil dışındayım zamanın
çözdü yelkenlerimi iplerinden yıldızlar

Sonra birden hava değişir, "Bir Tutsağın Haritası"nda eski mutsuzlukları geri döner şairin:

aşamam surlarını bir daha o günlerin
bir daha yolum düşmez öpüşme çığlığına
görsem bile inanmam leda'yı kuğusuyla
artık çizgileri yok ülkemde o güneşin

"Bir altın hazine"dir artık geçmiş günler. Uçup gitmiş, yaşanıp bitmiştir büyük bir rüya. "Dönüş yok"tur yeniden eski günbatımlarına; bir deniz sonsuzluğunu andıran sevgiliyle yaşanan günlere. **Ölü Bir Yaz**, biten bir aşk, uzaklarda kalan sevgilidir; mevsim hüzünler bırakarak bilinmezlere uçup gitmiştir:

seni diriltemez su başlarındaki sabah
gök seni diriltemez kuşlar av boruları
çarpık işaretlerle kanı delen o silah
çağrılsa yoktur artık onların günbatımı

Kemal Özer, 28 Nisan 1963 tarihli günlüğünde, "Geçtiğini sandığım bir aşkı **Ölü Bir Yaz**'da yargılamıştım," diye yazar. "Bir ozanın yargılayabileceği kadar… Artık hızla unutmak istiyordum. Yeni bir başlangıç arıyordum; yaşamama da, şiirime de. Unutmakla bulabilirdim ancak."

1963 Temmuzunda yayımladığı, "Zaten gürültüye gelmiş, hemen hemen işlevini yapmamış, hatta çoğunca görülmemiş bir kitaptır" dediği **Tutsak Kan**'la, üçlüyü tamamlar Kemal Özer. (Aslında şiirini de tamamlar bize sorarsanız.) Sonneti bırakmış, daha 'yerli' bir biçimin izini sürmeye başlamıştır bu yeni kitabında. **Tutsak Kan**, artık bütünüyle dörtlükler, beşlikler, altılıklarla kurulur. Kafiyeden çok ölçünün peşindedir artık şair. Şiirin iç sesi bütün esere yayılmıştır. Kitabın ilk şiiri "Dağlarda Bir Gök Akşamı", Ahmet Muhip duyarlıklarıyla işlenmiş lirizmiyle modern bir bestedir.

yaslı bir kadın yüzü anılardan uzanmış
üzgün yapraklarından ilkyaz ağaçlarının
yaslı bir kadın yüzü dağılan görüntüde
dağılan at izleri güneş çocuk ve akşam

Yıkıntı sonrasının kitabıdır **Tutsak Kan**. Geçmiş günleri anmak, boşuna kederlere salmaktadır şairi. Düşleri karabasana dönüşmekte, yaşadığı şehir karanlığa boğmaktadır onu. Şair bir bozguna uğramışlık duygusu içindedir. Yalnız ve kederlidir. Ve ülkesi, büyük bir yaradır göğsünün tam orta yerinde.

Böylece uzun bir susuşa geçer.

Yedi yıl sonra başka bir sesle dönecektir şiire, fakat ilk kitapları göğe ağmıştır.

GEÇİŞ MÜZİĞİ

SES: Okuma Serüveni'nde bugün, edebiyatımızın iki ayrı şiir çizgisi gösteren şairlerinden Kemal Özer'i, bu ana damarlardan ilkini oluşturan ilk üç kitabıyla konuşmaya çalıştık değerli dinleyiciler. Şiirinin bu dönemini "içgüdüsel dönem" olarak niteleyen Özer, "çünkü yaşam konusunda da, şiir konusunda da yapılmış birtakım seçimleri kapsadığı hâlde, dünya görüşü yerine, bir dizi görgüye dayanmasından kaynaklanıyordu," diye yazar 15 Ocak 2002 tarihli günlüğünde. Gelgelelim bu üç kitapta ortaya konulan etkileyici şiirsel dünya, siyasi bir tavır alma uğruna, âdeta yok sayılır. Onun şiirini değerlendirirken, ilk dönemi üzerinde önemle durulmalıdır.

Türk şiirinin en ilgi çekici serüvenlerinden biridir Kemal Özer'in şiiri.

SİNYAL

Kurtuluş Özyazıcı

BEYAZPERDENİN Radyolu Filmleri

Savaşta Hayata Radyoyla Tutunanların Öyküsü

JAKOB'IN YALANLARI

Evde radyo bulundurmak suçtur. Jakob radyoda duyduğu Rusların gelmekte olduğu haberini en yakın arkadaşına söyler. Arkadaşı bunu nasıl öğrendiğini sorunca başına geleni anlatır. Arkadaşı inanmaz. Bir Nazi subayının ofisine kadar gidip oradan sağ çıkmak imkânsızdır.

2. Dünya Savaşı'nda radyonun oynadığı rol tarihçiler tarafından çok iyi bilinmekte… Her ülke savaşta radyoyu en etkili şekilde kullanmaya çalıştı ama Almanlar liderliği kimseye kaptırmadı. Hitler Almanya'sının önemli isimlerinden Goebbels, radyonun gücünün sonuna kadar farkındaydı. Hatta savaşı başlatan bahane de yine radyoydu. Alman radyo istasyonlarından birine Polonyalı askerlerce ateş açılması Almanların Polonya'yı işgale başlaması için iyi bir nedendi. Sonradan anlaşılacağı üzere Alman askerler bu işi kendileri yapmıştı ancak 6 yıl sürecek dünya savaşı başlamıştı.

Savaşta Almanların yaptığı onca zulümden biri Jurek Becker'e ait bir romanda okuyucuyla buluştu. 1969'da yayımlanan "Jakob'ın Yalanları" (Jakob der Lügner) adlı roman, Polonya'da bir gettoda Yahudilerin yaşadıklarını anlatıyordu. Roman iki kez beyazperdeye uyarlandı. İlki, 1975'te bir Alman filmi olarak… Romana daha fazla sadık kalınarak çekilmiş film Oscar adaylığı alacak kadar ses getirdi. İkincisi ise artık aramızda olmayan Robin Williams'ın başrolünde bir Hollywood filmi olarak 1999'da karşımıza çıktı. Sonları tamamen farklı iki film de aynı temaya odaklanmıştı: Radyonun yeşerttiği umutlar. Sinema ve edebiyatın radyoyla buluştuğu bu iki filmden daha popüler olanına, ikincisine odaklanalım.

Peter Kassovitz'in yönettiği "Jakob'ın Yalanları"

(Jakob the Liar) filmi şu fıkrayla başlıyor: Hitler bir gün bir falcıya gitmiş ve ne zaman öleceğini sormuş. Falcı, 'Yahudilerin bayramında' yanıtını vermiş. Hitler falcıya bunu nasıl bildiğini sorunca falcı da şöyle demiş: 'Senin öldüğün gün Yahudilerin bayramıdır'.

Jakob, Polonya'nın küçük bir kasabasında yaşayan bir Yahudi'dir. Yıldızla işaretlenmiş giysi giyer, Almanların verdiği karneyle yemek yer, onlar için çalışır ve saat akşam sekiz olmadan da evine döner. Kasabadaki herkesin uyması gereken kurallardır bunlar. Uymayanlar ya öldürülür ya da toplama kampına sürülür. Jakob bir akşamüstü bir gazete parçasının peşinde koşarken Alman askerlerine yakalanır ve saatin sekiz olmak üzere olduğu, bu yüzden subayın ofisine gidip verilecek cezayı beklemesi gerektiği söylenir. Subayın odasında radyo açıktır ve Rus ordusunun bulundukları yere doğru yaklaşmakta olduğu haberini radyoda dinler. Subay, saatin henüz sekiz olmadığını görünce Jakob'ı bağışlar ve evine kadar koşarak gitmesini söyler.

Evde radyo bulundurmak suç!

Evde radyo bulundurmak suçtur. Jakob radyoda duyduğu Rusların gelmekte olduğu haberini en yakın arkadaşına söyler. Arkadaşı bunu nasıl öğrendiğini sorunca başına geleni anlatır. Arkadaşı inanmaz. Bir Nazi subayının ofisine kadar gidip oradan sağ çıkmak imkânsızdır. Jakob'ın en yakınında olanlardan bir genç ise Jakob'ın bu sözlerini duyar ve ona inanır ama bir farkla… Ona göre Jakob Almanlardan bir radyo gizlemeyi başarmıştır. Başta radyosu olduğunu kabul etmez Jakob. Boşboğaz delikanlı bu haberi Yahudiler arasında yayar. Her gün birilerinin ya hastalıktan öldüğü ya da intihar ettiği kasabada haberlerin öğrenileceği bir radyonun olması insanları umutlandırınca Jakob da radyosu varmış gibi davranmaya başlar. Artık her gün haber uydurmak, insanları yaşama bağlayacak sözleri sanki radyodan dinliyormuş gibi onlara aktarmak zorunda kalacaktır.

Nazi Almanya'sını yönetenler radyoyu çok özel bir yere koyuyordu. Propaganda Bakanı Goebbels'in "19. Yüzyıl için yazılı basın neyse, 20. Yüzyıl için de radyo odur" sözü, radyoyu ne kadar önemsediğini gösteriyordu. Naziler iktidara geldikten sonra radyoyu tamamen bir propaganda aracı olarak kullandılar. Programlarda, Nazi idealleri her gün saatlerce övülüyor, Alman müzisyenlerin çalışmaları da zaman zaman araya sıkıştırılıyordu. 2. Dünya Savaşı'nda da bu sürmüştü. Almanlar savaş boyunca radyonun hâkimiyetini ellerinde bulundurmak istediler. Bu yüzden bir yandan radyo aracılığıyla propaganda yaparken diğer yandan Londra radyosu, yani BBC dinlenmesin diye, işgal ettikleri bölgelerdeki radyoları toplattılar. Savaşın sonlarına doğru bile Alman radyosunun zafer marşları çaldığı, radyodan Almanların zaferinin yakın olduğu haberlerinin verildiği söylenir.

'Uydurma' haberlerin masumluğu

Bütün bir kasabanın Alman hapishanesine dönüştüğü bir ortamda, olmayan bir radyodan gelen 'uydurma' haberler Jakob'ın yalanlarını da masum kılar. Kasabada intihar sayısı azalmış, hasta ya da yaşlı olanların yaşama direnci artmıştır. İlerleyen Rus ordusunu karşılamak ve Almanlara ders vermek için bir çete kurulması bile düşünülür. Bu durum Jakob için büyük bir yüktür aslında... Bir yandan en yakınında olanları bile kandırmakta ve bu vicdanını yaralamaktadır; öte yandan her gün bir haber uydurmak zorundadır ki çevresindekiler kurtuluşa inansın. İnsanlar ona bir kurtarıcı gibi bakmakta, vereceği olumlu bir haberle yaşama daha fazla tutunmaktadır. Hatta evine sığınan küçük kızı sanki radyoda müzik yayını varmış gibi kandırır, hasta kızın kendine gelmesini, moral bulmasını sağlar. Jakob'ın yalanları onu tüketmekte ama halka umut vermektedir.

İlk filmin karamsar havasının aksine 1999 yapımı ikinci film daha umut doludur. Mizah gücü yüksek bu filmde Robin Williams'ın canlandırdığı Jakob sık sık içine düştüğü zor durumdan kurtulmayı bir şekilde başarır. İki filmin sonu da birbirinden farklıdır. Hatta romanın sonu filmlerden de farklıdır. Romanda Jakob zamanla teslimiyetçi bir kimliğe bürünürken özellikle ikinci filmde kahramanlaştırılır.

Jakob'ın yalanları savaş döneminde insanları yaşama bağlamıştır. Onları asıl hayata bağlayan ise aslında radyodur. Radyodan gelen sesin gücüne, verilen haberin doğruluğuna inanan halk savaşın en acımasız anlarında bile bir umutla kurtarılmayı beklemiştir. Eğer söylenen yalanlar birkaç kişiyi bile hayatta tutabiliyorsa yalan söylemenin bir sakıncası var mı?

HABERLER

Olgu Tokdemir - Sultan Yanmaz

DÜNYANIN DÖRT BİR YANINDAKİ TÜRKLERİN YENİ RADYOSU: TRT MEMLEKETİM FM

TRT ile Dışişleri Bakanlığı'nın ortak projesi olan Memleketim FM, 15 Haziran'da dinleyicileriyle buluştu.

TRT Memleketim FM www.trtmemleketimfm.com adresinden ve Dışişleri Bakanlığı'nın hazırladığı www.memleketim.gov.tr iletişim portalından dinlenebiliyor. İçeriğinde ağırlıklı olarak müzik ve haberin yer aldığı Memleketim FM, 24 saat kesintisiz yayın yapıyor.

Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın sesi olacak, onlara memleketin havasını, müziğini, dilini, kültürünü aktaracak olan Memleketim FM için TRT Genel Müdürü Şenol Göka şunları söyledi: "Radyo yayınlarının etkisi büyük. Özellikle yurt dışında yaşayan gençlerin Türkçeyi daha iyi kullanabilmeleri ve daha düzgün öğrenebilmeleri için, Memleketim FM'in önemli bir katkı sağlayacağını ben de çok heyecanlanarak belirtmek istiyorum."

Dünyanın dört bir tarafında yaşayan Türkler, memleket hasretini 1937 yılından bu yana TRT Türkiye'nin Sesi Radyosu ile gideriyordu.

Yurt dışındaki Türklerin artık bir radyosu daha oldu. Memleketim FM, TRT'nin etkin ve güçlü yayınlarını tüm dünyaya duyuruyor.

TRT, GELECEĞİN İLETİŞİMCİLERİNİ SEÇTİ

Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından düzenlenen "TRT Geleceğin İletişimcileri" yarışmasının bu yıl ilki gerçekleştirildi. Dört kategoride yapılan yarışmaya genç iletişimciler yoğun ilgi gösterdi. Habercilik, Radyo ve Televizyon Yayıncılığı ile İnternet ve Sosyal Medya Yayıncılığı kategorilerinde 60 üniversiteden 700 eserin katıldığı yarışmada, 13 üniversite ödüle değer görüldü. Ödül alan öğrencilere TRT'de eğitim ve staj hakkının yanı sıra para ödülü de verildi. Jüri üyeliğini gazeteciler ve oyuncuların yaptığı TRT Geleceğin İletişimcileri Yarışması'nın gelenekselleştirilmesi planlanıyor.

RADYO OSKARLARI ÖDÜLLERİ SAHİPLERİNİ BULDU

Ulusal Radyo Platformu (OYDAR) tarafından bu yıl ilk kez düzenlenen Radyo Oskarları ödülleri 4 Mayıs 2015'te İstanbul'da sahiplerine verildi. Sorumlu yayıncılığın öncü kuruluşu TRT, dört dalda ödül kazandı.

TRT Genel Müdürü Şenol Göka, "TRT Kent Radyoları" ile "Yılın En İyi Radyo Projesi" ödülünün sahibi olurken, TRT Radyo Dairesi Başkanı Amber Türkmen "Yılın Ulusal Radyo Genel Yayın Yönetmeni" kategorisinde ödül aldı. TRT FM kanalında yayımlanmakta olan "Dünyanın En Radyo Programı", "Yılın En İyi Radyo Programı Projesi"; TRT FM program yapımcısı/sunucusu Ayfer Durak ise "Yılın Ulusal Radyo Programcısı" seçildi. Radyo Oskarlarında TRT Radyolarından pek çok isim de farklı kategorilerde ödüle değer bulundu.

TRT'DE ZÜMRÜDÜANKA DESTANI İLE KÜLTÜRLER BULUŞMASI

Zümrüdüanka Destanı, kültür sanat hayatına taze bir kan oldu. İlk gösterimi 6 Mayıs'ta Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda gerçekleştirilen projenin başkanlığını TRT Müzik Dairesi Başkan Vekili Amber Türkmen üstlendi. Ankara, İstanbul ve İzmir radyolarının desteği ile hayata geçirilen destan, küllerinden yeniden doğan Kaf dağının bilge kuşu Zümrüdüanka'nın hikâyesini anlatıyor. Tarihî yolculuğa eşlik eden türkü şöleni izleyicileri mest ederken, değişik kültürlerin buluşmasıyla da engin bir ufka açılım yapılıyor. Geçmişi ete kemiğe büründürerek sahneye taşıyan bu destan, gelenekten kopmadan yaşamanın ipuçlarını taşıyor. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu TRT'nin, projenin dünya çapında geniş kitlelere ulaşması için yoğun çalışmaları devam ediyor.

SIRA SENDE!

ETKİSİ SINIRLARI AŞAN SES YARIŞMASININ KAZANANLARI BELLİ OLDU

10 hafta boyunca TRT Müzik ve TRT Avaz ekranlarında izleyiciyle buluşan Sıra Sende Ses Yarışması'nda kazananlar belli oldu. Jürisinde TRT Radyo Dairesi ve Müzik Dairesi Başkanı Amber Türkmen, TRT Sanatçıları Nusret Yılmaz, Adile Kurt Karatepe ve her hafta bir sanatçı konuk jüri üyesinin yer aldığı, sunuculuğunu Anıl İlter'in üstlendiği yarışmanın finalleri 13-14 Haziran 2015 tarihlerinde muhteşem programlarla gerçekleştirildi.

Sıra Sende-Türkiye ve Sıra Sende-Avrupa Ses Yarışmaları, Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği kategorilerinde düzenlendi. Yarışmacılar 10 hafta boyunca eleme olmadan yarıştılar ve Ömer Hayri Uzun yönetimindeki orkestra eşliğinde eserleri seslendirdiler.

Sıra Sende-Avrupa'da Türk Halk Müziği dalında Emrah Koçak, Türk Sanat Müziği dalında Furkan Yavuz; Sıra Sende-Türkiye'de ise Türk Halk Müziği dalında Hüseyin Balcı, Türk Sanat Müziği dalında Fuat Karayavuz yarışma birincileri oldular. Yarışmada birinci olanlara ödülleri TRT Genel Müdürü Şenol Göka tarafından verildi.

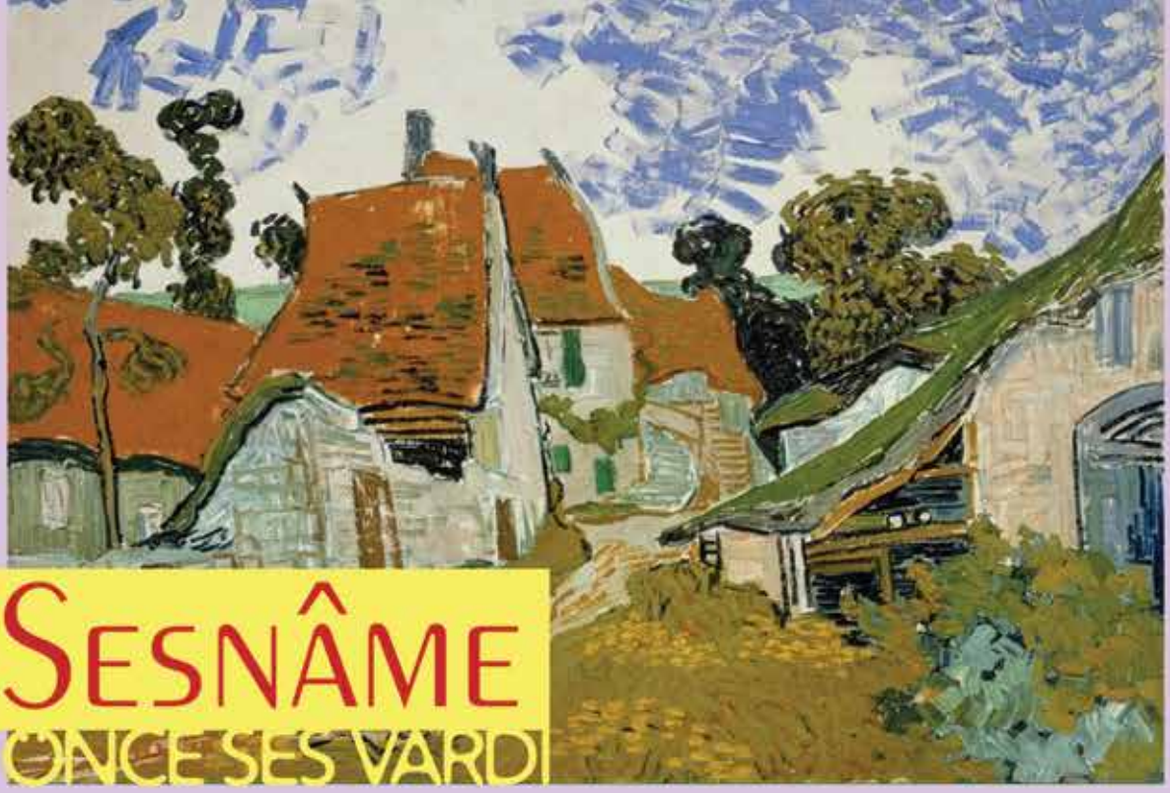

Van Gogh

Şirin Sümer

SESNÂME

ÖNCE SES VARDI

Eski bir köy minibüsünün içinde yol alıyoruz. Neyse ki arazi düz, sarsılmıyoruz pek... Yağmurlarla serinleyen bir yaz mevsimi... Havada bahardan kalma kokular var hâlâ... Yol ise çamur, balçık... "Köye ulaşamayabiliriz" diyor kaptan! Demesiyle balçığa saplanmamız bir oluyor. Erkekler aşağıya iniyor. O sırada aramızdan biri, bir kadın, usulca mırıldanmaya başlıyor:

"Orda bir köy var uzakta
O köy bizim köyümüzdür.
Gezmesek de tozmasak da
O köy bizim köyümüzdür". *

Ürkek ve sızılı seslerle katılıyoruz ona. Bu şarkıyı duyunca içi titreyen son kuşağız belki de... Hep bir ağızdan söylüyoruz... Ve teker kurtuluyor çamurdan...

Köydeyiz... Binlerce yıl öncesinden izler var. Selçuklu zamanından küçük bir köprü, bir de suyu gürül gürül akan çeşme... Osmanlı'dan kalma güzel bir köprü daha var.

Kuşlar ötüyor... Çiçek kokuları içimize doluyor. Az ilerde beyaz bir Mezopotamya eşeği sükûnet içinde otluyor. Anadolu'ya Asurlular getirmiş derler beyaz eşeği. Dört bin yıl önce. Asurlular beyaz eşeklere yüklerlermiş kalayı, dokumayı, yüzüğü, küpeyi, parfümü ve Anadolu'ya getirirlermiş. Sonra bırakır yorgun eşekleri, Anadolu'nun kara eşeğiyle dönerlermiş ülkelerine. Bu kez eşekler altın, gümüş, bakır ve tahıl götürürlermiş geriye...

Geçmişi olan ama bugünü olmayan bir köy burası... Bakımsız... Yarı terk edilmiş... Acıklı... Bir el değse, o el emeğin tezgâhında hayatı yeniden dokusa, o güzelim taş evler yeniden hayat bulsa... Keşke olsa... Bu hâliyle bile çok güzel, gün ışığı duvarlarına vurunca...

Aramızda çocuklar da var. Şehir çocukları. Bir masalın içine düşmüş gibiler önce, biraz şaşkın; ama hemen uyum sağlıyor, cıvıldaşıp koşturmaya başlıyorlar. Onlar gülünce hayat her şeye yeniden hâkim oluyor. Hayatın sesleri taşlarda ve ruhumuzda yankılanıyor...

Yaşlı bir teyze kapının önüne çıkıyor sesleri duyup... Çaya çağırıyor bizi... Gülüşe selamlaşa içeri giriyoruz. Duvarların da dili varmış ey dinleyen okur. Bize sürüp giden hayattan hatıralar anlatıyor. O şarkı her birimizin içinde yeniden söyleniyor:

"Orda bir ev var uzakta
O ev bizim evimizdir.
Yatmasak da kalkmasak da
O ev bizim evimizdir".

Yaşlı teyzenin gelini, kucağında bir bebekle geliyor yanımıza. "Herkes bırakıp gitmemiş, hâlâ burada büyüyecek bebekler var" diyor, ümitleniyoruz.

Bebekleri bıraksan bir odaya yan yana... İçlerinden biri ağlarsa diğerleri de ağlamaya başlarmış. Diğerinin acısını içinde duymayı ta bebeklikten bilirmiş meğer insan! Biliyor muydun bunu sevgili okuyucu? Beyindeki ayna nöronlar sayesinde olurmuş bu. Psikoloji 'empati' diyor buna. İnsanın varoluşta mayasına konan mucizevi bir hediyeymiş bu. Birbirimizi anlamak için doğmuşuz, birbirimizi sevmek ve bir olmak için sanki. Başkasının derdini kendine dert etmek, birlikte ağlamak ve birlikte gülmek için...

Büyüdükçe n'oluyor beynimizde ve kalbimizde? Ne oluyor da, birbirimizin gözlerine bakmayı unutabiliyoruz... Birbirimizin acısına bakmayı, onu duymayı, yaralarımızı sarmayı nasıl unutuyoruz? O köyü, orada öyle unutuşun içinde, kendi sesiyle başbaşa, kimsesiz nasıl bırakıyoruz?

Sana uzak bir köyün sesleriyle yazdığım bir nâmedir bu ey dinleyen, anlayan, hisseden okur! Senin sesindir... Yanındaki bebeğin, komşunun, kardeşinin sesidir... Unutma bu sesi desem... Unutmazsak, evimiz, köyümüz, şehrimiz gerçek bir yuva; unutmazsak bayramlarımız bayram olur desem... Bir de, birlikte söyleyelim o eski şarkıyı desem...

"Orda bir ses var uzakta
O ses bizim sesimizdir".

*Ahmet Kutsi Tecer

sirin.sumer@trt.net.tr

Türk Halk Müziği

TRT ve Kalan Müzik işbirliği ile hazırlanan ve ilk albüm olan Aşık VEYSEL çalışması, TRT arşivinde bulunan kayıtların yanı sıra Aşık VEYSEL' in plaklarında yer alan ses kayıtları seçilip, Kalan Müzik tarafından ses restorasyonu yapılarak hazırlanmıştır.

*Kurumumuz internet satış sitesi **www.trtmarket.net** adresinde ve TRT Market raflarında yerlerini aldı.*

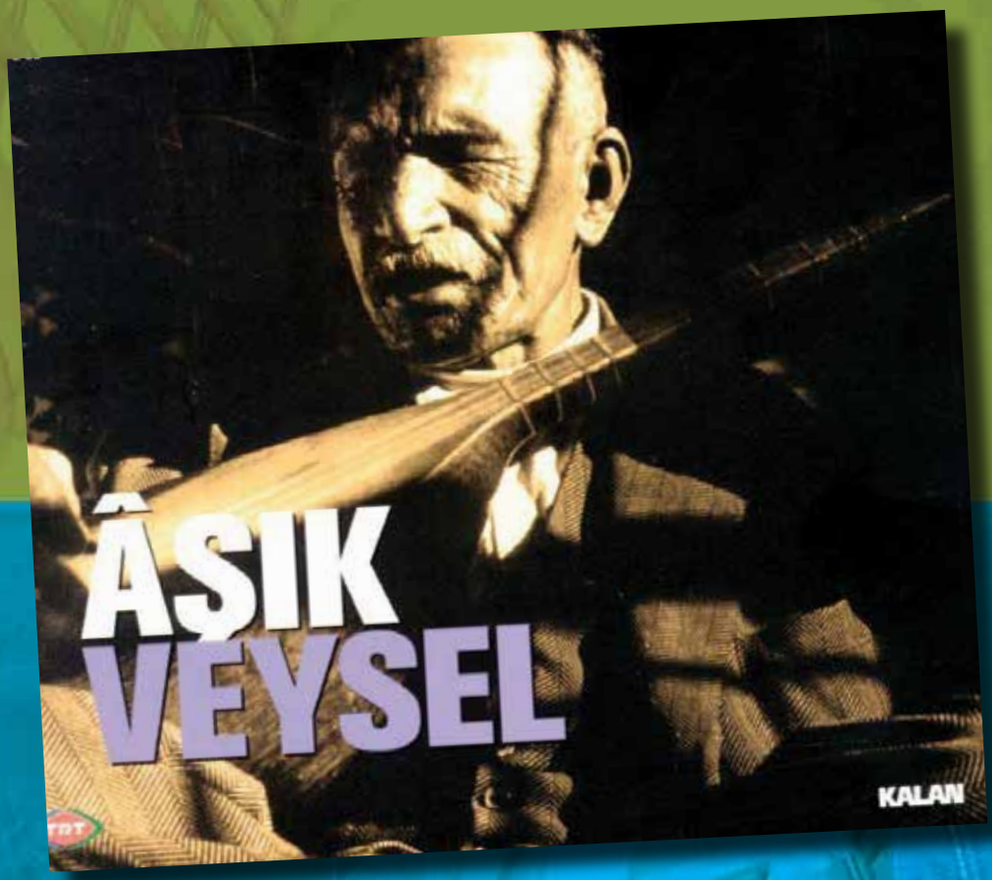

İki CD olarak hazırlanan albümlerin ilki, ustanın kendi sesinden oluşmaktadır. İkinci albüm ise, Aşık Veysel'in kendinden önce yaşamış olan ustaların eserlerini yorumladığı kayıtlardan oluşmaktadır.

Türkçenin kendi içindeki harmonisi, dili ustalıkla değerlendiren konuşmacılar elinde mükemmel icralara dönüşebilir. Tıpkı bir müzik eseri gibi değerlendirebileceğimiz konuşmanın bu ses uyumunu Türkçeyle doruğa ulaştıran konuşmacıları, TRT, özel olarak önemser ve bu tutumundan hiç taviz vermez. Boşuna, "Türkçe bizim ses bayrağımızdır" demiyoruz. Bayrağımız gibi varlığımızın önemli bir iradesi olarak dalgalandırdığımız Türkçemizi başta radyo olmak üzere bütün iletişim mecralarında en iyi şekilde konuşmak, TRT çalışanları olarak bizim vazgeçilmezlerimiz arasındadır.

Şenol Göka
TRT Genel Müdürü